

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ANONİM ŞİRKETLERDE PAY SAHİBİNİN BİLGİ
ALMA VE İNCELEME HAKKI**

Çiğdem CEYLAN

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Kürşat GÖKTÜRK**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TİCARET HUKUKU BİLİM DALI**

EYLÜL- 2019

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ANONİM ŞİRKETLERDE PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA VE
İNCELEME HAKKI**

Çiğdem CEYLAN

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Kürşat GÖKTÜRK**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI/ANASANAT DALI
TİCARET HUKUKU BİLİM DALI**

EYLÜL - 2019

**ANONİM ŞİRKETLERDE PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA VE İNCELEME
HAKKI**

Çiğdem CEYLAN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TİCARET HUKUKU BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

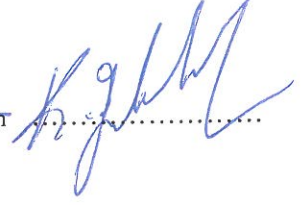
EYLÜL 2019

Çiğdem Ceylan tarafından hazırlanan "Anonim Şirketlerde
Pay Sahibi birinin Bilgi Alma ve İncelene Hakkı" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri
tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Özel Hukuk Anabilim Dalında
Ticaret Hukuku Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul
edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Kürşat GÖKTÜRK

Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

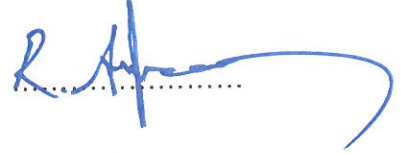
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan : Prof. Dr. Rıza AYHAN

Özel Hukuk Anabilim Dalı, Başkent Üniversitesi

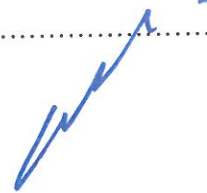
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Çelebi CAN

Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 26.09.2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZALF
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Çiğdem CEYLAN
26.09.2019

ANONİM ŞİRKETLERDE PAY SAHİBİNİN BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKI
(Yüksek Lisans Tezi)

Çiğdem CEYLAN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Eylül 2019

ÖZET

Şirket organizasyonu itibariyle çok ortaklı yapıya müsait olan anonim Şirketlerde, pay sahiplerinin tamamının veya büyük bir çoğunluğunun Şirket yönetimine katılmaması günümüzde sıklıkla rastlanan bir durumdur. Pay sahiplerinin Şirket yönetiminin dışında kalması, Şirketin iş ve işlemlerine ilişkin olarak bilgi edinme imkanlarını önemli ölçüde azaltmaktadır. Bu nedenle anonim Şirket pay sahiplerine etkin bir şekilde kullanabilecekleri, geniş kapsamlı bir bilgi alma ve inceleme hakkı tanınması, pay sahipliği haklarının bilinçli ve sağlıklı bir şekilde kullanılması için büyük önem taşımaktadır. Huzurdaki çalışmada, anonim Şirkette pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını düzenleyen Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesi incelenmiştir. Üç bölümden oluşan çalışmada, anonim Şirket pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının esasları, amacı, benzer kavramlarla ilişkisi, hukuki niteliği ve özellikleri, hakkın kapsamı ve sınırları, hakkın kullanılmasının usul ve esasları açıklanmıştır.

Bilim Kodu : 51501
Anahtar Kelimeler : Anonim Şirket, pay sahibi, bilgi alma ve inceleme hakkı.
Sayfa Adedi : 127
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Kürşat GÖKTÜRK

SHAREHOLDERS' RIGHT TO INFORMATION AND TO INSPECTION IN JOINT-STOCK
COMPANIES

(M. Sc. Thesis)

Çiğdem CEYLAN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

September 2019

ABSTRACT

In joint-stock companies, which are suitable for multiple partnerships in terms of company organization, it is frequently seen that all or the majority of the shareholders do not participate in the management of the company. Staying a shareholder out of the Company management significantly reduces their ability to obtain information about business and operations of the Company. In this context, giving shareholders a comprehensive right to information and to inspection that they can use effectively is important to exercise their shareholder rights in a conscious and healthy way. This study examines the shareholders' right to information and inspection, which is regulated under the Article 437 of the Turkish Commercial Code. Within the scope of this three-part study, main principles, purposes, relationships with similar concepts, legal quality and characteristics, scope and limits of the right to information and to inspection of the joint-stock company's shareholders and also procedures and principles of the exercise of that right are examined.

Science Code : 51501

Key Words : Joint-stock company, shareholder, right to information and to inspection.

Page Number : 127

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Kürşat GÖKTÜRK

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR.....	x
1. GİRİŞ.....	1
2. BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKININ ESASLARI	3
2.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Kavramı	3
2.1.1. Bilgi Alma Hakkı Kavramı.....	3
2.1.2. İnceleme Hakkı Kavramı.....	4
2.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Amacı ve Benzer Kavramlarla İlişkisi	5
2.2.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Amacı ve Hukuki Dayanağı	5
2.2.1.1. Bilgi alma ve inceleme hakkının amacı.....	5
2.2.1.2. Bilgi Alma ve inceleme hakkının hukuki dayanağı.....	6
2.2.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Benzer Kavramlarla İlişkisi.....	10
2.2.2.1. Anonim şirket pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının kamuyu aydınlatma ilkesi ile ilişkisi	10
2.2.2.2. Anonim şirket pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının yönetim kurulu üyelerine tanınan bilgi alma ve inceleme hakkı ile ilişkisi.....	13
2.2.2.3. Anonim şirketlerde pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının denetçilerin bilgi alma ve inceleme hakkı ile ilişkisi.....	16
2.2.2.4. Anonim şirketlerde pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının özel denetim isteme hakkı ile ilişkisi.....	18
2.3. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Hukuki Niteliği ve Özellikleri	21
2.3.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Hukuki Niteliği.....	21
2.3.1.1. Bağımsız hak	22
2.3.1.2. Bireysel hak	23

	Sayfa
2.3.1.3. Vazgeçilmez hak.....	25
2.3.1.4. Müktesep hak.....	26
2.3.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Özellikleri	28
2.3.2.1. Şahsen veya temsilci aracılığıyla kullanılması	28
2.3.2.2. İhtiyari bir hak olması.....	28
2.3.2.3. Pasif ve aktif olarak kullanılabilmesi	29
2.3.2.4. Dava edilebilir olması.....	30
3. BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKININ KONUSU VE SINIRLARI.....	31
3.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Konusu.....	31
3.1.1. Bilgi Alma Hakkının Konusu	31
3.1.1.1. Şirket işleri.....	32
3.1.1.2. Denetim faaliyetleri	34
3.1.1.3. Bağlı şirketler kapsamında hakkın konusu	37
3.1.2. İnceleme Hakkının Konusu	38
3.1.2.1. Genel olarak.....	39
3.1.2.1.1. Finansal tablolar ve konsolide finansal tablolar	39
3.1.2.1.2. Yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu.....	41
3.1.2.1.3. Denetleme raporları	42
3.1.2.1.4. Yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi	43
3.1.2.2. Şirket Defterleriyle Yazışmalarının İncelenmesi.....	44
3.1.2.2.1. Şirketin ticari defterleri	45
3.1.2.2.2. Şirketin yazışmaları	47
3.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Sınırları	48
3.2.1. Şirket Menfaatinin Tehlikeye Düşmesi	49
3.2.1.1. Şirket sırrı	50
3.2.1.2. Korunması gereken diğer şirket menfaatleri.....	52

	Sayfa
3.2.2. Bazı Hak ve Yükümlülüklerin İnceleme Hakkının Sınırlandırılmasına Etkisi	53
3.2.2.1. Sadakat yükümlülüğü (sır saklama yükümlülüğü)	54
3.2.2.2. Rekabet yasağı	56
3.2.2.3. Hakkın kötüye kullanılması yasağı.....	57
4. BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKININ KULLANILMA USULÜ.....	59
4.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Şahsen Kullanılması	59
4.1.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Süjeleri.....	59
4.1.1.1. Hakkın sahibi	59
4.1.1.1.1. Pay sahibi	59
4.1.1.1.2. Pay üzerinde intifa hakkı sahibinin durumu	72
4.1.1.1.3. Hakkın temsilci aracılığıyla kullanılması	77
4.1.1.2. Hakkın kullanılmasını sağlamakla yükümlü olanlar	80
4.1.1.2.1. Yönetim kurulu.....	80
4.1.1.2.2. Denetçiler	84
4.1.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Kullanılması	87
4.1.2.1. Hakkın aktif olarak kullanılması	87
4.1.2.1.1. Hakkın kullanılacağı yer ve zaman	88
4.1.2.1.2. Hakkın kullanılma şekli.....	92
4.1.2.1.3. Gündeme bağlılık ilkesi.....	96
4.1.2.2. Hakkın pasif olarak kullanılması	98
4.1.2.2.1. Hakkın kullanılacağı yer ve zaman	98
4.1.2.2.2. Hakkın kullanılma şekli.....	100
4.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması	101
4.2.1. Mahkemeye Başvuru Koşulları	102
4.2.1.1. Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmış olması.....	103

4.2.1.2. Bilgi alma ve inceleme talebinin cevapsız bırakılması, haksız olarak reddedilmesi veya ertelenmesi.....	104
4.2.1.3. Başvuru koşullarının dava şartı niteliği	104
4.2.2. Davanın ve Kararın Niteliği.....	106
4.2.3. İspat Yükü.....	109
4.2.4. Yargılamaya İlişkin Esaslar	111
4.2.4.1. Taraflar	111
4.2.4.2. Dava açma süresi	113
4.2.4.3. Görevli ve yetkili mahkeme	114
4.2.4.4. Yargılama usulü.....	114
4.2.4.5. Mahkeme tarafından verilecek karar	115
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	117
KAYNAKLAR.....	121
ÖZGEÇMİŞ.....	127

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	Bankacılık ve Ticaret Hukuku Dergisi
BHAE	Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
dn.	Dipnot
Dr.	Doktor
E.	Esas
GÜHFD	Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBK	İsviçre Borçlar Kanunu
H.D.	Hukuk Dairesi
K.	Karar
m.	Madde
MED	Muhasebe Enstitüsü Dergisi
Prof.	Profesör
Sa.	Sayı
s.	Sayfa
T.	Tarih
TTK	Türk Ticaret Kanunu
vd.	ve devamı
Y.	Yıl

1. GİRİŞ

Anonim şirketler, çok ortaklı yapıya uygun olması, gelişmeye ve büyümeye açık organizasyonu itibariyle ticari hayatta sıklıkla tercih edilen şirket türü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzde, özellikle pay sahibi sayısının birlikte karar alınmasına imkân vermeyecek şekilde çoğaldığı anonim şirketlerde, pay sahipleri ile şirketi yöneten kişilerin ayrıştığı görülmektedir. Bu durum, birçok pay sahibinin şirket yönetiminin dışında kalmasına, dolayısıyla şirketin iş ve işlemlerine, finansal durumuna, denetim sürecine ilişkin bilgi almasının güçleşmesine neden olmuş, hatta birçok konuda pay sahibinin yeterli bilgi alamaması ile sonuçlanmıştır.

Süreç içerisinde, kamuyu aydınlatma ve kurumsal yönetim ilkeleri başta olmak üzere yapılan düzenlemeler ile şirketlerin şeffaflaşması ve dolayısıyla yönetim dışında kalan pay sahiplerinin de şirket hakkında bilgi almasının sağlanması amaçlanmıştır. Ancak kamuyu aydınlatma ve kurumsal yönetim ilkeleri kapsamında şirketlere getirilen yükümlülükler, pay sahiplerinin her zaman tamamen aydınlatılmasını ve bilgilendirilmesini sağlamak için yeterli olmamakta, bazı spesifik konulara ilişkin daha kapsamlı bilgi alma ve şirket kayıtlarında inceleme yapma imkânı da vermemektedir.

Bu nedenle anonim şirket pay sahibine etkin kullanabileceği, kapsamı geniş bir bilgi alma ve inceleme hakkı tanınması, pay sahibinin özellikle pay sahipliği haklarını bilinçli ve sağlıklı bir şekilde kullanabilmesi için önem taşınmaktadır.

Özetle yaptığımız bu açıklamalar doğrultusunda huzurdaki çalışmada, anonim şirket pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını düzenleyen Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesi incelenmiştir. Çalışmanın tamamında, Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesi kapsamında, anonim şirket pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı ele alınmıştır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk kısmında, anonim şirket pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının esasları, amacı, benzer kavramlarla ilişkisi, hukuki niteliği ve özellikleri ortaya konulmuştur. İkinci kısımda, hakkın kapsamı ve sınırları, hakkın konusunu oluşturan unsurlar ele alınarak incelenmiştir. Üçüncü ve son kısımda ise, anonim şirket pay sahibine tanınan bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasına ilişkin usul ve esaslar, hakkın aktif ve pasif olarak kullanılmasına göre ayrı ayrı açıklanmaya çalışılmıştır.

2. BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKININ ESASLARI

2.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Kavramı

2.1.1. Bilgi Alma Hakkı Kavramı

Anonim şirket, Türk Ticaret Kanunu'nun 329'uncu maddesinde, sermayesi belirli ve paylara bölünmüş, borçlarından dolayı yalnız malvarlığıyla sorumlu olan şirket olarak tanımlanmıştır. Anonim şirketlerde, pay sahipleri ödemeyi taahhüt ettikleri sermaye dışında sorumluluk altına girmediğinden (tek borç ilkesi)¹, özellikle kurumsal yapılanmaya ulaşmaya çalışan kişiler tarafından genellikle tercih edilen sermaye şirkettir².

Günümüzde anonim şirketler sahip oldukları organlar vasıtasıyla çoğunluk ilkesine göre işletilmektedirler³. Anonim şirketlerin gelişim süreci içerisinde, şirketlerin çoğalması ve pay sahiplerinin sayısının giderek artması, şirketin sahibi olarak nitelendirebileceğimiz pay sahipleri ile şirketi yöneten kişilerin farklılaşmasına neden olmuştur.

Bu kapsamda konusunda uzman olan kişilerin, pay sahibi olup olmadığına bakılmaksızın şirketi idare etmekte görevlendirilmesi neticesinde, yönetime katılmayan pay sahipleri şirket idaresinden uzaklaşmaya başlamıştır⁴. Pay sahiplerinin şirket idaresinden uzaklaşmasıyla birlikte şirkete ilişkin bilgi edinmeleri sorunu çerçevesinde öncelikle kamuyu aydınlatma ilkesi⁵ önem kazanmıştır. Ancak kamuyu aydınlatma ilkesi, sadece pay sahiplerinin bilgilenmesini değil; şirkete ilişkin olarak menfaat sahibi olan, şirket alacaklıları, şirkete yatırım yapmak isteyen kişiler, hatta devlet gibi diğer kişilerin de aydınlanmasını sağlamayı amaçlamaktadır⁶. Oysa anonim şirket pay sahipleri, kamuyu

¹ Tek borç ilkesine ilişkin olarak bkz. Çağlar, Hayrettin, "Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Şirketle Borç İlişkisi", Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Ankara 2016, s. 141, (141-169).

² Ayhan, Rıza/Çağlar, Hayrettin/Özdamar, Mehmet, Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Ankara 2019, s. 272; Anonim şirketin olumlu ve olumsuz yönlerine ilişkin olarak bkz. Bilgili, Fatih/ Demirkapı, Ertan, Şirketler Hukuku Dersleri, 6. Basım, Bursa 2018, s. 168-169.

³ Poroy, Reha/ Tekinalp, Ünal/ Çamoğlu, Ersin, Ortaklıklar Hukuku I, Güncellenmiş, Yeniden Yazılmış 14. Bası, İstanbul 2019, N. 465 (Ortaklıklar Hukuku I).

⁴ Ocak, Nazmi, "Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma, İnceleme ve Denetleme Hakkı", Prof. Dr. Nuri Çelik'e Armağan, C. 1, İstanbul 2001, s. 710 (710-743).

⁵ Tekinalp tarafından kamuyu aydınlatma ilkesi, "Anonim şirketlerin yönetimini üstlenen kişiler tarafından, şirketin mali durumu ve faaliyetleri konusunda verilen kamuya sunulan bilgilerin tamamı" olarak tanımlanmaktadır. Bkz. Tekinalp, Ünal, Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri, Kamuyu Aydınlatma İlkesi ile, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, İstanbul 1979, s. 53 (Bilanço); Kabaalioğlu, Haluk, Sermaye Piyasasında Kamuyu Aydınlatma İlkesi, İstanbul 1985, s. 13.

⁶ Kaya, Arslan, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, BHAE, Ankara 2001, s. 20.

aydınlatma ilkesi çerçevesinde kamuya açıklanan bilgilerin haricinde başka bilgilere de sahip olmak isteyebilirler⁷.

Anonim şirket pay sahiplerinin bireysel bilgi alma ihtiyaçları, bu çalışmanın da konusunu oluşturan "*bilgi alma hakkı*" nı ifade etmektedir. Ancak Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinde bilgi alma hakkının tanımı yapılmamıştır.

Tekinalp "*bilgi alma hakkı*" nı, çalışmanın konusunu oluşturan anonim şirketteki iç denetlemeyi tamamlamak ve pay sahibinin paya bağlı haklarını daha bilinçli kullanmasına yardımcı olmak için, şirketin mali, ekonomik ve hukuki durumu hakkında pay sahibinin bilgilendirildiği bireysel bir pay sahipliği hakkı olarak tanımlamıştır⁸.

Başka bir tanıma göre "*bilgi alma hakkı*", şirketin malvarlığı hakkında pay sahibinin bilgilenmesini temin eden, esas sözleşmeye konulacak bir hüküm ya da genel kurulda alınacak bir kararla kısıtlanması mümkün olmayan bir pay sahipliği hakkını ifade etmektedir⁹.

2.1.2. İnceleme Hakkı Kavramı

İnceleme kelime olarak Türk Dil Kurumu sözlüğünde, "ele alınan bir konu ya da olayın özelliklerini ve ayrıntılarını inceden inceye anlamaya çalışmak, ilgili yasa ve kuralları ortaya çıkarmak ve birtakım sonuçlar elde etmek için yapılan yöntemli çalışma" olarak tanımlanmaktadır¹⁰.

Türk Ticaret Kanununun 437'nci maddesinde bilgi alma hakkı gibi inceleme hakkı da tanımlanmamıştır. Ancak "*inceleme*" nin sözlük tanımından yola çıkarak "*inceleme hakkı*" nı, pay sahibinin şirkete ilişkin daha ayrıntılı ve kapsamlı bilgi sahibi olabilmesi için şirket işlerine ve denetime ilişkin verileri içeren belgeleri, birtakım sonuçlara varacak şekilde değerlendirmesine ve bu belgelerin üzerinde çalışmasına imkân sağlayan bir pay sahipliği hakkı olarak tanımlanabilecektir.

Anonim şirketlerde pay sahibine tanınan inceleme hakkı, bilgi alma hakkının daha ayrıntılı ve kapsamlı halini ifade etmesine rağmen her iki hakkın kullanılış şekilleri

⁷ Kaya, s. 21.

⁸ Tekinalp, Ünal, "*İşletme İlgililerinin Finansal Bilgi Edinme Hakkı*" MED 1980, Y. 6, s. 20, (13-23), (Finansal Bilgi).

⁹ Teoman, Ömer, "*Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı Üstüne- Alman Federal Mahkemesinin Bir Kararı*", İktisat ve Maliye Dergisi, C. 28, Sa. 1, Y. 1971, (20-23), s. 20.

¹⁰ Bkz. http://tdk.gov.tr/?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=169227, son erişim tarihi: 13.10.2019

birbirinden farklıdır¹¹. Bilgi alma hakkını kullanabilmek için talepte bulunması yeterli olmasına rağmen, inceleme hakkını kullanabilmek için pay sahibinin bizzat veya görevlendirdiği bir uzman aracılığıyla incelemeyi gerçekleştirmesi, başka bir ifadeyle bilgi alma hakkından daha aktif bir rol oynaması gerekmektedir.

2.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Amacı ve Benzer Kavramlarla İlişkisi

2.2.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Amacı ve Hukuki Dayanağı

2.2.1.1. Bilgi alma ve inceleme hakkının amacı

Herhangi bir hakkı kullanırken veya bu hakka ilişkin işlem yaparken yahut bir karar verirken bilgi sahibi olmak gereklidir. Zira yeterli, gerçek ve açık bilgiye sahip olmadan doğru karar vermek mümkün olmayacaktır. Anonim şirketlerde, sermaye koyarak şirketin ekonomik anlamda maliki konumunda bulunan pay sahipleri de, şirketteki paylarına ilişkin bir işlem yapmadan önce, şirkete sağladıkları sermayenin nasıl yönetildiğini ve sahibi oldukları payların gerçek değerini bilmek isterler¹². Bu nedenle pay sahibine tanınan bilgi alma ve inceleme hakkının temel amacı; pay sahibinin, pay sahipliği haklarını kullanırken bilinçli hareket etmesini sağlamaktır¹³.

Pay sahibinin, pay sahipliği sıfatına bağlı haklarını kullanmadan önce, bu haklarını bilinçli olarak kullanmasını sağlamak amacıyla bilgilendirilmesi gerekmektedir. Pay sahibinin şirkete ilişkin herhangi bir karar almadan önce şirketin faaliyetleri ve mali durumuna ilişkin olarak aydınlatılması, hem hakların bilinçli olarak kullanılmasına yardımcı olur, hem de şirkette yönetimi elinde bulunduranların denetlenmesine imkân verir¹⁴. Bilgi alma ve inceleme hakkı, başta oy hakkı olmak üzere, birçok pay sahipliği hakkının kullanılmasında önemli bir yardımcıdır¹⁵.

¹¹ Can, Ozan, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi alma ve İnceleme Hakkı, Ankara 2015, s. 13.

¹² Kaya, s. 22.

¹³ Kaya, s. 25; Karasu, Rauf, "Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı", BATİDER, C.XXIII, Sa. 2, Y. 2005, s. 78 (73-114).

¹⁴ Kaya, s. 22.

¹⁵ Tekinalp, Finansal Bilgi, s. 21.

Pay sahiplerinin şirketin faaliyetleri, ekonomik durumu ve yönetimi hakkında bilgi sahibi olmaları; genel kurulda oylarını kullanırken¹⁶ ve yöneticileri denetlerken sağlıklı bir değerlendirme yapmalarına imkân tanır¹⁷.

Bilgi alma hakkı azınlık pay sahipleri için de ayrı bir öneme sahiptir. Zira azınlık pay sahiplerinin bilgi alma haklarını aktif ve etkili bir biçimde kullanmaları, şirkette paylarının değerlerini gerçek verilere göre değerlendirmelerini ve şirketteki geleceklerini çoğunluk pay sahiplerinin eline bırakmamalarını sağlayacaktır¹⁸.

Soru sorma hakkı ile birlikte bilgi alma hakkının aktif yönünü oluşturan inceleme hakkı ise; pay sahibinin daha ayrıntılı bilgi edinmesine yardımcı olmaktadır¹⁹. Bilgi alma hakkı, bu yönüyle denetleme fonksiyonuna daha çok hizmet etmektedir.

2.2.1.2. Bilgi Alma ve inceleme hakkının hukuki dayanağı

Bu çalışmada, anonim şirkette pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı sadece 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesi kapsamında değerlendirilecektir. Ancak hakkın hukuki temelini ve dayanağının açıklanması amacıyla mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu²⁰ dönemindeki düzenlemelere ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin dayanağı olan İsviçre Borçlar Kanunu'nun 696-697'nci maddelerine değinilmesi de faydalı olacaktır²¹.

Bilgi alma hakkı, mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 362 ve 363'üncü maddelerinde düzenlenmişti²². Ancak "*Malûmat alma hakkı*" ana başlığı altında yapılan bu

¹⁶ Pay sahibinin genel kurula katılarak görüşlerini ifade edebilmesi ve gündeme ilişkin oy kullanabilmesi için gerekli ve yeterli bilgiyi edinmiş olması gereklidir. Bkz. Kaya, s. 25.

¹⁷ Tekinalp, Finansal Bilgi, s. 20 vd.; Kaya, s. 23; Karasu, s. 79.

¹⁸ Atalay, Oğuz, "*Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Haklarının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması*", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan C.1), Özel Sayı, C. 16, Y. 2014, s. 53 (53-76).

¹⁹ Karasu, s. 79.

²⁰ 29.06.1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1533'üncü maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

²¹ Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 362 ve 363'üncü maddeleri de, İBK m. 696 ve 697 kaynak alınarak düzenlenmişti. Bkz. Tekinalp, Finansal Bilgi, s. 17.

²² Söz konusu düzenlemelere göre; "*Madde 362 – Kar ve zarar hesabı, bilanço, yıllık rapor ve safi kazancın nasıl dağıtılacağı hususundaki teklifler, murakıplar tarafından verilecek raporla birlikte umumi heyetin adı toplantısından en az on beş gün önce şirketin merkez ve şubelerinde pay sahiplerinin emrine amade bulundurulur. Bunlardan kar ve zarar hesabı, bilanço ve yıllık rapor, toplantıdan itibaren bir yıl müddetle pay sahiplerinin emrine amade kalır. Her pay sahibi masrafi şirkete ait olmak üzere kar ve zarar hesabıyla bilançonun bir suretini isteyebilir. Hamile yazılı hisse senetleri ihraç edilmiş ise yukarıda adı geçen vesikaların pay sahiplerine açık bulundurulduğu keyfiyeti 37 nci maddede anılan gazeteden başka esas mukavele ile muayyen şekilde dahi ilan olunur. Pay defterine kaydedilen nama yazılı hisse senedi sahiplerine ayrıca tebligat yapılır.*

düzenlemelerde doğrudan bilgi alma ve inceleme hakkından bahsedilmemiştir. Nitekim 362'inci madde başlığı "*Bilanço*", 363'üncü madde başlığı ise, "*Ticari defterler ve sır saklama mükellefiyeti ve ceza*" dır.

Görüldüğü üzere mülga Kanun döneminde bilgi alma ve inceleme hakkı bağımsız bir pay sahipliği hakkı olarak ayrı bir madde başlığı altında, açık ve yeterli olarak düzenlenmemiştir. Bu nedenle bilgi alma ve inceleme hakkı doktrinde farklı kavramlar adı altında açıklanmaya çalışılmıştır²³.

Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 362 ve 363'üncü maddelerindeki düzenlemeler, bilgi alma ve inceleme hakkının bağımsız bir pay sahipliği hakkı olarak tüm yönleriyle ele alınmamış olması, sadece genel bir çerçeveye içerisinde pasif bilgi alma hakkının düzenlenmesi, soru sorma ve inceleme yönünden aktif bilgi alma hakkına ilişkin düzenlemenin yetersiz olması, hakkın mahkeme aracılığıyla kullanılması hususunun düzenleme dışı bırakılması doktrinde ciddi şekilde eleştirilmiştir²⁴.

Bu eleştirilerle birlikte bahsi geçen düzenlemelerin, esasen bilgi alma hakkının aktif ve pasif yönünü kapsadığı, inceleme ve özel denetçi vasıtasıyla bilgi alma hakkını da içerdiği, hatta dava açma imkânı da sağlayacak şekilde geniş yorumlanması gerektiği doktrinde genel olarak belirtilmiştir²⁵. Ancak yine doktrinde, mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 362'nci maddesindeki düzenlemenin "*Bilanço*" başlığı altında düzenlenmiş olması sebebiyle bilançonun yani mali tabloların ve raporların açıklanması şeklinde anlaşılması gerektiği²⁶ ve 363'üncü maddede bağımsız bir bilgi alma hakkından ziyade,

Madde 363 – Pay sahipleri, şüpheli gördükleri noktalara murakıpların dikkat nazarlarını çekmeye ve lüzumlu izahatı istemiye salahiyetlidirler. Şirketin ticari defterleriyle muhaberatının tetkiki yalnız umumi heyetin açık bir müsaadesi veya idare meclisinin kararıyle mümkündür. İncelenmesine müsaade edilen defter ve vesikalardan öğrenilecek sırlar hariç olmak üzere, hiçbir ortak şirketin iş sırlarını öğrenmeye salahiyetli değildir. Her ortak, her ne suretle olursa olsun öğrenmiş olduğu, şirkete ait iş sırlarını, sonradan ortaklık hakkını zayi etmiş olsa dahi, daima gizli tutmaya mecburdur. Bu mecburiyeti yerine getirmiyen ortak, meydana gelecek zararlardan şirkete karşı mesul olduğu gibi şirketin şikayeti üzerine, her hangi bir zarar umulmasa dahi, bir yıla kadar hapis veya beş yüz liradan on bin liraya kadar ağır para cezasıyla veya her ikisiyle birlikte cezalandırılır. Pay sahiplerinin malumat alma hakkı esas mukavele ile veya şirket organlarından birinin kararıyle bertaraf veya tahdid edilemez."

²³ Doktrinde kullanılan farklı kavramlara ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, s. 47 vd.

²⁴Kaya, s. 116; Tekinalp, Finansal Bilgi, s. 18; Karasu, s. 73-74; Öztekin, Selçuk, "*Şirketler Guruplarında Yavru Şirketlerdeki Azınlık Pay Sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu m. 363/İsviçre Borçlar Kanunu m. 697 Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı*", Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Anısına Armağan, Ankara 1986, s. 303 (293-333); Kabaalioglu, Haluk, "*Türk ve Mukayeseli Hukukta Finansal Bilgi Alma Hakkı*" MED 1980, Y. 6, S. 21-22, s. 27, (25-45), (Finansal Bilgi).

²⁵ Kaya, s. 54; Tekinalp, Finansal Bilgi, s. 18; Öztekin, s. 315.

²⁶ Kaya, s. 41.

esasen pay sahibine verilen bir denetleme hakkının düzenlendiği²⁷ şeklinde farklı görüşler de ileri sürülmüştü.

Hükmün gerekçesinde ikinci ve üçüncü fıkralarda yapılan atıflardan da anlaşıldığı üzere, Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinde düzenlenen pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı ise, kaynak İBK'nın 696 ve 697'nci maddelerine paralel olarak düzenlenmiştir. Yeni düzenlemede, mülga kanun dönemindeki tenkitler dikkate alınarak gerçek manada uygulanabilir bir pay sahipliği hakkı oluşturulmuştur.

Nitekim hükmün gerekçesinde de mülga Kanun döneminde, bilgi alma hakkının gerçek manada tanınmamış olduğu, inceleme hakkına ise tam olarak yer verilmediği belirtilmiştir²⁸. Yeni düzenlemede pay sahibine, bağlı şirketlere ilişkin bilgi alma hakkını da kapsayacak şekilde, kamuyu aydınlatma, kurumsal denetim ve dürüst hesap verme ilkelerine uygun kapsamı geniş bir bilgi alma ve inceleme hakkı oluşturulmak amaçlanmıştır²⁹.

Türk Ticaret Kanunu 437'nci madde, esasen mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 362 ve 363'üncü maddelerinin devamı olmakla birlikte; kapsamı genişletilerek, güncellenerek ve eksiklikleri giderilerek daha kuvvetli bir hak haline getirilmeye çalışılmıştır³⁰.

Kanun sistematüğinde, “*bilgi alma ve inceleme hakkı*”, pay sahibinin pay sahipliğinden doğan kişisel haklarından biri olarak, tek bir başlık altında pay sahibinin “*bilgi alma hakkı*” ve “*inceleme hakkı*” birbirinin içerisinde harmanlanarak düzenlenmiştir³¹.

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin birinci fıkrasında, mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 362'nci maddesinde yer alan pasif ve geriye dönük bilgi alma hakkı aynen korunmuştur. Hakkın pasif ve geriye dönük olması, mülga Kanun döneminde olduğu gibi sadece şirketin geçmiş döneme ilişkin finansal tabloları, yıllık faaliyet raporu gibi bilgilerin edinilmesine imkân sağlamasından kaynaklanmaktadır. Ancak pay sahibinin soru sormasına olanak sağlamayan pasif bilgi alma hakkı, tek başına pay sahibinin şirketin işleri hakkında gerçek anlamda bilgi sahibi olmasını sağlayabilecek nitelikte değildir³².

²⁷ Ocak, s. 718; Tekinalp, Finansal Bilgi, s. 20.

²⁸ Kendigelen, Abuzer, Gerekçeli- Karşılaştırmalı Yeni Türk Ticaret Kanunu ile Türk Ticaret Kanunu'nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun, İstanbul 2011, s. 547 (Gerekçeli).

²⁹ Kendigelen, Gerekçeli, s. 547.

³⁰ Kendigelen, Abuzer, Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, Değişiklikler İşlenmiş ve Güncellenmiş 2. Bası, İstanbul 2012, s. 338.

³¹ Atalay, s. 54.

³² Kaya, s. 68; Atalay, s. 54.

Pay sahibinin aktif bilgi alma hakkı ise, Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Pay sahibinin aktif bilgi alma hakkını düzenleyen bu hüküm; soru sorma, inceleme yapma ve bilgi alma ve inceleme hakkını mahkeme aracılığıyla talep etme hakkı olmak üzere esasen üç farklı boyutu ihtiva etmektedir³³.

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinde, kaynak alınan İBK m. 697/2' den farklı olarak bilgi alma hakkı, diğer pay sahipliği haklarının kullanılabilmesi için *gerekli olma* koşulu aranmaksızın, diğer pay sahipliği haklarından bağımsız olarak düzenlenmiştir³⁴. Kanun koyucu hükmün gerekçesinde, gereklilik koşuluna bağlanmasının hakkın kullanılmasını tehlikeye sokacağı düşüncesiyle bu hükme yer vermediklerini belirtmiştir³⁵.

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinde bilgi alma ve inceleme hakkı, şirketin işlerinin yanında, şirketin bağlı şirketleri ile olan hukuki ve ticari ilişkilerini kapsayacak şekilde geniş kapsamda düzenlenmiştir. Ancak bağlı şirketlerle ilgili bilgi alma hakkı, Türk Ticaret Kanunu'nun 200'üncü maddesi ile sınırlandırılmıştır³⁶.

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin ikinci fıkrasının ilk cümlesinde, pay sahibine aktif bilgi alma hakkı kapsamında soru sorma hakkı tanımaktadır. Pay sahibinin bu soru sorma hakkını genel kurulda kullanacağı, yönetim kurulundan şirketin işleri; denetçilerden ise denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebileceği belirtilerek soru sorma hakkının kapsamı belirlenmiştir (TTK m. 437/2).

Hükmün gerekçesi oldukça ayrıntılı olarak düzenlenmiş olup pay sahibine verilecek bilgilerin nitelikleri de açıklanmıştır. Buna göre, pay sahibine verilen bilginin özenli, gerçek ve hesap verme kriterlerine uygun olması gerektiği hem madde metninde hem de hükmün gerekçesinde vurgulanmıştır³⁷. Hükmün gerekçesinde hesap verme ilkesinin Türk Hukukunda yeni bir kavram olduğu vurgulanarak ilkenin, hesap vermekle yükümlü olan kişi tarafından sağlanan, belgeye dayalı, kapsamı ve içeriği yeterli bilgi olduğu şeklinde kısa bir tanımı da yapılmıştır³⁸.

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin üçüncü fıkrasında bilgi alma ve inceleme hakkının sınırları düzenlenmiştir. Hükmün gerekçesinde eşit işlem ilkesi gereği;

³³ Pulaşlı, Hasan, Şirketler Hukuku Şerhi, Tamamen Yenilenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, C. 2, Ankara 2018, s. 1929 (C. 2).

³⁴ Kendigelen, Gerekçeli, s. 547.

³⁵ Kendigelen, Gerekçeli, s. 547.

³⁶ Kendigelen, Gerekçeli, s. 547..

³⁷ Kendigelen, Gerekçeli, s. 547.

³⁸ Kendigelen, Gerekçeli, s. 547.

hakkın tüm pay sahiplerine herhangi bir ayırım gözetmeksizin tanındığı, bunun bir neticesi olarak da şirket menfaatleri göz önünde bulundurularak hakkın sınırlandırılmasının, menfaatler dengesinin korunması için gerekli olduğu ifade edilmiştir³⁹. Sınırlamanın kapsamı, şirket sırrı ve korunması gereken diğer şirket menfaatleri olarak belirlenmiş olmakla birlikte, bu kavramların tanımlaması yapılmamış, sadece şirket sırrında, “rakip bir şirketin bilmediği, öğrenmemesi gereken, şirketin zararına kullanabileceği, elde etmek için çalıştığı, peşinde olabileceği bilgi”⁴⁰ ölçütünün esas alınabileceği belirtilerek uygulamaya yol gösterilmiştir.

Türk Ticaret Kanunu’nun 437’nci maddesinin dördüncü fıkrasında ise, pay sahibinin inceleme hakkı düzenlenmiştir. Ancak bilgi alma hakkından farklı olarak inceleme hakkı, genel kurulun izni veya yönetim kurulunun kararına bağlı kılınmıştır.

Aktif bilgi alma hakkının son halkası olan, bilgi alma ve inceleme hakkının mahkeme aracılığıyla kullanılması, kaynak İBK’na uygun olarak ihdas edilmiştir⁴¹. Bu düzenlemeye göre pay sahibi, bilgi alma ve inceleme talebinin sadece açıkça reddedilmesi halinde değil, taleplerinin cevapsız bırakılması veya cevabın ertelenmesi durumunda da hem bilgi alma hem de inceleme hakkını bir mahkeme kararı ile elde edebilecektir.

2.2.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Benzer Kavramlarla İlişkisi

Bilgi alma ve inceleme hakkı, niteliği ve amacı itibariyle kamuyu aydınlatma ilkesi, yönetim kurulu üyeleri ve denetçilerin bilgi alma ve inceleme hakkı ve özel denetim isteme hakkı kavramları ile ilişkilendirilebilir.

2.2.2.1. Anonim şirket pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının kamuyu aydınlatma ilkesi ile ilişkisi

Kamuyu aydınlatma ilkesinin doktrinde kabul gören en kapsamlı tanımı *Tekinalp* tarafından yapılmış:

"Ortaklık pay sahibi ve alacaklılarının menfaatlerini korumaya, haklarını bilinçli ve etkili bir şekilde kullanmaya yardım eden gelecekteki pay ve tahvil sahiplerinin ve diğer ilgililerin aldatılmalarını önleyip, ortaklık yararına kazanılmalarını sağlayan; gerek iç gerekse dış denetimi kapsamı içine alan kuralların tümü"

³⁹ Kendigelen, Gerekçeli, s. 548.

⁴⁰ Kendigelen, Gerekçeli, s. 548.

⁴¹ Pulaşlı, C. 2, s. 1952.

olarak tanımlanmıştır⁴².

Kamuyu aydınlatma ilkesi, genellikle sermaye piyasası hukuku kapsamında incelenmekte ve değerlendirilmekle ise de aynı zamanda anonim şirketlere hakim olan ilkelerden de biridir⁴³. Ancak yine de ilkenin amacı belirlenirken sermaye piyasası kapsamı içerisinde kalınmaktadır. Kamuyu aydınlatma ilkesinin amacı, sermaye piyasasının dürüst, sarıh ve istikrarlı bir biçimde yürütülmesini ve piyasada yatırım yapacak kişilerin bilgilendirilmesini sağlamak şeklinde açıklanabilir⁴⁴. İlke esasen, yatırım yapılacak şirketler ve sermaye piyasası araçları ile ilgili olarak yatırımcıya gerekli tüm bilgiyi sağlayarak piyasada bir güven ortamı oluşturmayı ve böylece yatırımcıların kötünietli kişiler tarafından kandırılmasını engellemeyi amaçlar⁴⁵.

Kamuyu aydınlatma ilkesi ile bilgi alma ve inceleme hakkı arasında bağlantı bulunmakla⁴⁶ birlikte iki kavram bazı temel noktalarda birbirinden ayrılmaktadır⁴⁷. Gerçi her iki kavramın da özünde, ilgililerin haklarını bilinçli bir şekilde kullanmaları için bilgilendirilmelerini sağlamak bulunmaktadır. Ancak şirketler kamuyu aydınlatma ilkelerini uygulayarak pay sahiplerinin finansal bilgi edinmelerini sağlayabilseler de; bilgi alma ve inceleme hakkının pay sahibine bir pay sahipliği hakkı olarak tanınması daha subjektif ve farklı bir anlamı ifade eder⁴⁸.

Bir pay sahipliği hakkı olarak bilgi alma ve inceleme hakkı, pay sahibi olma sıfatına bağlı olarak tanınmış bireysel bir hakkı ifade ederken, kamuyu aydınlatma ilkesi pay sahiplerinin yanında, gelecekteki pay sahipleri, şirket alacaklıları, yatırımcılar, işçiler hatta devlet gibi çok geniş bir ilgililer kavramını kapsamaktadır⁴⁹.

Kamuyu aydınlatma ilkesi ve bilgi alma ve inceleme hakkı arasındaki bir diğer ayrım ise, korunması amaçlanan menfaate ilişkindir⁵⁰. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere kamuyu aydınlatma ilkesi, sermaye piyasasındaki tüm ilgililerin bilgilendirilmesini sağlayarak sermaye

⁴²Tekinalp, Bilanço, s. 53; Başkaca tanımlamalar için bkz. İhtiyar, Mustafa, Sermaye Piyasası Hukukunda Kamuyu Aydınlatma İlkesi, İstanbul 2006, s. 59 vd.

⁴³ Anonim şirketlere hakim olan ilkelerden biri olarak kamuyu aydınlatma ilkesine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Üçışık, Güzin/ Çelik, Aydın, Anonim Ortaklıklar Hukuku, C. I, Ankara 2013, s. 61 vd. (Anonim Ortaklıklar).

⁴⁴ Karasu, s. 98.

⁴⁵ İhtiyar, s. 92-93.

⁴⁶ Kaşak, Esra, Anonim Şirketlerde Genel Kurul İle Yönetim Kurulu Arasındaki Yetki Dağılımına İlişkin Genel Esaslar, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2018, s. 335.

⁴⁷ Kaya, kamuyu aydınlatma ilkesi ile bilgi alma hakkının ortak noktalarından ziyade farklılıklarının bulunduğunu savunmaktadır. Kaya, s. 32; aynı yönde bkz. Can, O., s. 16.

⁴⁸ Tekinalp, Finansal Bilgi, s. 13.

⁴⁹ Tekinalp, Finansal Bilgi, s. 13; Kaya, 29; İhtiyar, s. 104; Can, O., s. 17.

⁵⁰ Karasu, s. 100.

piyasaının sarih ve dürüst bir biçimde işlemlerini amaçlar. Buna karşılık bilgi alma ve inceleme hakkı, öncelikle pay sahibinin haklarını bilinçli bir şekilde kullanmasına hizmet ederken, pay sahibinin şirketin faaliyetleri ve ekonomik durumu hakkında bilgilendirilerek şirketin geleceği hakkında daha sağlıklı bir değerlendirme yapmasını sağlamaya çalışır⁵¹.

Öte yandan bilgi alma ve inceleme hakkı, pay sahibine soru sormaya dayanan aktif bilgi alma hakkı sağlarken; kamuyu aydınlatma ilkesi çerçevesinde verilen bilgiler genellikle pasif niteliktedir. Bu bağlamdan olmak üzere, ilgililerin soru sorarak bilgi edinme imkanları bulunmamaktadır⁵².

Ancak 09.10.2003 tarihinde kabul edilen 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu sermaye piyasasında da ilgililere bağlantılı kamu kurumlarına soru sorma ve bilgi alma imkânı tanıdığından; kamuyu aydınlatma ilkesi çerçevesinde edinilen bilgiler kısmen de olsa aktif niteliğe kavuşmuştur⁵³.

Kamuyu aydınlatma ilkesini uygulamaya koymak adına Türk Hukukunda Sermaye Piyasası Kanunu 14 ve devamı maddelerine dayanılarak çıkarılan tebliğler doğrultusunda birtakım standartlar belirlenmiştir⁵⁴.

Bunun dışında Türk Ticaret Kanunu'nun 1524'üncü maddesi ile şirketlere, internet sitesi aracılığıyla kamuyu bilgilendirmek adına bazı yükümlülükler getirilmiştir⁵⁵. Pay

⁵¹ Karasu, s. 100.

⁵² Tekinalp, Finansal Bilgi, s. 16; İhtiyar, kamuyu aydınlatma ilkesi kapsamında muhatapların soru sorarak bilgi isteme hakkı bulunmadığını kabul etmekle birlikte, bu durum nedeniyle ilkenin statik olarak nitelendirilmesinin de mümkün olmadığını ifade etmektedir. İhtiyar, s. 105.

⁵³ Yanlı, Veliye, Sermaye Piyasası Hukuku Çerçevesinde Halka Açık Anonim Şirketler ve Kamunun Aydınlatılması, İstanbul 2005, s.97.

⁵⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yanlı, s. 116 vd.

⁵⁵ Söz konusu düzenlemeye göre; "Madde 1524- (Değişik: 26/6/2012-6335/34 md.) (1) 397 nci maddenin dördüncü fıkrası uyarınca denetime tabi olan sermaye şirketleri, kuruluşlarının ticaret siciline tescili tarihinden itibaren üç ay içinde bir internet sitesi açmak ve bu sitenin belirli bir bölümünü şirketçe kanunen yapılması gereken ilanların yayımlanmasına özgülemek zorundadır. İnternet sitesinde yayımlanacak içerikler, bu Kanunda belli bir süre belirtilmiş ise bu süre içinde, belirtilmemiş ise içeriğin dayandığı işlemin veya olgunun gerçekleştiği tarihten, tescil veya ilana bağlandığı durumlarda ise tescil veya ilanın yapıldığı tarihten itibaren en geç beş gün içinde, şirketin kuruluşundan internet sitesi açılıncaya kadar geçen sürede yayımlanması gereken içerikler de bu sitenin açıldığı tarihte siteye konulur. (2) Birinci fıkrafta öngörülen yükümlülüklerle uyulmaması, ilgili kararların iptal edilmesinin sebebini oluşturur, Kanuna aykırılığın tüm sonuçlarının doğmasına yol açar ve kusuru bulunan yöneticiler ile yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna neden olur. Cezai hükümler saklıdır. (3) İnternet sitesinin bilgi toplumu hizmetlerine ayrılmış bölümü herkesin erişimine açıktır. Erişim hakkının kullanılması, ilgili olmak veya menfaati bulunmak gibi kayıtlarla sınırlandırılmayacağı gibi herhangi bir şarta da bağlanamaz. Bu ilkenin ihlali hâlinde herkes engelin kaldırılması davasını açabilir. (4) İnternet sitesinin bu maddenin amaçlarına özgülenmiş kısmında yayımlanan içeriğin başına tarih ve parantez içinde "yönlendirilmiş mesaj" ibaresi konulur. Bu ibare ancak bu Kanuna ve bu fıkrafta anılan yönetmeliğe uyulmak suretiyle değiştirilebilir. Özgülenen kısımda yer alan bir mesajın, yönlendirildiği karinedir. Sitenin, bir numara altında tescili ve ilgili diğer hususlar Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından bir yönetmelikle düzenlenir. (5) Bu Kanun ve ilgili diğer kanunlarda veya idari düzenlemelerde daha uzun bir süre öngörülmedikçe, şirketin internet sitesine konulan bir içerik, üzerinde bulunan tarihten itibaren en az altı ay süreyle internet sitesinde kalır, aksi hâlde konulmamış sayılır. (6)

sahibinin herhangi bir konuda bu şekilde bilgilendirilmiş olması halinde artık aynı konuya ilişkin olarak genel kurulda ayrıca bilgi alma ve inceleme hakkını kullanamayacağını Türk Medeni Kanunu'nun 2'nci maddesi kapsamında dürüstlük kuralı uyarınca kabulü gerekmektedir⁵⁶. Ancak 2012 yılında yapılan değişiklik ile 1524'üncü madde uyarınca internet sitesi açmakla yükümlü olan şirketlerin kapsamı oldukça daraltıldığından, pay sahibinin internet sitesi üzerinden şirket hakkında bilgi edinmesi de oldukça sınırlı hale gelmiştir.

2.2.2.2. Anonim şirket pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının yönetim kurulu üyelerine tanınan bilgi alma ve inceleme hakkı ile ilişkisi

Anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma ve inceleme hakkı, Türk Ticaret Kanunu'nun 392'nci maddesinde düzenlenmiştir⁵⁷. Hükmün düzenlenmesinde, mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 331'inci maddesinden esinlenilmekle birlikte İBK m. 715a hükmü kaynak alınarak yeniden ve daha kapsamlı olarak kaleme alınmıştır⁵⁸.

Türk Ticaret Kanunu'nun 392'nci maddesine göre, "Her yönetim kurulu üyesi şirketin tüm iş ve işlemleri hakkında bilgi isteyebilir, soru sorabilir, inceleme yapabilir". Zira yönetim kurulu üyelerinin görevlerini özenli bir şekilde yerine getirerek müteselsil

İnternet sitesiyle ilgili olarak bu Kanunun ilgili maddelerinde ve bu maddede öngörülen düzenlemeler denetime tabi olmayan sermaye şirketleri hakkında uygulanmaz."

⁵⁶ Karasu'ya göre, "pay sahibinin kamuyu aydınlatma ilkesi veya TTK m. 1524 hükmü uyarınca sunulan bilgilere ilişkin olarak genel kurulda bilgi alma talebinde bulunması halinde, bu talebi hakların sakınılması kullanılması ilkesine aykırı olacağından reddedilebilir". Karasu, s. 100.

⁵⁷ Söz konusu düzenlemeye göre; "Madde 392- (1) Her yönetim kurulu üyesi şirketin tüm iş ve işlemleri hakkında bilgi isteyebilir, soru sorabilir, inceleme yapabilir. Bir üyenin istediği, herhangi bir defter, defter kaydı, sözleşme, yazışma veya belgenin yönetim kuruluna getirtilmesi, kurulca veya üyeler tarafından incelenmesi ve tartışılması ya da herhangi bir konu ile ilgili yöneticiden veya çalışandan bilgi alınması reddedilemez. Reddedilmişse dördüncü fıkra hükmü uygulanır. (2) Yönetim kurulu toplantılarında, yönetim kurulunun bütün üyeleri gibi, şirket yönetimiyle görevlendirilen kişiler ve komiteler de bilgi vermekle yükümlüdür. Bir üyenin bu konudaki istemi de reddedilemez; soruları cevapsız bırakılamaz. (3) Her yönetim kurulu üyesi, yönetim kurulu toplantıları dışında, yönetim kurulu başkanının izniyle, şirket yönetimiyle görevlendirilen kişilerden, işlerin gidişi ve belirli münferit işler hakkında bilgi alabilir ve görevinin yerine getirilebilmesi için gerekliyse, yönetim kurulu başkanından, şirket defterlerinin ve dosyalarının incelemesine sunulmasını isteyebilir. (4) Başkan bir üyenin, üçüncü fıkra da öngörülen bilgi alma, soru sorma ve inceleme yapma istemini reddederse, konu iki gün içinde yönetim kuruluna getirilir. Kurulun toplanmaması veya bu istemi reddetmesi hâlinde üye, şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvurabilir. Mahkeme istemi dosya üzerinden inceleyip karara bağlayabilir, mahkemenin kararı kesindir. (5) Yönetim kurulu başkanı, kurulun izni olmaksızın, yönetim kurulu toplantıları dışında bilgi alamaz, şirket defter ve dosyalarını inceleyemez. Yönetim kurulu başkanının bu isteminin reddedilmesi hâlinde başkan, dördüncü fıkraya göre mahkemeye başvurabilir. (6) Yönetim kurulu üyesinin bu maddeden doğan hakları kısıtlanamaz, kaldırılamaz. Esas sözleşme ve yönetim kurulu, üyelerin bilgi alma ve inceleme haklarını genişletebilir. (7) Her yönetim kurulu üyesi başkandan, yönetim kurulunu toplantıya çağırmasını yazılı olarak isteyebilir."

⁵⁸ Karasu, s. 102; Kalender, Emre, Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma Hakkı (TTK m. 392), Ankara 2017, s. 59.

sorumluluktan kurtulabilmeleri için üstlendikleri görevlere ilişkin bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olmaları önem arz etmektedir⁵⁹.

Anonim şirketlerde pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkından farklı olarak, yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma ve inceleme hakları şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaati gibi nedenlerle sınırlandırılmamıştır. Çünkü Türk Ticaret Kanunu'nun 369'uncu maddesinde şirketin menfaatleri de vurgulanarak yöneticilere ağır bir özen yükümlülüğü getirilmiştir⁶⁰.

Türk Ticaret Kanunu'nun 392'nci maddesinin gerekçesinde de ifade edildiği üzere, yöneticiler için özen yükümlülüğünün getirdiği hukuki ve cezai sorumluluk; esasen, bilgi alma ve inceleme hakkının da sınırını oluşturmaktadır⁶¹.

Yönetim kurulu üyelerine tanınan bilgi alma ve inceleme hakkı, her yönetim kurulu üyesine tanınmış bireysel ve eşit bir hak olarak düzenlenmiştir. Çünkü her yönetim kurulu üyesinin şirketi yönetebilmesi ve doğru zamanda doğru kararlar alabilmesi için yeterli bir şekilde bilgilendirilmesi gerekmektedir⁶². Tüzel kişi pay sahibinin yönetim kurulu üyesi olması halinde ise, ancak yönetim kurulu üyeliğine seçilen temsilcisi aracılığıyla 392'nci madde kapsamında bilgi alma hakkını kullanabilecektir⁶³.

Yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı, şirket iş ve işlemleri ile sınırlı olup bu bilgiyi kural olarak yönetim kurulu toplantısında alabilir. Üyenin yönetim kurulu toplantısında bilgi alma hakkını kullanması herhangi bir izne bağlı olmamakla birlikte, istenen bilginin üyenin görevini yerine getirebilmesi için gerekli olması ve hakkın dürüstlük kuralına uygun kullanılması gerekmektedir⁶⁴.

Anonim şirkette yönetim kurulu üyeleri toplantı esnasında şirketin tüm iş ve işlemleri ile ilgili bilgi alma hakkına sahipken; toplantı dışında yönetim kurulu üyeleri sadece şirketin münferit iş ve işlemlerine ilişkin olarak bilgi alma hakkına sahiptir⁶⁵.

⁵⁹ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 558a.

⁶⁰ Türk Ticaret Kanunu'nun 369'uncu maddesi şu şekildedir: “ (1) Yönetim kurulu üyeleri ve yönetimle görevli üçüncü kişiler, görevlerini tedbirli bir yöneticinin özeniyle yerine getirmek ve şirketin menfaatlerini dürüstlük kurallarına uyarak gözetmek yükümlülüğü altındadırlar. (2) 203 ilâ 205 inci madde hükümleri saklıdır.”

⁶¹ Kendigelen, Gerekçeli, s. 482-483.

⁶² Kalender, s. 67; Kortunay, Ayhan, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu ve Üyelerin Bilgi Edinme Hakkı, İstanbul 2015, s. 310.

⁶³ Anonim şirkette tüzel kişi pay sahibinin yönetim kurulu üyeliği durumuna ilişkin olarak bkz. Can, M. Çelebi, “Banka Yönetim Kurulu Üyesi Olarak Tüzel Kişi”, GÜHFD, C. XX, Sa. 1, Y. 2016, s. 29 vd. (27-64).

⁶⁴ Kalender, s. 159.

⁶⁵ Kalender, s. 195.

Yönetim kurulu üyeleri, toplantı dışında ancak şirketin belli işleri hakkında bilgi isteyebilir ve üstlendikleri görevi özenli bir şekilde ifa edebilmeleri için gerekli ise toplantı dışında şirket defter ve kayıtlarını inceleyebilirler (TTK m. 392/3). Bu şekilde üyelerin yönetim kurulu dışında bilgi alması, defter ve belgeleri incelemesi konu bakımından sınırlandırılmıştır⁶⁶.

Yönetim kurulu dışında bilgi alma ve inceleme hakkı, konusu bakımından bu şekilde sınırlandırıldığı gibi ayrıca yönetim kurulu başkanının iznine de tabi tutulmuştur. Oysa hükme kaynak olan İBK m. 715a düzenlemesinde yönetim kurulu üyelerinin işlerin gidişi hakkında yönetim kurulu dışında bilgi alma hakları yönetim kurulu başkanının iznine bağlı kılınmamıştır⁶⁷. Buna rağmen Türk Ticaret Kanunu'nda kaynak kanundan farklı bir düzenlemeye gidilmesi, aynı hüküm içerisinde 392/1 maddesi ile 392/3 maddesinin birbiri ile çelişmesine neden olmuştur⁶⁸.

Yönetim kurulu başkanının talebi reddetmesi halinde durum iki gün içerisinde yönetim kuruluna götürülür. Hükmün gerekçesinde, ret kararının şirket dışında şahsi bir menfaatle ilgili olmaması sebebiyle talepte bulunan ve istemi başkan tarafından reddedilen üyenin müzakereye ve oylamaya katılabileceği ifade edilmiştir⁶⁹. Yönetim kurulu bu hususu görüşmek üzere toplanmaz veya talebin reddine karar verirse; üyenin şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesine başvurma imkânı bulunmaktadır (TTK m. 392/4).

Yönetim kurulu başkanın bilgi alma ve inceleme hakkı kapsamındaki durumu ise hükmün beşinci fıkrasında düzenlenmiştir. Hükmün gerekçesinde başkanın konumu, "eşitler arasında birinci (*primus inter pares*)" olarak belirlenmiştir⁷⁰. Hükmün gerekçesinde ifade edilen bu husus, "üyelerin bilgi edinme hakkında eşitliğin sağlanması" ilkesine uygun olmakla birlikte, yönetim kurulu başkanının bilgi alma ve inceleme hakkını yönetim kurulu

⁶⁶ Pulaşlı, Hasan, "Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi- Özel Sayı, C.18, Y. 2012, s. 588 (587-599), (Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı).

⁶⁷ Pulaşlı, Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, s. 593; Sayın, Hediye Bahar, "Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Toplantı Dışında Bilgi Alma Hakkının Konusu", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Y. 2016 (Mayıs-Haziran), Sa. 124, s. 487-488 (485-496).

⁶⁸ Sayın, s. 488.

⁶⁹ Kendigelen, Gerekçeli, s. 483.

⁷⁰ Kendigelen, Gerekçeli, s. 483.

dışında ancak yönetim kurulunun izniyle kullanabileceğine ilişkin hüküm Türk hukukuna özgü bir düzenlemedir⁷¹.

Pay sahibinin aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olduğu hallerde ise üstlenilen göreve ilişkin olarak daha kapsamlı ve ayrıntılı bilgi almaya ve incelemeye ihtiyaç duyulacağından, aynı zamanda yönetim kurulu üyesi olan pay sahibinin 392'nci madde kapsamında bilgi alma ve inceleme hakkını kullanarak 437'inci maddedeki sınırlamaları bertaraf etmesi mümkündür⁷².

2.2.2.3. Anonim şirketlerde pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının denetçilerin bilgi alma ve inceleme hakkı ile ilişkisi

Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndan farklı olarak denetleme ve dolayısıyla denetçiler, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 397 ve devamı maddelerinde şirket organı olarak değil, bağımsız bir denetleme faaliyeti olarak düzenlenmiştir⁷³.

Türk Ticaret Kanunu'nun 400'üncü maddesi uyarınca,

“Denetçi, bağımsız denetim yapmak üzere, 1/6/1989 tarihli ve 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununa göre ruhsat almış yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavir unvanını taşıyan ve Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunca yetkilendirilen kişiler ve/veya ortakları bu kişilerden oluşan sermaye şirketi olabilir”.

Denetçi, şirket genel kurul tarafından belirlenir (TTK m. 399/1).

Denetçilerin bilgi alma ve inceleme hakkı ise, Türk Ticaret Kanunu'nun 401'inci maddesinde "*İbraz yükümü ve bilgi alma hakkı*" başlığı altında düzenlenmiştir. Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkına benzer şekilde, denetçinin bilgi alma hakkı da pasif ve aktif yönüyle ele alınmıştır⁷⁴.

Hükmün birinci fıkrası pasif bilgi alma hakkını içermektedir. Zira esasen denetçinin bilgi alma talebinden değil, yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğünden söz edilmektedir.

⁷¹ Kaynak alınan İsviçre ve Alman hukuklarında bu şekilde bir düzenleme bulunmamaktadır. Pulaşlı, Bilgi Alma ve İnceleme hakkı, s. 599.

⁷² Kaya, Arslan, "Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi", BATİDER C. XXXI, Sa. 1, Y. 2015, s. 63-64 (61-83) (Özel Denetim).

⁷³ Özkorkut, Korkut, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim, Ankara 2013, s. 11 vd.

⁷⁴ Karasu, s.103.

Hükmün ikinci fıkrasında ise, denetçinin talebine bağlı olarak aktif bilgi alma hakkı düzenlenmiş olup hükme göre, “Denetçi, yönetim kurulundan, kanuna uygun ve özenli bir denetim için gerekli olan bütün bilgileri kendisine vermesini ve dayanak oluşturabilecek belgeleri sunmasını” isteme hakkına sahiptir (TTK m. 401/2). Denetçi, denetimi özenli bir şekilde yerine getirebilmesi için gerekli görürse, yavru ve ana şirket yönünden de bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabilir (TTK m. 401/2)⁷⁵.

Denetçiye tanınan bilgi alma ve inceleme hakkı özünde, denetim görevini doğru ve gerçek verilere dayanarak yapabilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak denetçinin bilgi alma ve inceleme hakkı, “kanuna uygun ve özenli bir denetim için gerekli olan” bilgilerle sınırlandırılmıştır⁷⁶. Başka bir deyişle hakkın sınırını, denetimin konusu ve kapsamı çizmektedir⁷⁷. Bunun dışında ne hükmün lafzında ne de gerekçesinde hakkın kullanımına ilişkin şirket sırrı vb. herhangi bir sınırlandırma yapılmıştır.

Bu nedenle denetim bağımsız olmasına rağmen, denetçilerin Türk Ticaret Kanunu’nun 404’üncü maddesi⁷⁸ uyarınca özen ve sadakat, buna bağlı olarak sır saklama yükümlülüklerinin olduğundan hareketle, ayrıca bir sınırlamaya tabi tutulmadıklarını düşündüğümüzden, anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin bilgi alma ve inceleme hakkındaki bu hususa ilişkin açıklamalar denetçiler için de geçerli olacaktır⁷⁹.

Denetçinin bilgi alma ve inceleme hakkının denetim görevinin layığıyla yapılmasını amaçladığı dikkate alındığında, bu hakkın kullanımının aynı zamanda pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkına da hizmet ettiği görülmektedir. Zira pay sahiplerinin denetimin

⁷⁵ Tekinalp, “Türk Ticaret Kanunu’nun 401’inci maddesinin bir yavru şirket denetçisine diğer bir yavru şirketi inceleme hakkı tanımayacağı” görüşündedir. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 648.

⁷⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 648.

⁷⁷ Özkorkut, s. 287.

⁷⁸ Türk Ticaret Kanunu’nun 404’üncü maddesi şu şekildedir: “ (1) (Değişik birinci cümle: 26/6/2012-6335/21 md.) Denetçi ve özel denetçi, bunların yardımcıları ile denetleme yapmasına yardımcı olan temsilcileri, denetimi dürüst ve tarafsız bir şekilde yapmak ve sır saklamakla yükümlüdür. Faaliyetleri sırasında öğrendikleri, denetleme ile ilgili olan iş ve işletme sırlarını izinsiz olarak kullanamazlar. Kasten veya ihmal ile yükümlerini ihlal edenler şirkete ve zarar verdikleri takdirde bağlı şirketlere karşı sorumludurlar. Zarar veren kişi birden fazla ise sorumluluk müteselsildir. (2) Birinci fıkrada öngörülen yükümlerin yerine getirilmesinde ihmali bulunan kişiler hakkında, verdikleri zarar sebebiyle, her bir denetim için yüzbin Türk Lirasına, pay senetleri borsada işlem gören anonim şirketlerde ise üçyüzbin Türk Lirasına kadar tazminata hükmedilebilir. İhmalleriyle zarara sebebiyet veren kişilere ilişkin bu sınırlama denetime birden çok kişinin katılmış veya birden çok sorumluluk doğurucu eylemin gerçekleştirilmiş olması hâlinde uygulandığı gibi, katılanlardan bazılarının kasıtlı hareket etmiş olmaları durumunda da geçerlidir. (3) Denetçinin bağımsız denetim yapmak üzere yetkilendirilen bir sermaye şirketi olması hâlinde sır saklama yükümü bu kurumun yönetim kurulunu ve üyelerini ve çalışanlarını da kapsar. (1) (4) Bu hükümlerden doğan tazmin yükümü sözleşme ile ne kaldırılabilir ne de daraltılabilir. (5) Denetçinin bu maddeden doğan sorumluluğuna ilişkin istemler rapor tarihinden başlayarak beş yılda zamanaşımına uğrar. Ancak, fiil suç oluşturup da Türk Ceza Kanununa göre süresi daha uzun dava zamanaşımına tabi bulunuyorsa, tazminat davasına da o zamanaşımı uygulanır. (6) Ceza mevzuatının, suç ihbarına ilişkin hükümleri saklıdır. ”

⁷⁹ Bkz. “Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma Ve İnceleme Hakkı İle İlişkisi” başlığı, s. 13.

şekli ve sonuçları hakkından denetçilerden talep edebilecekleri bilginin doğru ve yeterli olması denetçilerin bilgi alma ve inceleme haklarını etkin ve verimli kullanmalarıyla doğrudan ilgilidir⁸⁰.

2.2.2.4. Anonim şirketlerde pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının özel denetim isteme hakkı ile ilişkisi

Anonim şirkette özel denetim isteme hakkı, Türk Ticaret Kanunu'nun 438 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir.

Özel denetim isteme hakkının, bilgi alma ve inceleme hakkı ile bütünleşmiş bir ilişkisi söz konusudur. Çünkü Türk Ticaret Kanunu'nun 438'inci maddesinde özel denetim isteme hakkı, bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmış olması şartına bağlanmıştır. Başka bir ifade ile pay sahibinin Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesi kapsamında bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmış olması özel denetim talebinde bulunabilmesinin ön şartıdır⁸¹.

Türk Ticaret Kanunu'nun 438'inci maddesinde, bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılmış olması gerektiği ifade edildiğinden, bilgi alma hakkı yahut inceleme hakkından birisinin kullanılmış olması halinde şartın yerine getirildiğinin kabul edilmesi gerekir, özetle şartın yerine getirilmiş sayılması için bilgi alma ve inceleme haklarının ikisinin birden kullanılmış olması aranmaz⁸².

Öte yandan özel denetim isteme hakkının, bilgi alma ve inceleme hakkını kuvvetlendirdiği, bilgi alma ve inceleme hakkını kullanması neticesinde tatmin olamamış pay sahibine ikincil ve ek bir imkân sağladığı doktrinde genel olarak kabul edilmektedir⁸³.

Türk Ticaret Kanunu'nun 438'inci maddesi uyarınca, “her pay sahibi, pay sahipliği haklarını kullanması için gerekli olması halinde, bilgi alma ve inceleme hakkı daha önce kullanılmışsa, belirli olayların açıklığa kavuşturulması için” özel denetim isteme hakkına

⁸⁰ Karasu, s. 103-104.

⁸¹ Poroy, Reha/ Tekinalp, Ünal/ Çamoğlu, Ersin, Ortaklıklar Hukuku II, Yeniden Yazılmış 13. Bası, İstanbul 2017, N. 1016d (Ortaklıklar Hukuku II); Kaya, Özel Denetim, s. 71.

⁸² Topsoy, Fevzi, “Anonim Şirket Pay Sahibinin Özel Denetim İsteme Hakkı”, Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Genişletilmiş, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara 2016, s. 308 (291-337).

⁸³ Kaya, Özel Denetim, s. 71; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1016d; Pulaşlı, C. 2, s. 1631; Özdamar, Mehmet, “Anonim Şirketlerde Özel Denetim”, Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Genişletilmiş, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara 2016, s. 259 (259-290); Günay, Engin Gözde, Anonim Ortaklıklar Hukuku'nda Özel Denetim, İstanbul 2018, s. 136.

sahiptir. Hükümün lafzından da anlaşıldığı üzere 438'inci madde kapsamında özel denetim talep etme hakkı her pay sahibine tanınmış bireysel bir haktır⁸⁴.

Bilgi alma ve inceleme hakkının daha önce kullanılmış olması koşulundan ne anlaşılması gerektiğinin belirlenmesi, özel denetim talep etme hakkının kullanılması bakımından önemlidir. Hükümde pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını “*daha önce*” kullanmış olması gerektiği ifade edilmiştir. Doktrinde *Tekinalp*, “*daha önce*” koşulunun, pay sahibinin aynı genel kurulda bilgi alma hakkını kullandıktan hemen sonra özel denetim talep etmesi halinde gerçekleşmeyeceğini, sorulan soruya cevap verilmişse bu cevaba ilişkin diğer pay sahiplerine değerlendirme yapma imkanı tanınmadan, aynı genel kurulda özel denetim talep edilmesinin kurumun ciddiyetiyle bağdaşmayacağını, ancak pay sahibinin sorduğu soruya özensiz cevap verilmesi ya da cevap vermekten kaçınılması halinde dürüstlük kuralı doğrultusunda yapılacak bir değerlendirme ile aynı genel kurulda özel denetim talep edilebileceğini ifade etmektedir⁸⁵.

Kaya ise, “*daha önce*” ifadesinin bilgi alma ve inceleme hakkının önceki bir genel kurulda kullanılmış olmasını ifade etmediği, bilgi alma ve inceleme hakkı zaman bakımından önce olacak şekilde her iki hakkın aynı genel kurulda kullanılabilmesi görüşündedir⁸⁶.

Kanaatimizce de, aynı genel kurulda bilgi alma ve inceleme talebi haksız olarak karşılanmamış olan pay sahibinin, sonrasında aynı genel kurulda özel denetim istemesinde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Aksine bilgi alma ve inceleme talebi haksız olarak karşılanmamış olan pay sahibinin özel denetim isteme hakkının bir sonraki genel kurula kadar ertelenmesi, ne bilgi alma ve inceleme hakkının ne de özel denetim isteme hakkının amacına uygun olacaktır.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmış olmasına ilişkin değerlendirilmesi gereken bir diğer husus da, özel denetim talebinde bulunmadan önce Türk Ticaret Kanunu'nun 437/5 maddesi kapsamında dava yoluna gidilmesinin gerekli olup olmadığıdır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 437/5 madde hükmü, bilgi alma ve inceleme talebi haksız olarak karşılanmayan pay sahibine mahkemeye başvurarak bilgi alma ve inceleme talebinin

⁸⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Günay, s. 50 vd.; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1016b; Narbay, Şafak, Anonim Ortaklıkta Pay Defteri, Ankara 2003, s. 39-40 (Pay Defteri); TTK m. 438 hükmünde düzenlenen özel denetim isteme hakkının, gerçek anlamda bir kişisel pay sahipliği hakkı olmadığı yönünde eleştiriler için bkz. Kaya, Özel Denetim, s. 66-67.

⁸⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1016e.

⁸⁶ Kaya, Özel Denetim, s. 76.

gereğinin yerine getirilmesini isteme imkânı vermektedir. Bu nedenle Türk Ticaret Kanunu'nun 438'inci maddesi kapsamında bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmış sayılması için 437/5 madde hükmünde imkân tanınan dava açma yoluna başvurulmasının gerekip gerekmediğinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Doktrinde bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasına ilişkin ön şartın, talebin ilgiliye iletilmesiyle kullanılmış sayılacağı, pay sahibinin Türk Ticaret Kanunu'nun 437/5 maddesi kapsamında dava açması ve bu davanın sonucunun beklenmesinin gerekmediği genel olarak kabul edilmektedir⁸⁷.

Özel denetim isteme hakkının ön şartı olarak bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması neticesinde pay sahibine özenli ve gerçeğe uygun bilgi verilip verilmediği hususunun, bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmış sayılması bakımından araştırılması gerekmemektedir. Başka bir deyişle özel denetim talep etme hakkını kullanan pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullandığını ispat etmesi yeterli olup; verilen cevabın niteliğine ilişkin bir hususu kanıtlaması ön şartın gerçekleşmesi bakımından aranmaz⁸⁸.

Türk Ticaret Kanunu'nun 438'inci maddesinin ikinci fıkrasında, özel denetim isteyen pay sahibinin bu isteminin genel kurul tarafından onaylanması halinde, şirketin veya pay sahibinin mahkemeye başvurarak özel denetçi atanmasını talep edebileceği düzenlenmiştir. Pay sahibinin özel denetim isteminin genel kurul tarafından reddedilmesi halinde başvurulabilecek hukuki yol ise, Kanunun 439'uncu maddesinde ele alınmıştır. Türk Ticaret Kanunu'nun 439'uncu maddesinin 438'inci maddenin devamı niteliğinde olduğu hüküm sistematüğinden ve gerekçesinden anlaşılmaktadır⁸⁹. Türk Ticaret Kanunu'nun 438'inci maddesinde pay sahibinin özel denetim isteminin genel kurulda kabul edilmesi halinde izlenecek usul belirlenmişken, 439'uncu maddede istemin genel kurul tarafından reddedilmesi halinde azınlık eliyle usulün yürütülmesi düzenlenmiştir⁹⁰.

⁸⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1016g; Kaya, Özel Denetim, s. 75; aksi görüşte olan Narbay, pay sahibinin özel denetim talebinde bulunabilmesi için, bilgi alma ve inceleme talebinin haksız olarak reddedilmesi, ertelenmesi veya cevapsız bırakılması halinde pay sahibinin öncelikle Türk Ticaret Kanunu 437/5 maddesi kapsamında dava açması gerektiğini, çünkü her iki hak kapsamında ulaşılmak istenen sonucun aynı olduğunu ifade etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Narbay, Şafak, "*Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim Yapılması Şartları ve Özel Denetçinin Atanması Usulü*", Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan, C. 1, İstanbul 2007, s. 302 (287-329).

⁸⁸ Kaya, Özel Denetim, s. 71- 72.

⁸⁹ Kaya'nın TTK m. 439 ile m. 438 arasında bağlantı kurulmaması gerektiğine ilişkin aksi yöndeki görüşleri için bkz. Kaya, Özel Denetim, s. 68 vd.

⁹⁰ Tekinalp, "*TTK m. 439'da pay sahibinin özel denetim isteminin genel kurul tarafından reddedilmesi halinde, azınlığa mahkemeye başvurarak özel denetçi atanmasını talep etme imkânı verilmesinin hakkın niteliğini etkilemeyeceğini, çünkü azınlığın yaptığı talebin başlamış olan usulün yürütülmesini sağlayacağını*" ifade etmektedir. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1016b.

Türk Ticaret Kanunu'nun 437/5 maddesi kapsamında dava hakkını kullanabilecek pay sahibi, ancak bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmış olan pay sahibidir. Ancak özel denetim isteme hakkına ilişkin olarak Türk Ticaret Kanunu'nun 438'inci maddesinde, istemin onaylanması halinde mahkemeden özel denetçi atanmasını isteme hakkı, sadece talepte bulunan pay sahibine değil, bütün pay sahiplerine tanındığı⁹¹ gibi, Kanununun 439'uncu maddesi kapsamında istemin reddi halinde mahkemeye başvurma hakkı bulunan azınlığın içerisinde istemi yapan pay sahibinin bulunması da zorunlu değildir⁹². Dolayısıyla özel denetim isteme hakkının kullanılmasında ön şart olan bilgi alma ve inceleme hakkını kullanan pay sahibi ile özel denetim talebinde bulunan pay sahibinin de aynı kişi olması gerekmediği, ancak bilgi alma ve inceleme hakkının konusu ile özel denetim istenen konunun aynı olması gerektiği de doktrinde genel olarak kabul edilmektedir⁹³.

2.3. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Hukuki Niteliği ve Özellikleri

2.3.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Hukuki Niteliği

Bilgi alma ve inceleme hakkı, mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu döneminde diğer pay sahipliği haklarına kıyasla hukuki niteliği itibariyle gelişimini tamamlamamış bir pay sahipliği hakkıydı⁹⁴.

Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu dönemindeki düzenlemeler, hakkın hukuki niteliğini belirlemek için yeterli olmadığı düşünüldüğünden doktrinde birçok husus yönünden ciddi eleştirilere uğramıştı⁹⁵.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinde ise, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı, daha kapsamlı bir şekilde düzenlenmiştir. Bu kapsamda hakkın hukuki niteliğine ilişkin mülga Kanun dönemindeki birtakım sorunlar, yeni düzenlemeyle çözüme kavuşmuş olmasına rağmen, bazı hususların doktrinde tartışılmaya devam edeceği düşünülmektedir.

⁹¹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1017b; Günay, s. 190-191.

⁹² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1017c; Günay, s. 190-191.

⁹³ Konuya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Pulaşlı, C. 2, s. 1636 vd.; Günay, s. 145; Narbay, s. 296-297; Kaya, Özel Denetim, s. 76.

⁹⁴ Kaya, s. 72.

⁹⁵ Kaya, s. 116 vd.

Anonim şirkette pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının hukuki niteliği, bu çalışmada pay sahipliği haklarının sınıflandırılmasına ilişkin temel kriterler dikkate alınarak dört başlık altında açıklanmaya çalışılacaktır.

2.3.1.1. Bağımsız hak

Anonim şirketlerde paya sahip olmak, pay sahibine kanun hükümleri ve hukukun genel ilkeleri kapsamında korunan bazı haklar sağlar⁹⁶. Bu pay sahipliği hakları doktrinde çeşitli kriterlere göre sınıflandırılır⁹⁷.

Bilgi alma ve inceleme hakkı, bir pay sahipliği hakkıdır. Zira Türk Ticaret Kanunu’nu sistematığı içerisinde, “*Pay sahibinin kişisel hakları*” başlığı altında düzenlenmiştir. Ayrıca Türk Ticaret Kanunu’nun 437’nci maddesi kapsamında bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olabilmek için anonim şirketin pay sahibi olmak tek ve mutlak koşuldur.

Bilgi alma ve inceleme hakkı, diğer pay sahipliği hakları ile eşit konumda olmakla birlikte onlardan bağımsız bir pay sahipliği hakkıdır⁹⁸.

Bu hak çoğu zaman, başta oy hakkı olmak üzere diğer pay sahipliği haklarının kullanılmasına zemin oluşturur; pay sahibinin haklarını kullanırken tercihlerini belirlemede yol göstericidir⁹⁹. Ancak hakkın diğer pay sahipliği hakları ile sıkı bir ilişki içerisinde olması, onun bağımlı ve tali bir hak olduğunu göstermez, hakkın bağımsız olma niteliğini değiştirmez¹⁰⁰.

Bilgi alma ve inceleme hakkı diğer pay sahipliği haklarından bağımsız olarak kullanılır¹⁰¹. Yardımcı veya tali bir hak olarak nitelendirilemez¹⁰². Nitekim Türk Ticaret Kanunu’nun 437’nci maddesinin ne lafzında ne de gerekçesinde hakkın kullanılması başka herhangi bir koşula bağlı kılınmıştır.

Bilgi alma ve inceleme hakkı, bilgi alma hakkı ve inceleme hakkı olmak üzere esasen birbirinden de bağımsız iki haktan oluşmaktadır. Zira bilgi alma hakkı ve inceleme hakkı

⁹⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 864.

⁹⁷ Çeşitli sınıflandırmalar için bkz. Ayhan/ Çağlar/ Özdamar, s. 423 vd.; Pulaşlı, C. 2, s. 1831 vd.; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 864 vd.

⁹⁸ Tekinalp, Finansal Bilgi, s. 21; Kaya, s. 77; Karasu, s. 76; Öztekin, s. 319; Pulaşlı, C. 2, s. 1932.

⁹⁹ Kaya, s. 80; Tekinalp, bilgi alma ve inceleme hakkını, anonim şirket pay sahibinin hakları içerisinde “aydınlatıcı haklar” başlığı altında ele almaktadır. Tekinalp, (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1007 vd.

¹⁰⁰ Kaya, s. 80; Karasu, s. 76.

¹⁰¹ Pulaşlı, C. 2, s. 1932.

¹⁰² Tekinalp, Finansal Bilgi, s. 21.

her ne kadar aynı hüküm içerisinde birbiri ile bağlantılı olarak düzenlenmişse de, bu bağlantı her iki hakkın birbirinden bağımsız olma özelliklerini değiştirmez¹⁰³.

Doktrinde, kaynak İBK ve Alman hukukunda olduğu gibi bilgi alma ve inceleme hakkının diğer pay sahipliği haklarına bağlı olduğu, özellikle oy hakkının bilinçli bir şekilde kullanılması için yardımcı bir hak niteliğinde olduğu yönünde görüşler bulunmaktaydı¹⁰⁴. Ancak bu görüşün kaynak kabul ettiği İsviçre doktrininde bilgi alma ve inceleme hakkının yardımcı nitelikte bir hak olduğu yolundaki görüşten vazgeçilmiş olup hakkın bağımsız niteliği kabul edilmiştir¹⁰⁵.

Nitekim bilgi alma ve inceleme hakkının, diğer pay sahipliği haklarına bağlı, yardımcı bir hak olarak kabul edilmesi, hakkın kullanımını diğer hakların kullanması için gerekli olma şartına bağlayacaktır ki, bu durum Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddede düzenlenen bilgi alma ve inceleme hakkının amacına ve ruhuna aykırı olur¹⁰⁶. Öte yandan hakkın diğer pay sahipliği haklarına bağlı kılınması, diğer haklardan herhangi birinin sınırlandırılması ya da kaldırılması sonucunda, ona bağlı olarak bilgi alma ve inceleme hakkının da sınırlandırılmasına ya da kaldırılmasına neden olacaktır¹⁰⁷. Bu nedenle hakkın bağımsız olarak düzenlenmesi sınırlandırılmasını ya da ortadan kaldırılmasını engellemek bakımından da önemli bir niteliktedir¹⁰⁸.

2.3.1.2. Bireysel hak

Anonim şirkette bilgi alma ve inceleme hakkı, eşit işlem ilkesi gereğince her pay sahibine tanınmıştır¹⁰⁹. Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesi uyarınca her pay sahibi eşit olarak bu hakkı kullanır. Bir pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olması

¹⁰³ Tekinalp, (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1007.

¹⁰⁴ Teoman, Ömer, "Anonim Ortaklıkta Paylar Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması Durumunda Oy Hakkı Dışındaki Yönetim Haklarının Kimin Tarafından Kullanılacağı Sorunu", Otuz Yıl Ticaret Hukuku Tüm Makalelerim 1971-1982, C. I, İstanbul 2000, s. 339 (332-341) (İntifa Hakkı); Kendigelen, Abuzer, Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı, İstanbul 1994, s. 322 (İntifa Hakkı).

¹⁰⁵ Pulaşlı, C. 2, s. 1932; Akdağ Güney, Necla, "Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Aktif ve Pasif Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Üzerine Bazı Düşünceler", Regesta Ticaret Hukuku Dergisi, C. 4, Sa. 1, Y. 2019, s. 39-40, (37-56), (Makale); Kaya, s. 79.

¹⁰⁶ Bilge, Mehmet Emin, "Limited Şirket Ortaklarının Bilgi Alma Hakkı Yürürlükteki Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hükümleri Çerçevesinde", AÜEHFD, C. 5, S. 1-2, Y. 2005, s. 434, (430-449), (Bilgi Alma Hakkı); Karasu, s. 77.

¹⁰⁷ Karasu, s. 77; Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 434.

¹⁰⁸ Tekinalp, Finansal Bilgi, s. 21.

¹⁰⁹ Kendigelen, Gerekçeli, s. 548.

için pay sahibi sıfatını haiz olması yeterlidir, hakkın kullanımı bunun dışında bir şarta bağlanmamıştır¹¹⁰.

Hakka sahip olmak pay sahibi olmak dışında herhangi bir şarta bağlanmadığı gibi hakkın kullanılması da pay sahibinin azınlık ya da çoğunluk oluşturması yahut belirli sermaye oranına ulaşması gibi bir koşula bağlı kılınmamıştır¹¹¹.

Hakkın bireysel olması, kullanımını pay sahibinin şahsına bağlı kılmaktadır. Nitekim pay sahibi bilgi alma ve inceleme hakkını, şirketin yahut üçüncü bir kişinin menfaatine özgülemek zorunda değildir, tamamen şahsi yararı doğrultusunda hakkını kullanabilecektir¹¹².

Her pay sahibinin, eşit olarak bilgi alma hakkına sahip olması, hükmün gerekçesinde eşit işlem ilkesi ile açıklanmıştır¹¹³. *Nomer* tarafından eşit işlem ilkesi, “özel hukukta uygulama alanı bulan ve uygulandığı alanda hukuki ilişkiye dahil olan herkese aynı şartlar altında davranılmasını emreden genel bir prensip” şeklinde tanımlanmaktadır¹¹⁴.

Anonim şirketlerde de bu ilke, aynı koşullarda bulunan pay sahiplerine aynı yani eşit davranılmasını öngörmektedir ve esasen pay sahibi açısından bir hak değil, şirkete ve şirket organlarına yüklenmiş bir yükümlülüktür¹¹⁵. Ancak şirket hukukunda eşitlik kavramı, pay sahiplerinin bireysel durumlarıyla değil, hukuki yani pay durumlarıyla ilişkilidir¹¹⁶.

Anonim şirketlerde diğer pay sahipliği hakları genellikle sahip olunan pay oranlarına bağlı tutulduğundan, bu haklar bakımından nispi bir eşitlik söz konusu iken¹¹⁷, bilgi alma ve inceleme hakkı bakımından pay sahipleri arasında mutlak bir eşitlik mevcuttur¹¹⁸.

¹¹⁰ Kaya, s. 81-82; Ocak, s. 720-721.

¹¹¹ Tekinalp, Finansal Bilgi, s. 21; Kaya, s. 82; Pulaşlı, C. 2, s. 1349; Karasu, s. 76.

¹¹² Pulaşlı, C. 2, s. 1930.

¹¹³ Kendigelen, Gerekçeli, s. 548.

¹¹⁴ Nomer, Füsün, "Anonim Ortaklıkta Eşit Davranma (Eşit İşlem) İlkesi", Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan, İstanbul 1998, s. 471 (469-490) (Eşit İşlem).

¹¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Nomer, Eşit İşlem, s. 481 vd.

¹¹⁶ Yıldız, Şükrü, Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi, Ankara 2004, s. 72.

¹¹⁷ Nomer, Eşit İşlem, s. 471-472.

¹¹⁸ Yıldız, s. 33.

2.3.1.3. Vazgeçilmez hak

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin beşinci fıkraya gerekçesinde, bilgi alma ve inceleme hakkının Kanununun 452'nci maddesi anlamında vazgeçilmez hak olup olmadığının tespitinin doktrine ve mahkeme kararlarına bırakıldığı ifade edilmiştir¹¹⁹.

Doktrinde ise pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının vazgeçilmez bir hak olduğu hususunda görüş birliği bulunmaktadır¹²⁰. Buna göre pay sahibi, haktan ileriye dönük olarak feragat edemez ve hakkı ileriye dönük olarak kaldıran şirket esas sözleşmesi ve genel kurul kararları hükümsüzdür. Yani öğretiyeye göre bilgi alma ve inceleme hakkı 452'nci madde hükmü¹²¹ anlamında vazgeçilmez bir haktır.

Kaya, hakkın vazgeçilmez olmasını, hakkı düzenleyen yasa hükmünün nispi emredici nitelikte olmasına bağlamakta ve hakkın düzenlenmesindeki amacın bunu gerektirdiğini ifade etmektedir¹²².

Ancak hakkın vazgeçilmez olması, pay sahibinin bu hakkı kullanmak mecburiyetinde olduğunu ifade etmez, pay sahibi hakkı kullanmak konusunda serbesttir¹²³. Pay sahibinin somut bir olayda bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmamayı tercih etmesi, haktan vazgeçtiği/feragat ettiği şeklinde yorumlanamaz¹²⁴.

Öte yandan hakkın vazgeçilmez nitelikte olması, hakka hiçbir sınırlama getirilemeyeceğini de ifade etmez¹²⁵. Ancak kanun hükmünde de belirtildiği üzere bu sınırlama, şirket esas sözleşmesi ya da genel kurul kararı ile değil, sadece kanunla düzenlenebilir (TTK m. 437/6). Zira Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin üçüncü fıkrasında, bilgi alma ve inceleme hakkına birtakım sınırlamalar getirilmiştir.

¹¹⁹ Kendigelen, Gerekeçeli, s. 548.

¹²⁰ Kaya, s. 76; Kaya, Özel Denetim, s. 62; Pulaşlı, C. 2, s. 1931; Karasu, s. 78.

¹²¹ Söz konusu düzenlemeye göre; *Madde 452- Genel kurul, aksine esas sözleşmede hüküm bulunmadığı takdirde, kanunda öngörülen şartlara uyarak, esas sözleşmenin bütün hükümlerini değiştirebilir; müktesep ve vazgeçilmez haklar saklıdır.*

¹²² Kaya, s. 76.

¹²³ Kaya, s. 76-77; Pulaşlı, C. 2, s. 1931.

¹²⁴ Pulaşlı, C. 2, s. 1931.

¹²⁵ Kaya, s. 77; Aksi görüşe göre ise, bilgi alma ve inceleme hakkı pay sahibinin rızası ile dahi bertaraf edilemez ve sınırlandırılmaz. Hatta bu özelliği nedeniyle müktesep hak olarak nitelendirilmesi de uygun değildir. Bkz. Ocak, s. 718.

2.3.1.4. Müktesep hak

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin gerekçesinde bilgi alma hakkı ve inceleme hakkının her ikisinin de, müktesep ve sınırlandırılmaz olduğu ifade edilmiştir¹²⁶. Ancak buradaki sınırlandırmadan kasıt, hükümde de ifade edildiği üzere esas sözleşmeye konulacak bir hüküm veya alınacak bir karar ile şirket tarafından yapılacak bir sınırlamadır. Zira hükmün üçüncü fıkrasında hakkın kullanımına kanunen getirilmiş bazı sınırlamalar zaten mevcuttur.

Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 385'inci maddesi "*Müktesep haklar*" başlığını taşımaktaydı ve hükümde müktesep hak açıkça tanımlanmamakla birlikte tarif edilmiş ve pay sahibinin birkaç müktesep hakkı örnek kabilinde sayılmıştı. Bahsi geçen hükme göre müktesep haklar, "kanun veya esas mukavele hükümlerine göre umumi heyet ve idare meclisi kararlarına tabi olmayan yahut umumi heyetin toplantılarına iştirak hakkından doğan, hususiyle azalık, rey kullanmak, iptal davası açmak, kar payı almak ve tasfiye neticesine iştirak etmek gibi haklardır" (6762 sayılı TTK m. 385/2).

Ancak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda müktesep haklara ilişkin açıklayıcı bir hüküm yer almamaktadır. Yalnızca Kanunun 452'nci maddesinde, "Genel kurul, aksine esas sözleşmede hüküm bulunmadığı takdirde, kanunda öngörülen şartlara uyarak, esas sözleşmenin bütün hükümlerini değiştirebilir; müktesep ve vazgeçilmez haklar saklıdır." denilmekle yetinilmiştir.

Kanunda açık bir düzenleme bulunmamasına rağmen mükteseplik, pay sahipliği haklarına ilişkin olarak sıklıkla kullanılan bir nitelik olmaya devam etmektedir¹²⁷. Müktesep haklar, pay sahibinin isteği doğrultusunda, menfaatine aykırı olarak değiştirilebilir veya sınırlandırılabilir¹²⁸.

Bilgi alma ve inceleme hakkı ise, vazgeçilmez bir haktır. Hakkın vazgeçilmez olması nedeniyle, tamamen kaldırılması veya haktan ileriye dönük olarak tamamen feragat edilmesi mümkün olmadığından hükmün gerekçesinde hakkın müktesep olduğuna ilişkin açıklamanın mutlak müktesep hak olarak anlaşılması gerektiği kanaatindeyiz.

¹²⁶ Kendigelen, Gerekçeli, s. 548.

¹²⁷ Müktesep hak kavramına ve yapılan eleştirilere ilişkin bkz. Aytuğar, Bilge, Anonim Şirketlerde Oy Hakkında İmtiyaz, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2018, s. 59 vd.

¹²⁸ Ayhan, Rıza, "*Anonim Şirketlerde Haksız ve Kötüniyetle Alınan Kâr ve Kazanç Paylarının İadesi*", Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Genişletilmiş, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara 2016, s. 100-101, (97-139).

Nitekim doktrinde genel olarak kabul gören görüş, bilgi alma ve inceleme hakkının *nispi müktesep hak* niteliğinde olduğu yönündedir¹²⁹. Hakkın mutlak ya da nispi müktesep hak olarak ayrılması, hakkın sınırlandırılabilir olup olmamasına göre belirlenmektedir¹³⁰. Mutlak müktesep haklar sınırlandırılmaz ve vazgeçilemez iken; nispi müktesep haklar sınırlandırılabilir ancak vazgeçilemez niteliktedir¹³¹.

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddenin üçüncü fıkrasına göre, "bilgi alma ve inceleme hakkı şirket sırrı veya korunması gereken şirket menfaatinin tehlikeye girmesi gerekçesiyle reddedilebilir". Ayrıca hükmün dördüncü fıkrasına göre, "şirketin ticari defterleriyle yazışmalarının, pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarının incelenebilmesi için, genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta kararı gerekmektedir". Hükmün altıncı fıkrasında, bilgi alma ve inceleme hakkının esas sözleşmeyle veya şirket organlarından birinin kararıyla kaldırılamayacağı ifade edilmişse de, hakkın yasada öngörülmuş bazı sınırlamalara tabi olması bilgi alma ve inceleme hakkının nispi müktesep hak olarak nitelendirilmesine neden olmaktadır. Zira nispi müktesep bir hak, şirketin üstün menfaati gerekçesiyle sınırlandırılabilir¹³².

Öte yandan nispi müktesep hak nitelendirmesinin bilgi alma ve inceleme hakkının aktif olarak kullanılması haline özgü olduğunun da kabulü gerekir. Zira Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinde bilgi alma ve inceleme hakkına getirilen sınırlamalar hakkın aktif olarak kullanıldığı durumlara ilişkindir. Hakkın pasif olarak kullanıldığı durumda verilecek bilginin ve inceleme yapılacak belgelerin içeriği önceden şirket tarafından belirlenmiş olduğundan bahsi geçen hüküm kapsamında bir sınırlamadan söz edilemez. Bu nedendir ki pasif bilgi alma ve inceleme hakkının nispi müktesep hak olduğundan da bahsedilemeyecektir. Nitekim *Kaya da*, bilgi alma ve inceleme hakkının müktesep hak niteliği belirlenirken aktif ve pasif yönünün ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir¹³³. Bu halde pasif yönü itibariyle bilgi alma ve inceleme hakkının sadece vazgeçilmez bir hak olarak nitelendirilebileceği söylenebilir.

¹²⁹ Kaya, s. 72 vd.; Pulaşlı, C. 2, s. 1931; Karasu, s. 77; aksi görüş için bkz. Ocak, s. 715 vd.

¹³⁰ Tekinalp'e göre, müktesep hakların mutlak/nispi ve güçlü/güçsüz olarak sınıflandırılması artık mümkün değildir, tüm müktesep hakların mutlak kabul edilmesi gerekir. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 868.

¹³¹ Kaya, s. 74, dn. 135; Başka bir görüşe göre, pay sahibinin rızası alınmaksızın değiştirilemeyen haklar mutlak müktesep hak; özü korunmasına rağmen şirket menfaatleri gereği kapsamı sınırlandırılabilen haklara nispi müktesep hak denilmektedir. Bkz. Ocak, s. 716-717.

¹³² Kaya, s. 74.

¹³³ Kaya, s. 75.

2.3.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Özellikleri

2.3.2.1. Şahsen veya temsilci aracılığıyla kullanılması

Tüm pay sahipliği haklarında olduğu gibi bilgi alma ve inceleme hakkı da kural olarak pay sahibi tarafından şahsen kullanılır¹³⁴.

Ancak bazı durumlarda usulüne uygun olarak yetkilendirilmiş iradi temsilci yahut kanuni bir temsilci aracılığıyla da bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılması mümkündür¹³⁵. Özellikle genel kurula katılma hakkının pay sahibi tarafından temsilcisi aracılığıyla kullanıldığı durumlarda bilgi alma ve inceleme hakkının da genel kurula katılan temsilci tarafından kullanılması söz konusu olabilecektir¹³⁶.

Pay sahibinin herhangi bir nedenle genel kurulda hazır bulunamaması yahut özellikle inceleme hakkının kullanılmasında incelenecek belgelerin özel bir uzmanlık gerektirmesi gibi durumların varlığı halinde, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının iradi temsilcisi aracılığıyla kullanabileceğinin kabulü gerekmektedir¹³⁷. Zira hakkın temsilci aracılığıyla kullanılmasının engellenmesi, hakkın vazgeçilmez ve bağımsız niteliğine aykırıdır¹³⁸.

2.3.2.2. İhtiyari bir hak olması

Bilgi alma ve inceleme hakkı, pay sahibi açısından kullanılmaması halinde sorumluluğunun söz konusu olacağı bir yükümlülük değildir. Pay sahibi, bilgi alma ve inceleme hakkını kullanıp kullanmamakta mutlak bir serbestiye sahiptir. Dolayısıyla bilgi alma ve inceleme hakkı pay sahibinin isteğine bağlı olarak kullanabileceği ihtiyari bir haktır¹³⁹.

¹³⁴ Kaya, s. 144.

¹³⁵ Karasu, s. 80.

¹³⁶ Anonim şirket pay sahibinin genel kurula katılma hakkını temsilci aracılığıyla kullanmasına ilişkin olarak bkz. Songur, Damla Gülseren, Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Temsili, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2012, s. 63 vd.

¹³⁷ Karasu, s. 80.

¹³⁸ Kaya, s. 145; *Karasu*, bilgi alma ve inceleme hakkının temsilci aracılığıyla kullanılması halinde temsilci olarak seçilecek kişinin sadece diğer pay sahipleri ya da mesleği gereği sır saklamakla yükümlü olan kişiler arasında seçilmesi gerektiği, şirket sırlarının rakipler tarafından öğrenilmesine engel olabilmek için bunun gerekli bir tedbir olduğu, bu konuda esas sözleşmeye hüküm konulmasının da yararlı olacağı kanaatindedir. Karasu, s. 80-81.

¹³⁹ Kaya, s. 71.

Her ne kadar Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinde, finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin, genel kurul toplantısından en az onbeş gün önce, şirketin merkez ve şubelerinde, pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulacağı belirtilmişse de; bu belgelerin hazır bulundurulması pay sahibi bakımından bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmasını zorunlu hale getirmez. Zira yine pay sahibinin bu bilgi ve belgeleri incelemek hususunda bir yükümlülüğü ve incelememesi halinde herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Oysa bu belgeleri belirlenen sürede hazır bulundurmak şirket yönetim kurulu bakımından bir yükümlülüktür.

2.3.2.3. Pasif ve aktif olarak kullanılabilmesi

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin birinci fıkrasında yönetim kuruluna şirketin bazı iş ve işlemlerine ilişkin olarak bilgi verme yükümlülüğü getirilmiştir. Buna göre, finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin, genel kurul toplantısından önce pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulması gerekmektedir. Bilgi alma ve inceleme hakkı bu yönüyle pay sahibi açısından pasif olarak kullanılan bir haktır. Zira pay sahibinin isteği ve talebi olmaksızın bazı bilgilerin hazır edilmesi ve bunları inceleme imkânı tanınması kanun hükmü gereği yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunu gerektirecek bir yükümlülük olarak düzenlenmiştir¹⁴⁰.

Hakkın pasif olarak nitelendirilmesinin nedeni, pay sahibinin incelemesi için hazır bulundurulan belgeleri incelemesine imkân bulunmakla birlikte soru sorma yetkisinin olmaması ve şirketin de soruları cevaplandırmak üzere bir yetkili bulundurma yükümlülüğünün bulunmamasıdır¹⁴¹.

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin ikinci fıkrasında, "Pay sahibi genel kurulda, yönetim kurulundan, şirketin işleri; denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebilir" denilmek suretiyle bilgi alma hakkının aktif yönünden bahsedilmektedir. Aktif yönüyle bilgi alma hakkı, pay sahibine birinci fıkrafta belirtilen hususlar dışında şirket faaliyetleri ile ilgili olarak bilgi alma imkânı tanımaktadır.

¹⁴⁰ Pasif bilgi alma hakkı mülga 6762 sayılı TTK m. 362/1'de, 6102 sayılı TTK m. 437/1'e paralel şekilde emredici olarak yine şirket yönetici ve denetçilerinin hesap verme yükümlülükleri çerçevesinde sorumluluğunu gerektirecek şekilde düzenlenmişti. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ocak, s. 722 -723.

¹⁴¹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010.

Öte yandan Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin dördüncü fıkrasında, pay sahibine şirketin ticari defterleriyle yazışmalarını inceleme hususunda talepte bulunma imkânı da tanınmıştır. Bu hükümde hakkın aktif olarak kullanılması, soru sormak suretiyle bilgi isteme ve inceleme olmak üzere iki ayrı talep üzerinden mümkündür¹⁴².

Ancak her iki hakkın pay sahibi tarafından aktif olarak kullanılması mutlak bir bilgi akışı sağlanacağı anlamı taşımaz¹⁴³. Zira pay sahibinin aktif bilgi alma talebi, ilgili organ nezdinde değerlendirilecek ve organın sır saklama yükümlülüğü yahut şirket sırları ve menfaatleri doğrultusunda belirlenecek sınırlamalar doğrultusunda hakkın kullanımı sağlanacaktır. Pay sahibinin inceleme talebi ise, hükümde açıkça genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta alacağı karara bağlanmış olup inceleme hakkı kapsam itibariyle de pay sahibinin sorusunu ilgilendiren kısımlarla sınırlı tutulmuştur.

2.3.2.4. Dava edilebilir olması

Pay sahibi aktif bilgi alma ve inceleme hakkını, Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinde belirlenen koşullarda kullanabilecektir. Ancak bu hakkını kullanması her zaman istediği bilgiye sahip olabileceği anlamına gelmez. Zira pay sahibi bilgi alma hakkını kullanmasına rağmen hiç yahut tatmin edici nitelikte bilgi sahibi olamayabilir.

Bilgi alma ve inceleme hakkını aktif ve pasif olarak kullanmasına rağmen, talebi cevapsız bırakılan, haksız olarak reddedilen yahut ertelenen pay sahibi dava açma yoluna başvurarak mahkeme aracılığıyla hakkının temin edilmesini talep edebilir¹⁴⁴. Ancak pay sahibinin dava açma yoluna başvurabilmesi için aktif ve pasif olarak bilgi alma ve inceleme hakkını kullanma istemini açık ve anlaşılabilir şekilde şirket yetkililerine iletmiş olması buna karşılık talebinin haksız olarak karşılanmaması gerekmektedir. Bu husus dava açma hakkının dürüstlük kurallarına uygun olarak kullanılmasının gereğidir.

¹⁴² Kaya, Özel Denetim, s. 63.

¹⁴³ Kaya, s. 70.

¹⁴⁴ Kaya, s. 71.

3. BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKININ KONUSU VE SINIRLARI

3.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Konusu

Bilgi alma ve inceleme hakkının konusu, doktrinde genellikle hakkın kapsamı ile birlikte değerlendirilmiş, bu nedenle de birçok eserde hakkın konusu ve kapsamı arasında net bir ayırım yapılamamıştır¹⁴⁵.

Biz ise bu çalışmada bilgi alma ve inceleme hakkının konusu ve sınırları ana başlığı altında her iki hak bakımından hakkın konusunu ayrı ayrı inceledikten sonra, hakkın kapsamını sınırları ile birlikte değerlendirmek şeklinde bir yöntem izlemeyi tercih ettik.

3.1.1. Bilgi Alma Hakkının Konusu

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci madde hükmü kapsamında bilgi alma hakkı, maddenin ikinci fıkrasında, pay sahibinin genel kurulda yönetim kurulundan ve denetçilerden bilgi istemesi şeklinde düzenlenmiştir.

Hükümde pay sahibinin yönetim kurulundan şirketin işleri; denetçilerden ise denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebileceği ifade edilerek esasen aktif olarak bilgi alma hakkının konusu da belirlenmiştir.

Doktrinde, pay sahibi tarafından kullanılan bilgi alma hakkının konusunun, şirketin tüm yönetim ve denetim faaliyetlerini kapsayacak şekilde geniş yorumlanması gerektiği genel olarak kabul edilmektedir¹⁴⁶.

Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 363'üncü maddesinde aktif bilgi alma hakkının konusu, pay sahipleri tarafından şüpheli görülen hususlarla ilgili olarak denetçilerin dikkatini çekmek ve bu hususlarda açıklama istemek şeklinde sınırlandırılmışken; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 437/2 madde hükmünde bilgi alma hakkının konusu, mülga Kanun döneminde doktrinde yapılan eleştiriler dikkate alınarak şirketin tüm yönetim ve denetim işlerini kapsayacak şekilde geniş düzenlenmiştir¹⁴⁷.

¹⁴⁵ Bilgi alma ve inceleme hakkının konu ve kapsam ayırımına ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz. Kaya, s. 193 vd.

¹⁴⁶ Pulaşlı, C. 2, s. 1935; Karasu, s. 84; Tekinalp, Finansal Bilgi, s. 19; Öztekin, s. 305.

¹⁴⁷ Kaya, s. 179 vd.; Ocak, s. 718 vd.

Bu açıklamalar ışığında Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesi kapsamında bilgi alma hakkının konusunu, şirket işleri ve denetim faaliyetlerinin oluşturduğu anlaşılmaktadır.

3.1.1.1. Şirket işleri

Türk Ticaret Kanunu'nun 437/2 madde hükmünde, pay sahibinin yönetim kurulundan şirket işlerine ilişkin bilgi isteyebileceği ifade edilmiştir. Ancak kanunda hangi hususların şirket işi sayılacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Esasen kanunun lafzı itibariyle denetime ilişkin hususlar dışında kalan tüm şirket işlerinin, yönetim kurulundan bilgi istenebilecek faaliyetler olarak şirket işleri olarak tanımlanması mümkündür¹⁴⁸.

Zira doktrinde şirket işleri kavramının mehz Alman ve İsviçre hukuklarında olduğu gibi geniş anlaşılması, özellikle konunun pay sahibinin aydınlanma hakkı¹⁴⁹ ve ihtiyacı çerçevesinde yorumlanması gerektiği ifade edilmektedir¹⁵⁰. Buna göre, şirketin finansal ve ekonomik durumuna ilişkin olarak faaliyet raporunda yer alması gereken, şirketin mevcut durumu ve geleceğe yönelik tüm plan ve politikaları, şirket faaliyetlerine ilişkin tüm icraatları, araştırma ve geliştirme faaliyetleri pay sahibinin aydınlanma hakkı ve ihtiyacı kapsamında şirket işi olarak bilgi alma hakkının konusunu oluşturacaktır¹⁵¹.

Şirketin işleyişine ilişkin iş ve işlemlerinin yanında, şirketin üçüncü kişilerle olan hukuki ve ticari işlerinin, yatırımlarının ve harcamalarının da şirkete ilişkin pay sahiplerinin durumlarını etkileyecek hususlar olarak pay sahiplerinin bilgi almak isteyeceği konular olduğundan, şirket işi olarak kabul edilmesi gerektiği düşünülmektedir¹⁵². Öyle ki bilgi alma talebine konu işlere, şirketin finansal tablolarında veya faaliyet raporlarında yer verilmesine rağmen bu bilgiler pay sahibinin yeterince bilgilenmesini sağlayacak nitelikte değilse, bu belgelerde yer alan işlere ilişkin dahi bilgi alma hakkı kullanılabilir¹⁵³.

¹⁴⁸ Dolu, Ali Murat, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, İstanbul 2017, s. 176.

¹⁴⁹ Tekinalp, TTK m. 437 kapsamında bilgi alma ve inceleme hakkını, pay sahibinin kişisel hakları içerisinde aydınlatıcı haklar başlığı altında incelemektedir. Tekinalp(Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1007 vd.

¹⁵⁰ Kaya, s. 194 vd.; Pulaşlı, C. 2, s. 1936; Karasu, s. 84; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar, N. 1009; Şener, Oruç Hami, Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı, Gözden Geçirilmiş 4. Bası, Ankara 2019, s. 518.

¹⁵¹ Pulaşlı, C. 2, s. 1936; Kaya, s. 195 vd.; Karasu, s. 84; Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 440.

¹⁵² Tekinalp, Ünal, Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Tek Kişi Ortaklığı, Anonim ve Limited Ortaklıklar, Ortaklar Topluluğu, Birleşme, Bölünme ve Tür Değişirme, Değişiklikler ve İkincil Düzenlemelerle Güncelleştirilmiş 4. Bası, İstanbul 2013, s. 322 (Sermaye Ortaklıkları).

¹⁵³ Atalay, s. 56.

Şirketin işletme konusu da şirket işlerinin içeriğinin belirlenmesinde önemli bir unsurdur. Zira Türk Ticaret Kanunu'nun 339/2-b) maddesi uyarınca, şirketin işletme konusu esaslı noktaları belirtilmiş ve tanımlanmış bir şekilde esas sözleşmede yazılır. Şirketin esas sözleşmesine yazılarak belirlenmiş olan işletme konusu, şirketin iş ve faaliyetlerinin, yatırımlarının ve tüm ticari ilişkilerinin de çerçevesini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla pay sahibinin bilgi isteme hakkına konu olan şirket işlerinin şirketin esas sözleşmesinde belirlenmiş işletme konusu ile ilgili işler olacağı genel olarak kabul edilmelidir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 371'inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, şirket temsilcilerinin üçüncü kişilerle işletme konusu dışında yaptığı işlemlerin, üçüncü kişiler tarafından işlemin işletme konusu dışında olduğunun bilinmesi veya bilinebilecek durumda olması halinde, şirket için bağlayıcı olacağı dikkate alındığında, bu şekilde gerçekleştirilen şirket işlerinin de işletme konusu dahilinde olup olmadığına bakılmaksızın bilgi alma ve inceleme hakkı konusuna dahil edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Başka bir ifadeyle her ne kadar şirketin işletme konusunun bilgi alma ve inceleme hakkının konusunun belirlenmesinde bir kriter olarak değerlendirilebileceğini ifade etsek de, bunun şirketin işletme konusu dışında yapmış olduğu iş ve işlemlere ilişkin olarak pay sahibinin bilgi alma hakkının bulunmadığı şekilde yorumlanması mümkün değildir. Eğer şirket işletme konusu dışında herhangi bir işlem yaptı veya karar aldıysa pay sahibinin bu konuya ilişkin olarak da bilgi alma hakkının bulunduğu kabulü gerekir. Zira yapılan işlem veya alınan karar, her ne kadar işletme konusu dışında olsa da şirket işi haline gelmiştir. Pay sahibinin bilgi alma hakkına kanunda yer almayan böyle bir sınırlama getirilmesi geçersiz olacaktır.

Pay sahibinin bilgi isteyebileceği şirket işlerinin kapsamını belirlemek için dikkate alınabilecek bir başka husus da, bilgi istenen şirket işinin yönetim kurulunun yetkisi kapsamında olup olmadığıdır¹⁵⁴. Zira Türk Ticaret Kanunu'nun 437/2 madde hükmünde şirket işlerine ilişkin bilginin yönetim kurulundan istenebileceği açık olarak ifade edilmiştir. Bu nedenle şirket işlerine ilişkin bilgi alma isteminin muhatabı olan yönetim kurulunun görev ve yetki alanının belirlenmesi, bilgi istenen şirket işlerinin çerçevesini belirlemek bakımından önem arz etmektedir.

Yönetim kurulunun devredilemez görev ve yetkileri, Türk Ticaret Kanunu'nun 375'inci maddesinde belirlenmiş olmakla birlikte, Kanunun 374'üncü maddesi uyarınca,

¹⁵⁴ Dolu, s. 176.

“yönetim kurulu ve kendisine bırakılan alanda yönetim, kanun ve esas sözleşme kapsamında genel kurulun yetkisinde bırakılmış bulunanlar dışında şirketin işletme konusunun gerçekleştirilmesi için gerekli olan her çeşit iş ve işlemler hakkında karar almaya yetkilidir”. Bu kapsamda pay sahibinin şirket işlerine ilişkin bilgi alma hakkını yönetim kuruluna yöneltmesi halinde, bilgi istenen şirket işinin yönetim kurulunun kanun ya da esas sözleşme ile belirlenmiş yetki alanı içerisinde olması gerektiği açıktır.

3.1.1.2. Denetim faaliyetleri

Türk Ticaret Kanunu'nun 437/2 maddesinde anonim şirket pay sahibinin denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi isteyebileceği düzenlenmiştir.

Anonim şirketlerde denetim, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile şirketin bir organı olma vasfından çıkarılmış ve anonim şirketlerde denetimin alanında uzman bağımsız denetim kuruluşları ve bağımsız denetçiler tarafından yapılması şeklinde bağımsız bir denetim sistemi öngörülmüştür¹⁵⁵.

Türk Ticaret Kanunu 397 ve devamı maddelerinde, bağımsız denetime tabi olan şirketlerin denetiminin yapılma şekli ve sonuçları hüküm altına alınmıştır. Kanun yürürlüğe girdiğinde bağımsız denetimin kapsamı oldukça geniş olarak düzenlenmişken, sonradan yapılan değişikliklerle bağımsız denetime tabi olan şirketlerin sayısı oldukça azaltılmıştır¹⁵⁶.

Denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi alma hakkının, sadece bağımsız denetime tabî anonim şirketlerde mümkün olacağı¹⁵⁷ dikkate alındığında, bu düzenlemenin denetim bakımından bilgi alma ve inceleme hakkını baştan sınırladığı düşünülebilir. Ancak bu durum bilgi alma ve inceleme hakkının konusu bakımından değil, esasen hakkın talep edileceği kişiler bakımından bir farklılık oluşturacaktır. Zira bağımsız denetime tabî olmayan anonim şirketlerde Türk Ticaret Kanunu'nun 397 vd. maddeleri kapsamında bir denetçi söz konusu olmayacağından, pay sahibinin denetim faaliyetlerine ilişkin bilgiyi yönetim kurulundan talep etmesi gerekecektir.

¹⁵⁵ Pulaşlı, C. 2 s. 1575 vd.; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 627; Tekinalp, Sermaye Ortaklıkları, s. 419 vd.; Toroslu, M. Vefa, Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Anonim Şirketlerde Denetim, Ankara 2015, s. 345.

¹⁵⁶ Özkorkut, s. 111; Topçuoğlu, Metin, Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Bağımsız Denetçi ve Sorumluluğu, Değiştirilmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul 2012, s. 39.

¹⁵⁷ Pulaşlı, denetçilerden bilgi istemenin sadece bağımsız denetime tabi anonim şirket genel kurullarında mümkün olduğunu ifade etmektedir. Pulaşlı, C. 2, s. 1929.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda anonim şirketlerde denetimin şirketten bağımsız bir sistem içerisinde kurgulanması, bilgi verme yükümlüsü olarak denetçinin sorumluluk alanının daralmasına neden olmuştur.

Zira mülga Kanun döneminde denetçinin şirket organı olması, dolayısıyla şirket işlerinin içerisinde bulunması nedeniyle denetim bakımından bilgi alma hakkı, mülga Kanunun 363/1 maddesinde pay sahiplerinin şüpheli gördükleri noktalarda denetçilerden bilgi isteyebilecekleri şeklinde şirket işlerini de kapsayacak şekilde düzenlenmişti. Oysa 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda denetimin bağımsız niteliği dolayısıyla olacak ki denetçiden sadece denetimin yapılma şekli ve sonuçları hakkında bilgi istenebileceği düzenlenmiştir.

Bağımsız denetiminin konusu, bilgi verme yükümlüsü olan denetçi bakımından yükümlülüğün çerçevesini oluşturacaktır. Türk Ticaret Kanunu'nun 398'inci maddesinin birinci fıkrasında bağımsız denetimin konusu ve kapsamı,

“Şirketin ve topluluğun finansal tabloları ile yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun denetimi; envanterin, muhasebenin ve Türkiye Denetim Standartlarının öngördüğü ölçüde iç denetimin, kanunun 378'inci maddesi uyarınca verilen raporların ve 397'nci maddenin birinci fıkrası çerçevesinde yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun denetimidir. Bu denetim, Türkiye Muhasebe Standartlarına, kanuna ve esas sözleşmenin finansal tablolara ilişkin hükümlerine uyulup uyulmadığının incelenmesini de kapsar”

şeklinde belirlenmiştir.

Denetim, Türk Ticaret Kanunu'nun 399'uncu maddesi uyarınca seçilen denetçi tarafından gerçekleştirilecektir. Denetçi, Kanunun 397/4 madde hükmü uyarınca bağımsız denetime tabi olacağı belirlenen anonim şirketlerin ve şirketler topluluğunun finansal tablolarını denetler ve bu denetlenen finansal tablolardaki bilgilerin yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu içinde yer alan finansal bilgiler ile tutarlı olup olmadığını değerlendirir¹⁵⁸.

Denetçinin denetim kapsamında, şirketin yıllık faaliyet raporlarını, finansal ve konsolide finansal tablolarını inceleme imkânı bulunmaktadır. Ayrıca Kanunun 398/2 maddesi uyarınca, denetçinin denetimde elde ettiği bilgilerle şirketin yıllık faaliyet raporunun, finansal ve konsolide finansal tablolarının uyum içerisinde olup olmadığının da denetim sonucunda ortaya konulması gerekmektedir. Öyle ki anonim şirketlerde finansal tablolar ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu bağımsız denetçinin denetiminden geçmeden düzenlenmiş kabul edilemeyecektir (TTK m. 397/2). Bu düzenlemeyle kanun

¹⁵⁸ Toroslu, s. 367-368.

koyucunun pay sahiplerinin bilgi alma hakkı bakımından denetimin etkinliğini artırmayı amaçladığı ve bu kapsamda bilgi alma hakkının etkin şekilde kullanılmasını sağlayacak şekilde birbirini destekleyen hükümlerin ihdas edildiği görülmektedir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 407'nci maddesinde öngörülen denetçinin genel kurula katılma zorunluluğu da bilgi alma hakkının pay sahibi tarafından etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamaya yönelik bir diğer düzenlemedir. Bu düzenleme, bağımsızlığı sebebiyle esasen şirketin dışında olan denetçiden bilgi alma hakkını her genel kurulda kullanabilmesi için pay sahibine imkân sağlamaktadır. Pay sahibi genel kurulda denetçiye, denetimin gerçekleştirilme biçimi, denetimde uygulanan metot, yerinde denetim yapılıp yapılmadığı, sondaj yolu ile denetimin yapılma sıklığı, denetimde kaç uzman istihdam edildiği şeklinde her türlü soruyu yöneltebileceği gibi denetim sonuçlarında belirtilen rakamların ve ifadelerin açıklanmasını isteme hakkına da sahiptir¹⁵⁹.

Ancak Kanununun 397/4 maddesinde bağımsız denetime tabi olacak şirketleri belirleme yetkisi Cumhurbaşkanına bırakılmıştır¹⁶⁰. Bu durum anonim şirketlerin önemli bir kısmını bağımsız denetimin dışında bırakmıştır¹⁶¹. Anonim şirketlerin büyük bir kısmının bağımsız denetimin dışında kalması nedeniyle ortaya çıkan boşluğu gidermek üzere Türk Ticaret Kanunu'nun 397'nci maddesine 5. ve 6. fıkralar eklenmiştir¹⁶².

Kanunda yapılan değişiklikle bağımsız denetimin kapsamının bu şekilde daraltılmış olması, denetim kapsamında olmayan anonim şirketler bakımından Kanununun 437/2 madde hükmü kapsamında denetçilerden talep edilebilecek bilginin konusunu sınırladığı gibi, 437/1 madde hükmü uyarınca pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulacak raporların denetimden geçmeden sunulmasına, dolayısıyla bilgi alma hakkının kullanılmasından beklenen faydanın azalmasına da neden olmuştur¹⁶³.

¹⁵⁹ Kendigelen, Gereğçeli, s. 547.

¹⁶⁰ 14.02.2011 tarihinde yayınlanan TTK'da ayırım yapılmaksızın tüm anonim şirketler bağımsız denetime tabi tutulmuşken, 26.06.2012 tarih ve 6335 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile bağımsız denetime tabi olacak şirketleri belirleme yetkisi Bakanlar Kuruluna bırakılmıştı. Bakanlar Kurulu tarafından son olarak 26.05.2018 tarihli ve 30432 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "2018/11597 sayılı Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Karar" alınmış olup bu kararın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar ise 16.02.2019 tarihli ve 30688 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Ancak Türk Ticaret Kanunu'nun 397'nci maddesinin dördüncü fıkrasındaki "Bakanlar Kurulunca" ibaresi 02.07.2018 tarihli ve 700 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 192'nci maddesiyle "Cumhurbaşkanınca" şeklinde değiştirilerek bu yetki Cumhurbaşkanına verilmiştir.

¹⁶¹ Toroslu, s. 373.

¹⁶² 6455 sayılı Gümrük Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Öngören Kanun'un 80. maddesiyle eklenmiştir.

¹⁶³ Pulaşlı, C. 2, s. 1929.

3.1.1.3. Bağlı Şirketler kapsamında hakkın konusu

Türk Ticaret Kanunu'nun 437/2 madde hükmünde, bilgi verme yükümünün 200'üncü madde çerçevesinde Şirketin bağlı Şirketlerini de kapsayacağı ifade edilmiştir. Madde gerekçesinde, bilgi verme yükümünün konusu belirlenmiş olup buna göre Şirketin işleri ve bağlı Şirketleri ile olan hukuki ve ticari ilişkileri 200'üncü madde ile sınırlı olmak üzere bağlı Şirketler bakımından hakkın konusunu oluşturmaktadır.

Hakim ve bağlı Şirket pay sahiplerinin, Şirketlerde yürütölen faaliyetler hakkında bilgi edinme haklarının etkin bir Şekilde düzenlenmesi ve uygulanması, pay sahibi olarak haklarını etkin Şekilde kullanabilmeleri ve menfaatlerini koruyabilmeleri için hayati önem taŐımaktadır¹⁶⁴.

Bağlı Şirket ve hakim Şirket kavramları Türk Ticaret Kanunu'nun 195/1 maddesinde özellikleri ve unsurları belirlenmek suretiyle tanımlanmaya çalışılmıştır. Hükme göre,

“Bir ticaret Şirketi, diğer bir ticaret Şirketinin, doğrudan veya dolaylı olarak; oy haklarının çoğunluğuna sahipse veya Şirket sözleşmesi uyarınca, yönetim organında karar alabilecek çoğunluğu oluşturan sayıda üyenin seçimini sağlayabilmek hakkını haizse veya kendi oy hakları yanında, bir sözleşmeye dayanarak, tek başına veya diğer pay sahipleri ya da ortaklarla birlikte, oy haklarının çoğunluğunu oluŐturuyorsa yahut bir ticaret Şirketi, diğer bir ticaret Őirketini, bir sözleşme gereğince veya başka bir yolla hâkimiyeti altında tutabiliyorsa, birinci Şirket hakim, diğeri bağlı Şirket,”

olarak tanımlanmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 437/2 maddesinde bilgi verme yükümü bakımından 200'üncü maddeye atıf yapılmış olup, atıf yapılan maddede esasen hakim Şirket pay sahiplerinin, bağlı Şirketler hakkında bilgi alma hakkı düzenlemiştir. Türk Ticaret Kanunu'nun 200'üncü maddesi uyarınca,

“Hakim Şirketin pay sahibi genel kurulda, bağlı Şirketlerin finansal ve malvarlığıyla ilgili durumları ile hesap sonuçları, hâkim Şirketin bağlı Şirketlerle, bağlı Şirketlerin birbirleriyle, hâkim ve bağlı Şirketlerin pay sahipleri, yöneticileri ve bunların yakınlarıyla ilişkileri, yaptıkları işlemler ve bunların sonuçları hakkında, özenli, gerçeği aynen ve dürüŐtçe yansıtan hesap verme ilkelerine uygun, doyurucu bilgi verilmesini isteyebilir”.

¹⁶⁴Göktürk, Kürşat, Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Esasları, Anonim Şirketlerden Oluşan Topluluklar Bakımından, Ankara 2015, s. 37.

Görüldüğü üzere 200'üncü madde kapsamında hakim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkı, bağlı şirketleri de kapsayacak şekilde genişletilmiş ve genel kurulda bilgi istemek şeklinde kullanabileceği aktif bir bilgi alma hakkı düzenlenmiştir¹⁶⁵.

Yukarıda ifade ettiğimiz üzere Türk Ticaret Kanunu'nun 437/2 madde hükmünde 200'üncü maddeye atıf yapılması, sadece hakim şirket pay sahibinin bilgi alma hakkının düzenlendiğini düşündürse de, doktrinde hükmün bağlı şirket pay sahibinin de bilgi alma hakkının bulunduğu şeklinde anlaşılması gerektiği genel olarak ifade edilmektedir¹⁶⁶.

Şirketin işleri ve bağlı şirketleri ile olan hukuki ve ticari ilişkileri, bağlı şirketler bakımından bilgi alma hakkının konusunu oluşturmakla birlikte, bağlı şirketlerin iç işleri kural olarak bilgi alma hakkı kapsamına dahil edilmemektedir¹⁶⁷.

Türk Ticaret Kanunu'nun 517 ve 518'inci hükümleri doğrultusunda hazırlanan konsolide finansal tablolar ve hakim şirket yönetim kurulu tarafından hazırlanan yıllık faaliyet raporu da hakim şirket pay sahiplerinin pasif bilgi alma hakkını etkin bir şekilde kullanmasına hizmet etmektedir¹⁶⁸.

Ancak 437/2 hükmünün yaptığı atıfla 200'üncü madde hükmü pay sahibine bağlı ortaklıklara ilişkin inceleme hakkı tanımamıştır ki¹⁶⁹, bu eksiklik 437'nci madde kapsamında pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının kapsamını daraltmaktadır¹⁷⁰.

3.1.2. İnceleme Hakkının Konusu

Bu başlık altında inceleme hakkının konusu, öncelikle Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen finansal tabloların, konsolide finansal tabloların, yönetim kurulu yıllık faaliyet raporunun, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin genel kurul toplantısından önce pay sahiplerinin incelemesine hazır tutulması kapsamında ele alınacaktır. Türk Ticaret Kanunu'nun 437/1 maddesi kapsamında bilgi alma ve inceleme hakkı doktrinde genel olarak pasif bilgi alma

¹⁶⁵ Göktürk, s. 38.

¹⁶⁶ Kaya, s. 243, dn. 183; Karasu, s. 86; Aksi kanaatte olan Tekinalp, TTK m. 437/2 hükmünün sadece, hakim şirketin pay sahibine, bağlı şirketler hakkında ve belirli konulara özgü bilgi alma hakkının tanıdığını ifade etmektedir. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012d.

¹⁶⁷ Bağlı şirketlerin iç işlerinin anlam ve etkileri bakımından şirket için önemli olması halinde bu işlerin de bilgi alma hakkı kapsamına dahil edilmesi gerektiği yönündeki görüşüne ilişkin olarak bkz. Karasu, s. 86.

¹⁶⁸ Göktürk, s. 39.

¹⁶⁹ Şener, s. 519.

¹⁷⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012d.

hakkı olarak nitelendirilmişse de ¹⁷¹, sonuç itibariyle pay sahibine inceleme imkânı sağlamaktadır.

İnceleme hakkının konusu başlığı altında ikinci kısımda ise, Türk Ticaret Kanunu'nun 437/4 maddesinde düzenlenen pay sahibinin talebi üzerine, genel kurulun izni veya yönetim kurulunun kararı ile kullanabileceği aktif bilgi alma hakkı kapsamında sınırlı olarak şirketin ticari defterlerini ve yazışmalarını inceleme hakkı açıklanacaktır.

3.1.2.1. Genel olarak

Anonim şirket finansal tablolarının, konsolide finansal tablolarının, yıllık faaliyet raporu ve kâr dağıtım önerilerinin pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulması şeklinde ifade edilen pay sahibinin inceleme hakkı, Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiştir ¹⁷². Hükmün gerekçesinde, bu madde kapsamında düzenlenen inceleme hakkının pasif ve geriye dönük (retrospektif) bilgi alma hakkı olduğu ifade edilmiştir¹⁷³.

Bahsi geçen hüküm kapsamında düzenlenen inceleme hakkının konusu, madde içerisinde *sınırlı sayı ilkesi* gereğince belirlenmiştir. Buna göre, finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi hüküm kapsamında inceleme hakkının konusunu oluşturmaktadır. Bu nedenle hüküm kapsamında anonim şirket pay sahibine tanınan inceleme hakkının konusunu belirlemek için hükümde sayılan belgelerin kapsam ve içeriklerinin açıklanması gerekmektedir.

3.1.2.1.1. Finansal tablolar ve konsolide finansal tablolar

Türk Ticaret Kanunu'nun "*Ticari Defterler*" başlıklı beşinci kısmının 68'inci maddesinde tacirin, ticari faaliyetlerinin başında ve her faaliyet döneminin sonunda, finansal tablo çıkarmak zorunda olduğu ve finansal tablonun kapsamına sırasıyla açılış bilançosunun ve yıllık bilançonun dahil edildiği düzenlenmiştir. Aynı hükümde, bilanço ve gelir tablosunun yılsonu finansal tablosunu oluşturduğu ve tacirin gelir tablosu hazırlamakla da

¹⁷¹ TTK m. 437/1 hükmü kapsamındaki hakkın pasif bilgi alma hakkı olarak nitelendirildiğine ilişkin olarak bkz. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010.

¹⁷² Mülga 6762 sayılı TTK'nın 362'nci maddesinde yer alan hüküm aynen korunmuştur.

¹⁷³ Bkz. Kendigelen, Gerekçeli, s. 547.

yükümlü olduğu öngörülmüştür. Hükümde 514'üncü madde ile Türkiye Muhasebe Standartlarının bu konudaki hükümlerinin saklı olduğu da ifade edilmiştir.

Tüzel kişi tacir olan anonim şirketlerde ise yönetim kurulu, şirketin finansal tablolarını hazırlamakla yükümlü olup yönetim kurulunun, bilanço gününü izleyen hesap döneminin ilk üç ayı içerisinde, Türkiye Muhasebe Standartlarında öngörülmüş bulunan finansal tabloları hazırlayarak genel kurula sunması gerekmektedir (TTK m. 514). Bu yükümlülük, yönetim kurulunun tüm üyelerine yöneltilmiş bir kurul görevi olup yönetim hakkının devredilmiş olması bu yükümlülüğün devri sonucunu doğurmaz¹⁷⁴.

Finansal tablolar, genel olarak şirketin finansal durumu, mali gücü, malvarlığı, alacak-borç hali gibi konularda veri sağlayan tablolardır¹⁷⁵. Bu nedenle şirketin gelirleri giderleri ile varlıklarının finansal tablolarda ayrı ayrı gösterilmesi gerekmektedir¹⁷⁶.

Türk Ticaret Kanunu'nun 515'inci maddesinde,

“Anonim şirketlerin finansal tablolarının, Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak, şirketin malvarlığını, borç ve yükümlülüklerini, öz kaynaklarını ve faaliyet sonuçlarını tam, anlaşılabilir, karşılaştırılabilir, ihtiyaçlara ve işletmenin niteliğine uygun bir şekilde, şeffaf ve güvenilir, gerçeği dürüst, aynen ve aslına sadık olarak yansıtacak şekilde çıkarılacağı,”

ifade edilerek finansal tabloların içermesi gereken ilkeler emredici olarak belirlenmiştir.

Bilanço, yılsonu finansal tablolarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (TTK m. 68/3). Bilanço, kural olarak faaliyet yılının son gününde, şirketin malvarlığı ve finansal halini özet olarak gösteren bir tablo olarak tanımlanmaktadır¹⁷⁷. Türkiye Muhasebe Standartlarında aksi öngörülmediği takdirde bilanço, duran ve dönen varlıkları, özkaynakları ve borçlar ile dönem ayırıcı hesapları içerir (TTK m. 73). Kanununun 437/1 maddesinde bilanço ve gelir tablosu bakımından pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı inceleme ile sınırlı tutulmamış, pay sahibinin gideri şirkete ait olmak üzere bilanço ve gelir tablosunun bir suretini isteyebileceği de düzenlenmiştir.

¹⁷⁴ Bkz. Kendigelen, Gerekeçeli, s. 626.

¹⁷⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1456.

¹⁷⁶ Karahan, Nebi Salih, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Muhasebe Alanında ve Finansal Tablolarda Meydana Gelen Yenilikler”, Legal Hukuk Dergisi, C. 13, S. 147, Y. 2015, s. 93 (91-104).

¹⁷⁷ Üçışık, H. Günzün/ Çelik, Aydın, Anonim Ortaklıkta Finansal Tablolar, Yedek Akçeler ve Kar Dağıtımı, İstanbul 2018, 15.

Konsolide finansal tablolar ise, şirketler topluluğunun ekonomik durumunu ortaya koyan belgelerdir ve kural olarak hakim şirket konsolide finansal tabloları sunmakla yükümlüdür¹⁷⁸.

Türk Ticaret Kanunu'nun 517'nci maddesinde, konsolide finansal tabloları hazırlamakla yükümlü olan işletmelerin Türkiye Muhasebe Standartları tarafından belirleneceği düzenlenmiş ve finansal tablolar için Kanunun 515'inci maddesinde öngörülen ilkelerin konsolide finansal tablolar için de geçerli olduğu ifade edilmiştir. Bu hüküm kapsamında ifade edilen konsolide finansal tablolar, şirketler topluluğunun malvarlığını, borç ve alacak durumunu, özkaynaklarını ortaya koyan tablolardır¹⁷⁹. Pay sahibinin, şirketler topluluğu içerisinde topluluğun genel finansal durumuna ilişkin bilgi almaya ihtiyaç duyacağı açık olduğundan konsolide finansal tabloların da ihtiyaca yönelik, aslına sadık, anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir olarak düzenlenmesi önem arz etmektedir.

Aynı şekilde finansal tabloları inceleme hakkını kullanan pay sahibi açısından, finansal bilginin faydalı olabilmesi için ihtiyaca ve gerçeğe uygun olması gerekmektedir¹⁸⁰.

3.1.2.1.2. Yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu

Yıllık faaliyet raporunun düzenlenmesi, yönetim kurulunun devredilemez görevleri arasındadır (TTK m. 375/1-f).

Anonim şirket yönetim kurulu, yıllık faaliyet raporunu, bilanço gününü izleyen hesap döneminin ilk üç ayı içinde hazırlayarak genel kurula sunmakla yükümlüdür (TTK m. 514). Şirketler topluluğunda ise yıllık faaliyet raporu hakim şirketin yönetim kurulu tarafından hazırlanacaktır (TTK m. 518).

Yönetim kurulu tarafından hazırlanan yıllık faaliyet raporunda bulunması gereken bilgilerin içeriği ve niteliği Kanunun 516'ncı maddesinde ve "Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik"¹⁸¹ te belirlenmiştir. Buna göre, yönetim kurulu yıllık faaliyet raporunun, faaliyet yılının sona ermesinden sonra meydana gelen ve şirket için özel önem taşıyan olayları, şirketin araştırma ve geliştirme çalışmalarını, şirket yöneticilerine ödenen ücret, prim vb. mali menfaatler ile şirketi temsile

¹⁷⁸ Konsolide finansal tabloları hakim şirketin sunmak zorunda olması kuralının istisnalarına ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1489a.

¹⁷⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1488.

¹⁸⁰ Karahan, s. 94.

¹⁸¹ 28.08.2012 tarihli ve 28395 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

ilişkin olarak yapılan yolculuk, konaklama, sigorta vb. giderleri içerecek ve şirketin o yıla ait finansal durumunu gerçeğe uygun, doğru, eksiksiz ve dürüst olarak yansıtacak şekilde hazırlanması gerekmektedir (TTK m. 516). Hükmün gerekçesinde de ifade edildiği üzere, raporun içeriğine ilişkin maddede belirlenen hususlar asgariyi gösteren konular listesi değil, daha ziyade içeriği oluşturacak ilkelerin belirlenmesi amacına hizmet etmektedir¹⁸².

Hem anonim şirketlerde hem de şirketler topluluğunda hazırlanan yönetim kurulu yıllık faaliyet raporunun asgari içeriği Ticaret Bakanlığı¹⁸³ tarafından çıkarılan bir yönetmelikle ayrıntılı olarak düzenlenmiştir¹⁸⁴.

Şirketin yıllık faaliyet raporu ile şirketin finansal durumu, yapılan iş ve işlemle varılan neticeler ve gelecek yıllarda şirketin muhtemel başarı ve risk durumlarına ilişkin olarak pay sahiplerinin aydınlatılması amaçlandığından, raporda ayrıca yönetim kurulunun şirketin finansal geleceğine ve karşılaşılabilecek muhtemel risklere ilişkin değerlendirmelere de yer verilmesi gerektiği ifade edilmektedir¹⁸⁵.

Şirketin yıllık faaliyet raporunun geçerli kabul edilebilmesi için tüm yönetim kurulu üyeleri tarafından imzalanması gerekmele birlikte, rapora katılmayan yönetim kurulu üyesinin bulunması halinde aksi görüşlerin raporda belirtilmesi yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu açısından önem arz etmektedir¹⁸⁶.

3.1.2.1.3. Denetleme raporları

Anonim şirketlerde bağımsız denetim kapsamında denetleme raporu¹⁸⁷ denetçi tarafından hazırlanır ve yönetim kuruluna sunulur (TTK m. 402/7).

Denetleme raporu *Tekinalp* tarafından,

“Denetçinin yapılan denetimin türünü, kapsamını ve niteliğini belirttiği, sonuçlarını dürüst ve tarafsız bir şekilde açıkladığı, anlaşılır basit ve kesin bir dil kullandığı; tespitleri geçmiş yılla karşılaştırmalı olarak ifade ettiği; kanunda öngörülen hususlarda

¹⁸² Bkz. Kendigelen, Gerekçeli, s. 627.

¹⁸³ 09.07.2018 tarih ve 30473 sayılı 3. Mükerrer Resmi Gazete’de yayımlanan Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’nın adı Ticaret Bakanlığı olarak değiştirilmiştir.

¹⁸⁴ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan “*Şirketlerin Yıllık Faaliyet Raporunun Asgari İçeriğinin Belirlenmesi Hakkında Yönetmelik*”, 28.08.2012 tarih ve 28395 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁸⁵ Ocak, s. 725.

¹⁸⁶ Akdağ Güney, Makale, s. 43.

¹⁸⁷ Türk Ticaret Kanunu’nun “*Denetleme*” başlıklı üçüncü bölümünde “*denetim raporu*” olarak ifade edilmektedir.

değerlendirmeler yaptığı ve sonunda görüşünü, “olumlu”, “sınırlı olumlu”, “olumsuz” veya “kaçınma” terimlerinden biriyle noktaladığı rapordur,” şeklinde tanımlanmaktadır¹⁸⁸.

Türk Ticaret Kanunu’nun 402’nci maddesinde, denetçinin denetleyeceği hususlar esasen sınırlı sayıda belirlenmiştir¹⁸⁹. Buna göre denetçi, anonim şirketin finansal tablolarını, şirketler topluluğunun konsolide finansal tablolarını ve bu tabloların içerisinde yer alan finansal bilgilerin tutarlı ve gerçeğe uygun olup olmadıklarını değerlendirmek suretiyle sınırlı olarak yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunu da denetlemektedir (TTK m. 397, m. 398).

Bağımsız denetim esasen finansal raporların denetimini kapsıyor olsa da¹⁹⁰, denetleme raporunda, finansal tablolardaki bilgilerin yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunda yer alan bilgi ve değerlendirmelerle tutarlılığının ve gerçekliğinin değerlendirilmesi pay sahibinin şirketin finansal durumuna ilişkin yapacağı inceleme açısından büyük önem taşımaktadır.

Denetçinin denetimden geçmemiş finansal tabloların ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun düzenlenmemiş sayılacağına ilişkin Türk Ticaret Kanunu’nun 397’nci maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde, kanun koyucunun Kanunun 437/1 maddesinde pay sahibinin inceleme hakkı kapsamında bulunan belgelerin denetimden geçmiş olmasını amaçladığı, bunun da inceleme neticesinde elde edilen bilgilerin güvenilirliğini artırdığı anlaşılmaktadır.

Denetleme raporu her ne kadar denetçi tarafından hazırlanıp imzalanacaksa da, Kanunun 437/1 maddesi kapsamında denetleme raporunu pay sahibinin incelemesine hazır bulundurma yükümlülüğü yönetim kuruluna aittir. Zira Kanunun 402/7 maddesi uyarınca denetçi denetleme raporunu yönetim kuruluna sunmakla yükümlüdür.

3.1.2.1.4. Yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi

Yıllık kâr, Türk Ticaret Kanunu’nun 508/2 hükmü uyarınca yıllık bilançoya göre belirlenir. Yukarıda açıkladığımız üzere bilanço hazırlama yükümlülüğü de yönetim kuruluna aittir.

¹⁸⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 652.

¹⁸⁹ Özkorkut, s. 214.

¹⁹⁰ Bağımsız denetimin esasen finansal tabloları kapsadığı, yönetim kurulunu yıllık faaliyet raporunun denetiminin kapsamının sınırlı olduğuna ilişkin olarak bkz. Özkorkut, s. 215 vd.

Yönetim kurulu tarafından bilançoda belirlenen net dönem kârı doğrultusunda pay sahibinin kâra katılma hakkı tespit edilir¹⁹¹. Zira kâr payı ancak net dönem kârından ve serbest yedek akçelerden dağıtılabilir (TTK m. 509/2). Ancak şirketin pay sahiplerine kâr payı dağıtılmasına karar verebilmesi için gerçekleşmesi gereken ilk şart, şirketin kâr elde etmiş olması veya dağıtılabilir yedek akçelerinin bulunmasıdır¹⁹².

Türk Ticaret Kanunu'nun 523/2-b) hükmü uyarınca yönetim kurulunun, bütün pay sahiplerinin menfaatleri dikkate alındığında şirketin sürekli gelişimi ve olabildiğince istikrarlı kâr payı dağıtımını yönünden haklı görmesi halinde, isteğe bağlı yedek akçe ayırma hakkı bulunmaktadır.

Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 327'nci maddesi, dağıtılacak kâr payı oranına ilişkin teklifin yönetim kurulunca yapılacağını düzenlemişken; bu hükme 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda yer verilmemiştir. Ancak kanun koyucunun Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin birinci fıkrasında genel kurul toplantısından önce pay sahibinin incelemesine hazır bulundurulacak belgeler içerisinde yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisini belirtmiş olması, 6102 sayılı Kanun döneminde de yönetim kurulunun genel kurula kâr dağıtım önerisinde bulunabileceği şeklinde yorumlanmalıdır¹⁹³.

Kanunun 437/1 maddesi kapsamında pay sahibine genel kurul toplantısından önce yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisini inceleme hakkı tanınması, özellikle kâr dağıtımının genel kurul gündeminde bulunduğu dönemlerde ayrı bir önem arz etmektedir. Zira genel kurul kâr dağıtımını hususunda münhasır yetkili organ olduğundan genel kurulda kâr dağıtımına ilişkin alınacak herhangi bir kararla ilgili olarak pay sahibinin haklarını kullanmadan önce yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisini inceleme imkânı bulması önemlidir.

3.1.2.2. Şirket Defterleriyle Yazışmalarının İncelenmesi

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin dördüncü fıkrasında pay sahibine tanınan inceleme hakkı, aktif bilgi alma hakkının devamı niteliğinde, esasen onu tamamlayıcı bir hak görünümündedir¹⁹⁴. Zira pay sahibi bu hüküm kapsamında şirketin ticari

¹⁹¹ Pulaşlı, C. 2, s. 1836.

¹⁹² Üçışık/ Çelik, s. 359.

¹⁹³ 6102 sayılı TTK'da hüküm bulunmamasına rağmen yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinde bulunabileceğine ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz. Pulaşlı, C. 2, s. 1842-1843; Üçışık/ Çelik, s. 353.

¹⁹⁴ Kaya, s. 289.

defterleri ve yazışmaları üzerindeki inceleme hakkını ancak sorduğu soruyla ilgili olan kısımlarda kullanabilecektir. Bu kapsamda pay sahibinin Kanununun 437/4 maddesi kapsamında inceleme hakkını kullanabilmesi için öncelikle şirkete soru yönelmiş olması gerektiği anlaşılmaktadır.

Hükmün gerekçesinde, hakkın mehzaz kanundan farklı olarak bir soru bağlamında tanındığının ifade edilmesi¹⁹⁵, inceleme hakkının aktif bilgi alma hakkına bağlı olduğunu göstermektedir¹⁹⁶. Zira hakkın kullanılabilmesi için soru sorulmuş olmalıdır¹⁹⁷.

Öte yandan bu madde kapsamında hakkın kullanılması için pay sahibinin talepte bulunması yeterli olmayıp, genel kurulun bu hususa ilişkin pay sahibine açıkça izin vermesi veya yönetim kurulunun bu hususa ilişkin karar almış olması da gerekmektedir.

Kanununun 437/4 maddesinde düzenlenen inceleme hakkının konusunun, şirketin ticari defterleri ve yazışmaları olduğu kanunun gerekçesinde ifade edilmiştir¹⁹⁸. Ancak pay sahibine soru sorma hakkına bağlı olarak tanınan inceleme hakkının bu belgelerle sınırlandırılması halinde, bazı durumlarda pay sahibinin inceleme ve aktif bilgi alma hakkından beklenen faydayı elde etmesi mümkün olmayabilir. Bu hallerde inceleme hakkının şirket defterleri ve yazışmalarıyla sınırlandırılması hakkın amacına aykırı olacaktır¹⁹⁹.

Ancak biz bu başlık altında, Kanununun 437/4 maddesi kapsamında inceleme hakkının konusunu ortaya koyabilmek için kanun ve gerekçe doğrultusunda açıklamalarımızı şirket defterleri ve yazışmaları ile sınırlandırmış bulunmaktayız.

3.1.2.2.1. Şirketin ticari defterleri

Anonim şirketin defter tutma yükümlülüğü tüzel kişi tacir olmasından kaynaklanan tacir sıfatına bağlı bir yükümlüktür (TTK m. 18/1, m. 64/1).

Ticari defter, ticari işletmenin hesaplarıyla kanunlarda gösterilen diğer işlemlerin kaydedildiği defterler olarak tanımlanmaktadır²⁰⁰.

¹⁹⁵ Bkz. Kendigelen, Gerekçeli, s. 548.

¹⁹⁶ Aksi görüş için bkz. Pulaşlı, C. 2, s. 1950.

¹⁹⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1011.

¹⁹⁸ Bkz. Kendigelen, Gerekçeli, s. 548.

¹⁹⁹ Tekinalp, incelenecek belgelerin hükümde sayılanlarla sınırlı olmadığını, hükmün geniş yorumlanması gerektiğini ifade etmektedir. Bkz. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014c.

²⁰⁰ Domaniç, Hayri, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. 1, İstanbul 1988, s. 391.

Bir ticaret şirketi olarak anonim şirketin tutmakla yükümlü olduğu ve Türk Ticaret Kanunu'nun 64'üncü maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkrasında ismen sayılan, tutulması zorunlu ticari defterler; pay defteri, yönetim kurulu karar defteri, genel kurul toplantı ve müzakere defteridir²⁰¹. Bunun dışında anonim şirketlerin, finansal durumlarını, alacak ve borç ilişkilerini ortaya koyacak şekilde işletmenin muhasebesiyle ilgili defterleri de tutma yükümlülükleri bulunmaktadır²⁰². Şirketin muhasebesiyle ilgili olan defterler ise; yevmiye defteri, defteri kebir ve envanter defteridir (TDİT m. 5/1).

19.12.2012 tarih ve 28502 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Ticari Defterlere İlişkin Tebliğ"de (TDİT) yukarıda ifade edilen defterlerin tanımları yapılmış ve içerikleri belirlenmiştir.

Yevmiye defteri,

"kayda geçirilmesi gereken işlemlerin ilgili belge veya ispata dayanan evraktan çıkarılarak tarih sırasıyla ve "madde" halinde düzenli olarak yazıldığı defterdir" (TDİT m. 6/1).

Defteri kebir,

"yevmiye defterine geçirilmiş olan işlemleri buradan alarak sistemli bir şekilde ilgili olduğu hesaplara dağıtan ve tasnifli olarak bu hesaplarda toplayan defterdir" (TDİT m. 7/1).

Envanter defteri,

"ticari işletmenin açılışında ve açılıştan sonra her hesap döneminin sonunda taşınmazların, alacakların, borçların, nakit para tutarının ve varlıklar ile borçların değerlerinin teker teker kaydedildiği ciltli ve sayfaları müteselsil sıra numaralı defterdir" (TDİT m. 8/1).

Yönetim kurulu karar defteri,

"anonim şirketler ile kooperatiflerde yönetim kurulunun, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde yöneticinin veya yöneticilerin şirket yönetimi ile ilgili olarak aldığı kararların yazılacağı ciltli ve sayfa numaraları teselsül eden defterdir" (TDİT m. 10/1).

Genel kurul toplantı ve müzakere defteri,

"tüzel kişi tacirlerin genel kurul toplantılarında görüşülen hususların ve alınan kararların kaydedildiği ciltli ve sayfa numaraları teselsül eden defterdir" (TDİT m. 11/1).

Pay defteri ise,

²⁰¹ Ayhan, Rıza/Çağlar, Hayrettin, Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 11. Bası, Ankara 2018, s. 399 vd.

²⁰² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1451.

“sermayesi paylara bölünmüş komandit, limited şirketler ile kooperatiflerde şirket ortaklarının, anonim şirketlerde pay sahiplerinin kaydedildiği ciltli ve sayfaları müteselsil sıra numaralı defter”

şeklinde tanımlanmaktadır (TDİT m. 9/1). Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu döneminde pay defterlerinin tacirlerin tutmaya mecbur oldukları defterlerden sayılıp sayılmayacağı hususunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktaydı²⁰³. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 64/4 maddesinde pay defteri ticari defter olarak sayılmakla bu tartışmalara son verilmek istenmiştir. Zira Kanun koyucu Kanunun 64/4 maddesinde pay defterinin ticari defter olduğunu açıkça belirtmiş olduğundan pay defteri artık anonim şirketin tutmakla yükümlü olduğu ticari defterler arasında doğrudan sayılabilmektedir.

Pay defterinin ticari defter olduğu kanunda açıkça belirtilmiş olduğundan, Türk Ticaret Kanunu'nun 437/4 maddesi gereğince pay sahibinin inceleme hakkının kapsamına pay defterleri de girmektedir²⁰⁴. Bu kapsamda mülga Kanun döneminde doktrinde pay defterinin ticari defter sayılıp sayılmayacağına ilişkin tartışmalar doğrultusunda, pay sahibinin ticari defterleri inceleme hakkı kapsamına pay defterlerinin de dahil edilip edilmeyeceğine ilişkin doktrin tartışmaları²⁰⁵ da açıklığa kavuşturulmuştur.

Kanunun 437/4 maddesi uyarınca anonim şirketlerde pay sahibi, şirketin tutmakla yükümlü olduğu bu defterleri sorusuyla ilgili olduğu ölçüde incelemeyi talep etme hakkına sahiptir. Pay sahibi özellikle şirketin muhasebesiyle ilgili olan defterleri incelerken bir uzmanın yardımına ihtiyaç duyması halinde genel kuruldan veya yönetim kurulundan izin almak şartıyla inceleme hakkını bir uzman aracılığıyla da kullanabilecektir.

3.1.2.2.2. Şirketin yazışmaları

Türk Ticaret Kanunu'nun 437/4 maddesi uyarınca pay sahibine tanınan inceleme hakkı kapsamına şirketin yazışmaları da dahil edilmiştir. Pay sahibi sorduğu soruyla ilgili olması şartıyla şirketin yazışmalarını incelemeyi talep etme hakkına sahiptir.

²⁰³ Mülga 6762 sayılı TTK döneminde pay defterinin ticari defter sayılıp sayılmayacağına ilişkin doktrindeki farklı görüşlere ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz. Narbay, Pay Defteri, s. 38 vd.

²⁰⁴ Tekinalp, Ünal, Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Siteminin Esasları Pay Defteri Hukuku ile, İstanbul 2012, s. 107 (Pay Defteri); Pulaşlı, pay defterinin artık yasal olarak ticari defter sayıldığını kabul etmekle birlikte, pay sahibinin kendi kaydını incelemesi gibi çok nadir durumlar dışında pay defterinin incelenemeyeceğini ifade etmektedir. Pulaşlı, Hasan, Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Gözden Geçirilmiş, 6728 sayılı Kanunla Getirilen Yenilikler ve Yapılan Değişiklikler İşlenmiş, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara 2017, s. 629 (Genel Esaslar).

²⁰⁵ Konuya ilişkin doktrindeki farklı görüşlere ilişkin olarak bkz. Narbay, Pay Defteri, s. 124 vd.; Tekinalp, Pay Defteri, s. 105.

Bu kapsamda şirketin yazışmaları olarak pay sahibinin inceleme hakkının konusunu oluşturacak belgelerin neler olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. Doktrinde şirket yazışmaları kavramının geniş yorumlanması gerektiği ifade edilmektedir²⁰⁶. Şirketin işletmesiyle ilgili tuttuğu her türlü kayıt, hesap defterleri, sözleşmeler, dayanak belgeler, şirket içi yazışmalar, elektronik ortamda kaydı tutulan dijital belgeler bu hüküm kapsamında inceleme hakkı kapsamına dahildir²⁰⁷.

Türk Ticaret Kanunu'nun 64'üncü maddesinin ikinci fıkrası uyarınca anonim şirket şirketle ilgili her türlü belgeyi, belgenin fotokopi, karbon kopya, bilgisayar kaydı ve benzeri şekilde kopyasını, yazılı, görsel ve elektronik ortamda saklamakla yükümlü olduğundan, pay sahibinin sorusu ile ilgili olması halinde bu belgeleri incelemeyi talep etmesi halinde bahsi geçen belgeleri hazır etmekle yükümlüdür.

“Anonim Şirketlerin Genel Kurul Toplantılarının Usul ve Esasları İle Bu Toplantılarda Bulunacak Gümrük Ve Ticaret Bakanlığı Temsilcileri Hakkında Yönetmelik”in²⁰⁸ 15'inci maddesinde genel kurul toplantısında hazır bulundurulacak belgeler sayılmış olup buna göre,

“Şirketin esas sözleşmesi, pay defteri, toplantıya çağrının yapıldığını gösteren gazete ve diğer belgeler, yönetim kurulunca hazırlanan yıllık faaliyet raporu, denetçi raporu, finansal tablolar, gündem, gündemde esas sözleşme değişikliği varsa, izne tabi şirketlerde Bakanlıktan alınan izin yazısı ve eki değişiklik tasarısı, diğer şirketlerde ise yönetim kurulunca hazırlanmış değişiklik tasarısı, hazır bulunanlar listesi ve genel kurul erteleme üzerine toplantıya çağrılmışsa bir önceki toplantıya ilişkin toplantı tutanağı, genel kurul toplantı yerinde fiziki ve/veya elektronik ortamda hazır bulundurulur”.

Anonim şirket genel kurul toplantısında hazır bulundurulacağı öngörülen bu belgelerin pay sahibinin sorusuyla ilgili olan kısımları üzerinde de, Kanunun 437/4 hükmü kapsamında pay sahibinin inceleme yapmayı talep etme imkânı bulunduğunu kabul etmek gerekmektedir²⁰⁹.

3.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Sınırları

Anonim şirkette pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını düzenleyen Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinde, genel eğilim hakkın kapsamının genişletilmesi yönünde

²⁰⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014c; Karasu, s. 85; Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 441.

²⁰⁷ Örneklere ilişkin olarak bkz. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014c; Karasu, s. 85.

²⁰⁸ 28.11.2012 tarihli ve 28481 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

²⁰⁹ Dolu, s. 202.

olsa da; hükmün üçüncü fıkrasında pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkına bazı sınırlamalar getirilmiştir.

Kanunun 437'nci maddesinin üçüncü fıkrasında hakkın sınırını, şirket sırları ve korunması gereken şirket menfaatlerinin oluşturduğu ve bu sınırın hem bilgi alma hem de inceleme hakkını kapsadığı hükmün gerekçesinde ifade edilmiştir²¹⁰.

Esasen hakkın kullanılmasına getirilen sınırın amacı, pay sahibine tanınan bilgi alma ve inceleme hakkı ile pay sahibinin korunmak istenen menfaatleri ile şirketin menfaatleri arasında bir denge oluşturmaktır. Bu kapsamda hakkın sınırını oluşturan şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaati kavramlarının içeriğinin ve kapsamının belirlenmesi menfaatler dengesinin sağlanması için önemli ve gereklidir.

Kanun koyucu madde içerisinde şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaati kavramlarını, uygulamayı dondurmamak veya genişletmemek hususunda gösterdikleri özen nedeniyle tanımlamamış olmakla, hükmün gerekçesinde bahsi geçen kavramlardan ne anlaşılması gerektiği hususunda bazı açıklamalar yapmıştır²¹¹.

Bilgi alma ve inceleme hakkının sınırlarını belirlemek adına bu başlık altında hükmün gerekçesinde yapılan açıklamalar doğrultusunda hakkın sınırını oluşturacak bazı kavramlar ve bunların hangi ölçüde hakkın sınırını oluşturacağı açıklanmaya çalışılacaktır.

3.2.1. Şirket Menfaatinin Tehlikeye Düşmesi

Şirket menfaatinin tehlikeye düşmesi esasen pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının objektif sınırını oluşturmaktadır²¹². Kanun koyucu Kanunun 437'nci maddenin üçüncü fıkrasında bilgi alma ve inceleme hakkının sınırını, objektif olarak, şirket sırrı ve korunması gereken diğer şirket menfaatleri olarak belirlemiştir.

Öte yandan bu başlık altında incelenecek bu iki kavram, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının kanunda düzenlenmiş olan sınırını da ifade etmektedir. Pay sahibinin sadakat yükümlülüğü, rekabet yasağı ve hakkın kötüye kullanılması yasağı şeklinde üç başlıkta incelenecek olan pay sahibinden kaynaklanan sınırlamalar ise kanunda bu madde

²¹⁰ Bkz. Kendigelen, Gerekçeli, s. 548.

²¹¹ Hükmün gerekçesinde, hakkın sınırlandırılmasına ilişkin olarak genel kurula katılan tüm pay sahiplerinin iyiniyetli kabul edilemeyeceği ve genel kurulların şirketin rakipleri tarafından da takip edilebileceği hususlarına dikkat çekilmiştir. Bkz. Kendigelen, Gerekçeli, s. 548.

²¹² Kaya, s. 254.

kapsamında doğrudan düzenlenmemekle birlikte, doktrinde hakkın sınırını oluşturup oluşturmadığı değerlendirilmiş diğer kavramlar olarak incelenecektir.

3.2.1.1. Şirket sırrı

Şirket sırrı kavramı, kanunda tanımlanmadığı gibi doktrinde de kavramın tanımını yapmak yerine neleri kapsadığını açıklama yoluna gidilmiştir. Şirket sırrı kavramının, ticari sırları, iş sırlarını ve fabrika sırlarını kapsadığı doktrinde genel olarak kabul edilmektedir²¹³. Şirket sırrının, gizli tutulmasında şirketin haklı yararı bulunan, şirkete dair sınırlı bir çevre tarafından bilinen ve gizli tutulması istenen, açıklanması halinde şirketin ekonomik menfaatlerine zarar verecek ve özellikle şirketin rekabet gücünü azaltacak her türlü bilgi ve belgeyi kapsadığı ifade edilmektedir²¹⁴.

Şirket sırrı kavramının içerisinde, şirketin müşteri çevresi, büyüme ve rekabet stratejileri, yaptığı her türlü işbirliği ve ortaklık sözleşmeleri, yatırım planları, reklamları, maliyet ve fiyat tespit ve tahminleri vb. hususlar iş sırrı olarak ifade edilebilecektir²¹⁵. Bununla birlikte, şirketin ürünleri, üretim şekilleri, üretim süreci ve fikri mülkiyet hakları ise şirketin fabrika sırları olarak şirket sırlarına dahil edilmektedir²¹⁶.

Şirket sırrı kavramı doktrinde ayrıca, mutlak ve nispi şirket sırrı olarak ikili bir ayrıma da tabi tutulmaktadır²¹⁷. Mutlak şirket sırrı, şirketin kati bir şekilde hiç kimseye açıklayamayacağı, açıklamama yükümlülüğünün bulunduğu sırlar olarak tanımlanmaktadır²¹⁸. Mutlak şirket sırrı kapsamındaki bilgi ve belgelerin açıklanması şirketin iradesi ve tasarrufu dışındadır²¹⁹. Bu kapsamdaki sırlar genellikle, bir pay sahibinin, müşterinin veya yöneticinin kişisel bilgileri, banka hesap bilgileri gibi bilgi ve belgeleri içermektedir²²⁰.

²¹³ Bu kavramlara ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Bilge, Mehmet Emin, Ticari Sırların Korunması, 2. Baskı, Ankara 2005, s. 33 vd; Turanboy, Asuman, “Ticari Sır”, Prof. Dr. Tuğrul Ansay’a Armağan, Ankara 2006, s. 360-361 (349-369); Karasu, s. 89; Kaya, s. 265; Doktrinde şirket sırrı, iş sırrı ve ticari sır kavramlarının kapsamlarına dair doktrinde yapılan tartışmalara ilişkin olarak bkz. Gürbüz Usluel, Aslı E., Türk Özel Hukukunda Özellikle Anonim Şirketlerde Ticari Sırrın Korunması, İstanbul 2009, s. 51 vd.

²¹⁴ Nomer, Fusun, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü, İstanbul 1999 (Sadakat), s. 125; Karasu, s. 89.

²¹⁵ Karasu, s. 89; Kaya, bilançoda belirtilmiş hususlar dışında şirketin yatırım planlarının, müşteri çevresinin, finans durumunun, üretim usullerinin, yapılmış veya yapılacak sözleşmelerinin şirket sırrı sayılacağını ifade etmektedir. Kaya, s. 269.

²¹⁶ Karasu, s. 89; Ocak, s. 731.

²¹⁷ Kaya, s. 266 vd.; Turanboy, s. 361; Pulaşlı, C. 2, s. 1942-1943; Ocak, s. 732.

²¹⁸ Kaya, s. 267; Pulaşlı, C. 2, s. 1942.

²¹⁹ Gürbüz Usluel, s. 169; Pulaşlı, C. 2, s. 1942.

²²⁰ Turanboy, s. 361; Pulaşlı, s. 1943.

Şirket menfaatini korumak için açıklanmaması gereken, mutlak şirket sırrı dışında kalan sırlar ise nispi şirket sırrı olarak ifade edilmektedir²²¹. Nispi şirket sırrı kavramının kapsamını belirlemek oldukça güç olmakla birlikte, şirketin menfaati gereği sır olarak belirlenecek bilgi ve belgelerin değerlendirilmesinde şirket yönetimi yetkili olacağından bu kavram itibariyle şirketin korunması gereken menfaati ile pay sahibinin bilgi alma hakkı hususundaki menfaati karşılamaktadır²²². Dolayısıyla esasen nispi şirket sırları, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının tartışılan sınırını oluşturmaktadır²²³. Başka bir ifade ile niteliği itibariyle şirket yöneticilerinin veya denetçilerin tasarrufu dışında kalan mutlak şirket sırlarının bilgi alma ve inceleme hakkına kesin bir sınır oluşturduğu açıkken, nispi şirket sırlarının hangi ölçüde bilgi alma ve inceleme hakkının sınırını oluşturacağı tartışılmaktadır.

Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı kapsamında almak istediği bilginin şirket sırrı olması halinde, şirketin bu bilgiyi vermektan kaçınabileceği, başka bir deyişle pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebini reddedebileceği kabul edilmektedir²²⁴. Doktrinde genel olarak pay sahibinin şirket sırlarını öğrenmesinin şirkete zarar verebileceği, bu nedenle şirket sırrı kavramında şirketin korunması gereken haklı menfaati bulunup bulunmadığı hususunun dar yorumlanmaması gerektiği ifade edilmektedir²²⁵. Bu kapsamda pay sahibinin sır saklama yükümlülüğünün bulunmadığını gözeterek yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğü ile sır saklama yükümlülüğü arasında kalması halinde sır saklama yükümlülüğünü tercih etmesi gerektiği kabul edilmektedir²²⁶. Ancak pay sahibinin bilgi almak istediği hususun şirket sırrı olduğuna ve açıklanması halinde şirket menfaatinin zarar göreceğine ilişkin değerlendirmenin Türk Medeni Kanunu'nun 2'nci maddesi kapsamında dürüstlük kuralına uygun olarak yapılması gerektiği izahtan varestedir²²⁷.

²²¹ Kaya, s. 267; Pulaşlı, s. 1943; Gürbüz Usluel, s. 169.

²²² Turanboy, s. 361.

²²³ Kaya, s. 267 vd.; Gürbüz Usluel, s. 169.

²²⁴ Ocak, s. 731; Gürbüz Usluel, s. 172-173; Öztekin, aktif bilgi alma hakkının pasif bilgi alma hakkı gibi mutlak olmadığını, ortaklık sırlarını tehlikeye sokmadığı ölçüde pay sahibinin aktif bilgi alma hakkı olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Öztekin, s. 320-321; Pulaşlı, bilgi vermektan kaçınmanın bilgi verecekler için bir hak olmakla birlikte aynı zamanda bir yükümlülük olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Pulaşlı, C. 2, s. 1946.

²²⁵ Karasu, s. 89; Gürbüz Usluel, s. 172; aksi yönde görüş için bkz. Atalay, s. 59.

²²⁶ Ayan, Özge, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sadakat Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğün İhlalinin Sonuçları, Ankara 2013, s. 175.

²²⁷ Atalay, s. 60; Hakkın dürüstlük kuralına aykırı olarak kullanılamayacağı ve hakkın kötüye kullanıldığı hususunda ispat yükünün bilgi vermektan kaçınan tarafta olduğuna ilişkin olarak bkz. Pulaşlı, C. 2, s. 1946.

Öte yandan şirketin sırlarının korunması şirketin yönetim kurulu ve denetçiler bakımından da özen ve sadakat yükümlülüklerinin bir gereğidir²²⁸. Kanunda yönetim kurulu üyelerinin sır saklama yükümlülüğü açıkça düzenlenmemişse de sır saklama yükümlülüğünün sadakat yükümlülüğünün bir sonucu olduğu ifade edilmektedir²²⁹.

Denetçiler bakımından ise sır saklama yükümlülüğünün bulunduğu Kanunun 404'üncü maddesinde kabul edilmiştir²³⁰. Bu kapsamda pay sahibinin almak istediği bilgi ve belgenin şirket sırrı olması ve bu bilginin açıklanması nedeniyle şirketin zarara uğraması halinde şirket sırlarını saklamakla yükümlü olan yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin sorumluluğu söz konusu olacaktır²³¹.

3.2.1.2. Korunması gereken diğer şirket menfaatleri

Kanun koyucu Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin üçüncü fıkrasında pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının sınırını belirlerken korunması gereken diğer şirket menfaatlerini şirket sırrı kavramının dışında tutmuştur. Oysa şirketin menfaatine zarar verebilecek bilgi ve belgeler zaten şirket sırrı sayıldığından, şirket sırlarının da korunması gereken şirket menfaati olduğu açıktır²³². Korunması gereken şirket menfaati kavramının, şirket sırlarını da içerisine alan daha kapsayıcı bir kavram olduğu söylenebilir. Zira doktrinde genellikle bu iki kavram bir arada kullanılmaktadır²³³.

Ancak şirket menfaati, sadece şirket sırlarının açıklanması ile zarar görmez ya da tehlikeye girmez. *Tekinalp*, korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin, şirket sırrı kavramından farklı olarak somut olayları kapsadığını, gerçekleşen bir olaydaki kriz yönetimi, bir rekabet durumunda oluşturulan rekabet stratejileri, şirketin ikili ilişkilerindeki uyumsuzluklar gibi güncel olaylara ilişkin bilgi ve belgeleri kapsadığını ifade etmektedir²³⁴.

²²⁸ Anonim şirket yönetim kurulu üyeleri ve denetçilerin sadakat yükümlülüğü ve ticari sır ilişkisine dair ayrıntılı bilgi için bkz. Gürbüz Usluel, s. 176 vd.

²²⁹ Gürbüz Usluel, s. 183.

²³⁰ Kanunun 404'üncü maddesinde denetçilerin sır saklama yükümlülüğüne ilişkin hükmün kıyasen yönetim kurulu üyeleri için de geçerli olacağına ilişkin görüş için bkz. Kalender, s. 89.

²³¹ Ocak, yöneticilerin ve denetçilerin sır saklama yükümlülüğünün pay sahibinin bilgi alma hakkı ile sınırlandırıldığı ifade etmektedir. Ocak, s. 732; Kalender, s. 91 vd.

²³² Karasu, kanun koyucunun şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaati ayrımı yapmak yerine sadece şirket menfaati kavramı kullanmasının daha uygun olacağını ifade etmektedir. Karasu, s. 91.

²³³ Kaya, s. 263 vd.; Öztekin, s. 319.

²³⁴ Tekinalp, Sermaye Ortaklıkları, s. 325; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014b.

Bu durumda pay sahibi tarafından istenen bilginin açıklanması halinde şirket menfaatinin zarar görüp görmeyeceği veya zarar tehlikesi bulunup bulunmadığının değerlendirmesinde somut olayın özellikleri değerlendirilmelidir²³⁵.

Korunması gereken şirket menfaatleri belirlenirken, şirketin menfaatinin halihazırda zarar görmesi şart değildir, şirketin menfaatinin zarar görme tehlikesi içerisinde bulunması bilgi alma talebinin reddedilmesi için yeterlidir²³⁶. Örneğin, açıklanan bilginin şirketin rakipleri tarafından öğrenilme olasılığı²³⁷ veya verilecek bilginin müşteri ya da iş kaybına neden olma ihtimali²³⁸ varsa şirketin zarar görme tehlikesinin bulunduğu kabul edilmelidir. Öte yandan pay sahibinin aldığı bilgi ile şirketin zarar görme tehlikesi arasında nedensellik bağı bulunması da gerekli ve yeterlidir, pay sahibinin şirkete zarar verme kastı ile bilgi almayı talep etmesi gerekmez²³⁹.

Şirketin zarar görme tehlikesinin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesinde, bilgi vermekle yükümlü olan yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin somut olayın özelliklerine göre objektif bir değerlendirme yapması ve ticari teamülleri ölçü olarak verilecek bilginin şirketin menfaatine aykırı kullanılması ihtimalinin ve bunun doğurabileceği zararların dikkate alınması gerekmektedir²⁴⁰.

Kanun koyucu 437'nci maddenin üçüncü fıkrasında, şirket sırları ve korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının sınırını oluşturduğunu ifade ederken, bağlı ortaklıkların menfaatlerinin tehlikeye girmesi halinin hakkın sınırını oluşturup oluşturmayacağı hususunda herhangi bir açıklama yapmamıştır. Ancak, bağlı ortaklıkların zarar görmesi halinde hakim şirketin de zarar göreceği dikkate alındığında, bağlı ortaklığın zarar görme tehlikesi mevcutsa şirketin pay sahibine bilgi vermektan kaçınabileceği kabul edilmelidir²⁴¹.

3.2.2. Bazı Hak ve Yükümlülüklerin İnceleme Hakkının Sınırlandırılmasına Etkisi

Anonim şirket pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının sınırı hususunda Kanunda sadece şirket sırrı ve korunması gereken şirket menfaatleri kavramlarına yer

²³⁵ Karasu, s. 91.

²³⁶ Ocak, s. 732-733; Karasu, s. 91; Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 444.

²³⁷ Ocak, s. 733.

²³⁸ Karasu, s. 91.

²³⁹ Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 445.

²⁴⁰ Karasu, 91-92; Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 445.

²⁴¹ Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 445.

verilmişse de, diğer bazı hak ve yükümlülüklerin bilgi alma ve inceleme hakkına etkisinin değerlendirilmesi faydalı olacaktır. Bu kapsamda, pay sahibinin sadakat yükümü, rekabet ve hakkın kötüye kullanılması yasağı şeklinde sınırladığımız bazı hak ve yükümlülüklerin bilgi alma ve inceleme hakkına etkisi, herhangi bir sınırlama oluşturup oluşturmayacağı incelenecektir.

3.2.2.1. Sadakat yükümlülüğü (sır saklama yükümlülüğü)

Anonim şirkette pay sahibinin sadakat yükümlülüğü bulunup bulunmadığı doktrinde tartışmalıdır²⁴².

Doktrinde özellikle genel görüş, anonim şirket pay sahiplerinin birbirlerine ve şirkete karşı bağıllık yükümlülüğünün olmadığı, pay sahibinin şirketin menfaatlerini gözetme zorunluluğunun bulunmadığı, dolayısıyla sadakat yükümlülüğünün de olmadığı yönündedir²⁴³. *Tekinalp*, anonim şirkette pay sahibinin ne şirkete ne diğer ortaklara karşı bağıllık yükümlülüğü bulunduğundan, pay sahibinin şirketin menfaatine hareket etmek, şirketin menfaatini kendi menfaatinin üstünde tutmak gibi bir yükümlülüğünün olmadığını ifade etmektedir²⁴⁴.

Bazı yazarlar ise anonim şirket pay sahibinin şirkete ve diğer pay sahiplerine karşı sadakat yükümlülüğü bulunduğunu ifade etmektedir²⁴⁵. Doktrinde bu görüşü ileri sürenlere göre, anonim şirketlerde pay sahipleri arasında güven ilişkisinin bulunmaması önemli değildir; sadakat yükümlülüğünün varlığından söz edebilmek için tarafların karşılıklı olarak birbirlerinin menfaatini etkilemeleri yeterlidir²⁴⁶. Bu görüşe sahip olan *Nomer*, pay sahibinin sadakat yükümlülüğünün dürüstlük kuralından kaynaklanan bir yan yükümlülük olduğunu, pay sahibinin şirkete karşı sadakat yükümlülüğünün şirketin menfaatini doğrudan

²⁴² Bu konuda doktrinde farklı görüşlere ilişkin olarak bkz. Akın, Murat Yusuf, Şirketler Hukukunda ve Özellikle Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Sadakat Borcu, İstanbul 2002, s. 43 vd.; Pulaşlı, C. 2, s. 1991 vd.

²⁴³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1091; Pulaşlı, pay sahibinin hem şirkete hem de diğer pay sahiplerine karşı sadakat bağı bulunduğunu iddia etmenin gerçekçi ve inandırıcı olmadığını, pay sahibine ilişkin olarak kanunda öngörülmemiş sakat borcu yerine, kanunda bulunan ve re'sen gözetilmesi gereken Türk Medeni Kanunu m. 2'deki dürüstlük kuralının geçerli kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Pulaşlı, C. 2, s. 1992; Kaya, s. 256 vd.

²⁴⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1091.

²⁴⁵ Nomer, Sadakat, s. 22 vd.; Akın, s. 89 vd.; Karasu, s. 92-93; Bahtiyar, ortağın şirkete ilişkin öğrendiği sırları açıklamamakla yükümlü olduğunu, aksi halde hukuki ve cezai sorumluluğunun gerekeceğini ifade etmektedir. Bahtiyar, Mehmet, "Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı (Somut Bir Sorunun Değerlendirilmesi)", Makaleler II, İstanbul 2008, s. 171, (169-173).

²⁴⁶ Karasu, s. 92.

etkileyebileceği zamanlarda, diğer ortaklara karşı ise diğer ortakların şirketten doğan haklı menfaatlerini etkileyebileceği durumlarda ortaya çıkacağını ifade etmektedir²⁴⁷.

Türk Ticaret Kanunu'nda anonim şirket pay sahibinin sadakat yükümlülüğü düzenlenmemiştir. Aynı şekilde pay sahibinin sır saklama yükümlülüğü bulunduğu dair bir düzenleme de mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun aksine 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda bulunmamaktadır²⁴⁸. Bu nedenle pay sahibinin sadakat yükümlülüğünün olmadığını ifade eden yazarlar, sır saklama yükümlülüğünün de bulunmadığını düşünmektedirler²⁴⁹.

Pay sahibinin sadakat ve sır saklama yükümlülüğünün bulunmadığının kabulü halinde bu kavramların bilgi alma ve inceleme hakkı bakımından herhangi bir sınırlayıcılığın bahsedilemeyecektir. Ancak pay sahibinin sadakat ve sır saklama yükümlülüğünün bulunduğunu kabul ettiğimizde, bu yükümlülük doğrultusunda pay sahibinin şirketin ve diğer pay sahiplerinin menfaatini dikkate almak zorunda kalacağı ve bu kavramların bilgi alma ve inceleme hakkının kullanımını pay sahibi açısından sınırlayacağı sonucu ortaya çıkmaktadır²⁵⁰.

Her ne kadar şirket sırları bilgi alma ve inceleme hakkının sınırını oluştursa da, pay sahibinin herhangi bir şekilde şirket sırlarını öğrenmesi halinde bu sırları kullanmasını engelleyecek bir düzenlemenin bulunmaması doktrinde eleştirilmiştir²⁵¹.

Kanaatimizce anonim şirket pay sahibinin sadakat yükümlülüğünün olduğunun kabulü mevcut kanuni düzenlemeler çerçevesinde ve anonim şirkette pay sahiplerinin tek borç ilkesi gereği mümkün değildir. Bu nedenle sadakat yükümlülüğünün pay sahibinin bilgi alma hakkı bakımından bir sınırlandırma oluşturmayacağını düşünmekteyiz. Ancak sadakat yükümlülüğü bulunmayan pay sahibinin Türk Medeni Kanunu'nun 2'nci maddesi

²⁴⁷ Nomer, Sadakat, s. 78.

²⁴⁸ Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 363/2 maddesinde anonim şirket pay sahibinin sır saklama yükümlülüğü düzenlenmişti. Buna göre, "...Her ortak, her ne suretle olursa olsun öğrenmiş olduğu, şirkete ait iş sırlarını, sonradan ortaklık hakkını zayi etmiş olsa dahi, daima gizli tutmaya mecburdur."

²⁴⁹ Tekinalp, anonim şirket pay sahibi açısından sır saklama yükümlülüğünün TTK m. 340 nedeniyle esas sözleşmeyle de düzenlenemeyeceği görüşündedir. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1093; Pulaşlı, 437'nci maddenin dördüncü fıkrasında pay sahibine tanınan inceleme hakkı kapsamında sınırlı da olsa, pay sahibinin inceleme neticesinde öğrendiği şirket sırlarını açıklamamakla yükümlü olduğunu ifade etmektedir. Pulaşlı, C. 2, s. 1994.

²⁵⁰ Karasu, s. 93-94.

²⁵¹ Kendigelen, pay sahibinin şirket sırlarını kullanması halinde oluşabilecek sorunlara ilişkin bir düzenleme yapılmamış olmasının bilinçli bir tercih değil, büyük bir ihmal olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Kendigelen, s. 339-340.

kapsamında dürüstlük kuralına uymakla yükümlü olduğu ve bu yükümlülük doğrultusunda hakkını kötüye kullanmasının hukuk düzenince korunmayacağı da açıktır.

3.2.2.2. Rekabet yasağı

Türk Ticaret Kanunu'nda anonim şirket pay sahibinin şirketle rekabet etmesini yasaklayan herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle şirketle rekabet eden bir pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı kapsamında edindiği bilgileri rekabet amacıyla kullanması ve bu şekilde şirket menfaatine zarar vermesi mümkün hale gelmektedir²⁵².

Anonim şirket pay sahibinin şirketle rekabet yasağı olmadığı dikkate alındığında bu kavramın pay sahibi açısından bilgi alma ve inceleme hakkının sınırını oluşturmayacağı açıktır. Ancak doktrinde, her ne kadar anonim şirket pay sahibinin şirketle rekabet yasağı bulunmasa da, şirketle rekabet halinde olan pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanırken dürüstlük kuralına ve hakların sakınılarak kullanılması ilkelerine tabi olması gerektiği savunulmaktadır²⁵³.

Kaya, edinilen bilginin pay sahipliği haklarının etkin bir şekilde kullanılmasına hizmet etmesi gerektiğini, pay sahibinin sadece rekabet etme ve şirkete zarar verme kastıyla bilgi alma hakkını kullanmasının hakkın amacına aykırı olacağını ifade etmektedir²⁵⁴. *Karasu* ise, şirket ile rekabet halinde olan pay sahibinin bilgi alma hakkını hakların sakınılarak kullanılması ilkesi kapsamında kullanmasının önemli olduğu, bu nedenle rakip pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını şirkete karşı sır saklama yükümlülüğü olan kişilerden seçeceği bir temsilci vasıtasıyla kullanması gerektiği ve böylece şirkete zarar verilmesinin engellenmiş olacağı görüşündedir²⁵⁵.

Anonim şirkette pay sahibinin şirkete karşı rekabet yasağı bulunmadığı dikkate alındığında şirket ile rekabet halinde olan pay sahibinin bilgi alma hakkının sınırını hakkın dürüstlük kuralına uygun kullanılması kuralının oluşturacağı anlaşılmaktadır. Ancak kanaatimizce pay sahibi tarafından hakkın temsilci aracılığıyla kullanılması soruna bir çözüm getirmeyecektir. Zira şirkete karşı sır saklamakla yükümlü olan bir kişinin pay sahibi tarafından temsilci olarak görevlendirilmesi halinde pay sahibi ile temsilci arasında da bir

²⁵² Kaya, s. 257; Karasu, s. 90.

²⁵³ Bkz. Kaya, s. 256 vd.; Karasu, s. 95-96.

²⁵⁴ Kaya, s. 270.

²⁵⁵ Karasu, s. 95-96.

sadakat yükümlülüğü oluşacağından, temsilcinin hangi sadakat yükümlülüğüne öncelik tanınması gerektiği de başka bir tartışmayı beraberinde getirecektir.

3.2.2.3. Hakkın kötüye kullanılması yasağı

Türk Medeni Kanunu'nun 2'nci maddesi uyarınca herkes haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Bir hakkın dürüstlük kurallarına aykırı kullanılması hakkın açıkça kötüye kullanılması sonucunu doğurur ki hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz (TMK m. 2/2)²⁵⁶.

Anonim şirket pay sahibinin de bilgi alma ve inceleme hakkını kullanırken hakkın kötüye kullanılması yasağına tabi olduğu, başka bir deyişle hakkın kötüye kullanılması yasağının anonim şirket pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının sınırını oluşturduğu doktrinde genel olarak kabul edilmektedir²⁵⁷. Zira pay sahibi de haklarını kullanırken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olup hakkını kötüye kullanmaya yönelik davranışları hukuk düzeni tarafından korunmayacaktır²⁵⁸.

Pay sahibinin bilgi alma hakkını kullanma amacını aşan örneğin yöneticilerin özel hayatı veya şahsıyla ilgili yahut tamamen genel kurulu meşgul etmeye yönelik, hiçbir amaca hizmet etmeyecek bilgi alma talepleri dürüstlük kuralına aykırı olacaktır. *Pulaşlı*, bu şekilde sorulan sorulara karşılık bilgi verilmeyeceğini ifade etmektedir²⁵⁹.

Hakkın kötüye kullanılması yasağı, hukuki ihtilaflarda son çare olarak uygulanan ikincil bir hukuki yol olarak ifade edilmektedir²⁶⁰. Anonim şirkette pay sahibinin şirket menfaatini gözetmek yönünde sadakat yükümlülüğünün olmadığı düşünüldüğünde Türk Medeni Kanunu'nun 6'ncı maddesi uyarınca bilgi alma ve inceleme hakkını kullanan pay sahibinin hakkını kötüye kullandığını ispat etme yükü şirkettedir²⁶¹.

Hakkın kötüye kullanılması yasağıyla bağlantılı olarak pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını sınırlayan bir diğer kural da hakların sakınılarak kullanılması ilkesidir²⁶².

²⁵⁶Türk Medeni Kanunu m. 2/1 ile 2/2 arasındaki ilişkiye dair bkz. Kılıçoğlu, Mustafa, Yargıtay Kararları Işığında Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Açıkça Kötüye Kullanma Yasağı, İsviçre -Türk Öğretisi, Ankara 2015, s. 4.

²⁵⁷ Pulaşlı, C. 2, s. 1992; Ocak, s. 732; Atalay, s. 60; Kaya, hakkın kötüye kullanılması yasağını pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının subjektif sınırı olarak tasnif etmektedir. Kaya, s. 270 vd.

²⁵⁸ Can, O., s. 120.

²⁵⁹ Pulaşlı, C. 2, s. 1939; aynı yönde görüş için bkz. Can, O., s. 125.

²⁶⁰ Kılıçoğlu, s. 4.

²⁶¹ Kaya, s. 270-271.

²⁶² Karasu, s. 95.

Pay sahibinin genel kurulun işleyişini aksatacak şekilde çok sayıda, şirketin rutin işlerine ilişkin ayrıntılı ve kapsamlı bir değerlendirmeyi gerektiren soruları genel kurulda sorması, derhal bilgilendirilmek istemesi hakların sakınılarak kullanılması ilkesine aykırılık oluşturacaktır²⁶³. Pay sahibinin gereksiz sorularla ve rahatsız edici davranışlarla genel kurulu engellemesinin de hakların sakınılarak kullanılması ilkesi kapsamında hakkın kötüye kullanılması yasağı dahil olacağı kabul edilmektedir²⁶⁴.

²⁶³ Karasu, s. 94-95.

²⁶⁴ Kaya, s. 272; Ocak, s. 732.

4. BİLGİ ALMA VE İNCELEME HAKKININ KULLANILMA USULÜ

4.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Şahsen Kullanılması

4.1.1. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Süjeleri

Türk Ticaret Kanunu 437'nci madde kapsamında bilgi alma ve inceleme hakkının süjeleri yani hakkın sahibi olan ve hakkın kullanılmasını sağlamakla yükümlü kişilerin belirlenmesi hakkın kullanılması bakımından önem arz etmektedir.

Madde kapsamında hakkın sahibi anonim şirket pay sahibi iken, hakkı sağlamakla yükümlü olanlar anonim şirket yönetim kurulu üyeleri ve denetçilerdir.

4.1.1.1. Hakkın sahibi

4.1.1.1.1. Pay sahibi

Anonim şirkette pay sahibi, şirkette payın veya payın senede bağlanmış olması halinde pay senedinin sahibi olan kişidir²⁶⁵. Pay sahibi gerçek kişi olabileceği gibi kamu veya özel hukuk tüzel kişisi de olabilir²⁶⁶.

Türk Ticaret Kanunu'nda pay sahibi olmaya bağlanan yani kişinin sadece pay sahibi sıfatı nedeniyle elde ettiği çeşitli haklar bulunmaktadır (TTK m. 425 vd.). Pay sahibinin hakları çeşitli kriterlere göre sınıflandırılmakla birlikte konularına göre çoğunlukla malvarlıksal haklar, katılma hakları ve koruyucu ve aydınlatıcı haklar olarak ayrılmaktadır²⁶⁷. Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkına ise, bu tasnif içerisinde genel olarak koruyucu veya aydınlatıcı haklar içerisinde yer verilmektedir²⁶⁸. Buna göre anonim

²⁶⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 810; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 419; Pulaşlı, C. 2, s. 1803; Kaya, s. 128.

²⁶⁶ Pulaşlı, C. 2, s. 1803.

²⁶⁷ Tekinalp, pay sahipliği haklarını konularına göre, malvarlıksal haklar, koruyucu haklar, aydınlatıcı haklar ve koruyucu haklar olmak üzere dört kısma ayırmaktadır. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 873 vd.; Pulaşlı ise, pay sahipliği haklarını öncelikle malvarlığı hakları ve malvarlığı niteliğinde olmayan diğer haklar şeklinde ikiye ayırmakta, malvarlığı niteliğinde olmayan hakları ise yönetime katılma hakkı ve koruyucu haklar olarak tasnif etmektedir. Pulaşlı, C. 2, 1831-1832.

²⁶⁸ Tekinalp, bilgi alma ve inceleme hakkını aydınlatıcı haklar başlığı altında inceler. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 876; Pulaşlı, koruyucu haklar başlığı altında ele alır. Pulaşlı, C. 2, s. 1832; Ayhan/Çağlar/Özdamar ise, katılma hakları içerisinde tasnif etmektedir. Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 433; Bilgili/ Demirkapı, idari haklar başlığı altında denetleme hakkı kapsamında açıklamıştır. Bilgili, Fatih/ Demirkapı, Ertan, Şirketler Hukuku, 9. Baskı, Bursa 2013, s. 495 (Şirketler Hukuku); Bahtiyar ise, pay sahipliği haklarını mali ve kişisel haklar olarak ikili bir ayrıma tabi tutmuş, bilgi alma ve inceleme hakkını

şirkette bilgi alma ve inceleme hakkı da pay sahibinin, sadece pay sahibi olması nedeniyle kanunen elde ettiği haklardan birisi olarak nitelendirilebilecektir.

Anonim şirkette pay sahibi, pay sahipliği sıfatını kazanması ile bu hakkın sahibi olur ve pay sahipliği sıfatı sona erinceye kadar hak sahibi olmaya devam eder²⁶⁹.

Ortaklık sıfatına bağlı olarak elde edilecek bu hak, ancak hak sahipliği devam ettiği sürece kullanılabilir ve ortaklık sıfatının çıkma, çıkarılma, payın devri, tüm payların ıskat edilmesi vb. bir nedenle sona ermesi halinde bertaraf olacaktır²⁷⁰. Payın devri halinde hak sahipliği devreden açısından sona ermekle birlikte payı devralan pay sahipliği haklarının ve dolayısıyla bilgi alma ve inceleme hakkının da sahibi olacaktır.

Şirketin tasfiye haline girmesi halinde ise şirket tüzel kişiliği sona ermediğinden, diğer pay sahipliği hakları gibi bilgi alma ve inceleme hakkının da tasfiye sonuna kadar devam edeceği kabul edilmektedir²⁷¹.

Yukarıda ifade ettiğimiz üzere bilgi alma ve inceleme hakkında sahip olunabilmesi için anonim şirkette pay sahibi olmak tek ve kâfi koşuldur. Bu nedenledir ki pay sahibinin ne kadar pay sahibi olduğu, paylarının niteliği, pay senedine bağlı olup olmadığı, diğer pay sahipliği haklarının kısıtlanmış olup olmadığı hak sahibi olmayı ve hakkın kullanımını etkilemez²⁷².

Bilgi alma hakkı bakımından hak sahipliği ve hakkın kullanımı herhangi bir şirket organının iznine veya onayına bağlı tutulmamışsa da inceleme hakkına ilişkin olarak aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Zira Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin dördüncü fıkrasında kanun koyucu, pay sahibinin soru sorma hakkına bağlı olarak şirketin ticari defterleri ile yazışmalarının incelemesi hakkının kullanılabilmesini genel kurulun açık iznine veya yönetim kurulunun bu hususta karar almasına bağlı kılmıştır.

Bilgi alma ve inceleme hakkı kişisel bir hak olarak tek bir pay sahibi tarafından kullanılabilir. Hakkın kullanımı için başka bir pay sahibinin veya azınlığın iştiraki gerekmez.

kişisel haklar başlığı altında incelemiştir. Bahtiyar, Mehmet, Ortaklıklar Hukuku, Güncellenmiş 13. Bası, İstanbul 2019, s. 303.

²⁶⁹ Kaya, s. 131; Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 435.

²⁷⁰ Karasu, s. 80; Bilge, Bilgi alma Hakkı, s. 435; Kaya, s. 131.

²⁷¹ Karasu, s. 80; Kaya, şirketin tasfiye aşamasında pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının devam edeceğini hatta bu dönemde pay sahibinin her zamankinden daha çok aydınlanmaya ihtiyacı olduğu gözetilerek diğer aydınlatıcı ve koruyucu haklarla birlikte sınırının pay sahibi lehine genişletilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Kaya, s. 187.

²⁷² Kaya, bilgi alma ve inceleme hakkının pay sahibi açısından taahhüt ettiği sermayenin tamamını ödemesi şartına bağlanamayacağını, böyle bir şartın şirket esas sözleşmesiyle veya genel kurul kararıyla da getirilemeyeceğini ifade etmektedir. Kaya, s. 129-130; Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 435-436.

Pay sahipliği sıfatının kanıtlanması

Anonim şirkette pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabilmesi için pay sahibi olması yeterli olmakla birlikte hakkı kullanacak kişinin pay sahibi olduğunun kanıtlanması gerekebilir.

Pay sahipliği sıfatının kanıtlanması, sahip olunan payın durumuna göre farklı usullere tabi olacaktır. Bu başlık altında çeşitli pay sahipliği durumlarına göre pay sahipliği sıfatının nasıl kanıtlanacağı ve dolayısıyla pay sahipliği haklarına ne zaman sahip olunacağı açıklanmaya çalışılacaktır.

Senede bağlanmış veya senede bağlanmamış paya ilişkin pay sahipliği bakımından

Anonim şirkette pay, ya herhangi bir senede bağlanmadan çıplak haliyle bulunur ya da nama veya hamiline pay senedine ve ilmühabere bağlanabilir²⁷³. Bu nedenle payın senede veya ilmühabere bağlanmış olup olmamasına göre pay sahipliğinin kanıtlanması farklı usullere tâbi olacaktır.

Payın senede veya ilmühabere bağlanmış olması halinde pay sahipliği senedin veya ilmühaberinin sunulmasıyla kanıtlanabilecektir²⁷⁴. Hamiline yazılı pay senedinde senedin zilyedi olan kişi pay sahibi sayılacakken nama yazılı pay senetlerinde daha karmaşık bir durum söz konusudur.

Türk Ticaret Kanunu'nun 499/1 maddesi uyarınca, nama yazılı pay senedi sahiplerinin pay defterine kaydedilmesi gerektiğinden, bu pay sahipleri açısından pay sahipliğinin ispatı bakımından pay defteri kayıtlarının önem arz ettiği açıktır. Zira nama yazılı senetleri devralan kişi ciro ve zilyetliğin devri ile senedi iktisap etmiş olsa da, pay sahipliği sıfatını ancak pay defterine kaydedilmesi halinde kazanır²⁷⁵. Aynı durum senede bağlanmamış paylarda pay sahipliği sıfatının ispatı bakımından da geçerlidir²⁷⁶. Zira senede bağlanmayan payların tamamı pay defterine yazılır²⁷⁷.

²⁷³ Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 410.

²⁷⁴ Çonkar, M. Halil, Anonim Ortaklıkta Pay Sahipliği Sıfatının İspatlanması, İstanbul 2009, s. 17-18.

²⁷⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1104.

²⁷⁶ Çonkar, s. 18.

²⁷⁷ Tekinalp, Pay Defteri, s. 92-93.

Herhangi bir senede bağlanmamış paylar, Türk Borçlar Kanunu'nun 183'üncü maddesi uyarınca alacağın devri hükümlerine göre devredilecek olup²⁷⁸ payın devri halinde, çıplak payı²⁷⁹ devralan pay sahibinin şirkete karşı pay sahipliği sıfatını kanıtlayarak bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabilmesi için pay defterine kaydının yapılmasını talep etmesi gerekecektir²⁸⁰. Zira bilgi alma ve inceleme hakkının kural olarak genel kurulda kullanıldığı dikkate alındığında, pay defterine kaydı yapılmayan pay sahibinin genel kurula katılması dolayısıyla bilgi alma ve inceleme hakkını kullanması mümkün olmayacaktır (TTK m. 426/1).

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere anonim şirketlerde payın menkul kıymet niteliğinde bir senede bağlanması mümkündür. Payın senede bağlanması paya tedavül gücü kazandıran bir işlem olup pay sahibine pay sahipliği hakları ve borçları açısından çıplak paya sahip olmaktan farklı bir imkân sağlamamaktadır²⁸¹. Esasen senede bağlanmış bir payın sahibinin, pay sahipliği haklarını kullanabilmesi için senedin varlığı şart değildir, pay sahipliği hakları senetsiz olarak da kullanılabilir²⁸². Ancak bazı durumlarda pay sahipliği haklarını kullanabilmesi için pay sahipliğinin kanıtlanması bakımından senedin ibrazı gerekli kılınmıştır (TTK m. 415/3).

Türk Ticaret Kanunu'nun 484'üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca paylar, sadece nama veya hamiline yazılı senetlere bağlanabilir. Senetlerin hamiline yazılı olması halinde bastırılması kanun hükmü gereği zorunludur (TTK m. 486/2). Bu nedenle hamiline yazılı pay senedi sahibinin, pay sahipliği haklarını kullanabilmesi için senedin zilyedi olması gerekli ve yeterlidir (TTK m. 426/2). Hamiline yazılı payın devrinde de devralan kişi pay sahipliği sıfatını, zilyetliği devralarak senede malik olduğunu gösteren belgeleri sunması halinde kanıtlamış olacaktır²⁸³. Başka bir ifade ile hamiline yazılı senedin zilyedi olduğunu kanıtlayan kişi pay sahipliği sıfatını da kanıtlamış olur ve pay sahipliği haklarını kullanma yetkisini elde eder.

²⁷⁸ Bedeli tamamen ödenmiş çıplak payın devrinde, alacağın devri hükümleri uygulanırken, bedeli tamamen ödenmemiş çıplak payların devrinde Türk Borçlar Kanunu'nun 195 vd. maddeleri uyarınca borcun nakli hükümlerinin uygulanacağına ilişkin olarak bkz. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 767a-767c.

²⁷⁹ Anonim şirkette senede bağlanmamış pay, Yargıtay kararlarında ve doktrinde yaygın olarak çıplak pay olarak ifade edilmektedir. Bkz. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 764.

²⁸⁰ Çonkar, s. 57.

²⁸¹ Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 443; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1097.

²⁸² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1097.

²⁸³ Çonkar, s. 98.

Öte yandan Türk Ticaret Kanunu'nun 415'inci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, hamiline yazılı pay senedi sahiplerinin anonim şirket genel kurul toplantısına katılabilmesi için toplantı gününden en geç bir gün önce senede zilyet olduklarını kanıtlayarak toplantıya giriş kartı almaları gerekmektedir. Ayrıca hazır bulunanlar listesi hazırlanırken de bu giriş kartı esas alınacaktır (TTK m. 417/2). Hamiline yazılı pay senedi sahiplerinin bahsi geçen bu giriş kartı olmadan anonim şirket genel kuruluna katılmaları mümkün olmadığından, diğer pay sahipliği haklarını olduğu gibi bilgi alma ve inceleme hakkını da genel kurulda ancak bu giriş kartına sahip olan pay sahiplerinin kullanabileceği açıktır. Bu kapsamda pay sahipliği sıfatının kanıtlanmasına ilişkin olarak hazır bulunanlar listesi de bir ispat aracı olarak görülebilecektir²⁸⁴.

Anonim şirkette payın senede bağlanması zorunlu olmamakla birlikte senede bağlanmasına karar verilmesi halinde, pay senetlerinin ancak nama veya hamiline yazılı olarak düzenlenebileceğini yukarıda ifade etmiştir. Nama yazılı pay senedi sahiplerinin pay sahipliğinin ispatında ciro zinciri ve zilyetlik incelenmesi gereken iki husustur²⁸⁵. Zira kanunen emre yazılı olan nama yazılı pay senetlerinin devri, ancak ciro ve zilyetliğin geçirilmesi ile gerçekleştirilebilir (TTK m. 490/2).

Nama yazılı pay senetlerinin devri, ciro ve zilyetliğin geçirilmesiyle gerçekleştirilse de, senedi devralan kişinin şirkete karşı pay sahipliği sıfatını kazanarak pay sahipliği haklarını kullanabilmesi için pay defterine kayıt yapılması gerekmektedir²⁸⁶. Nama yazılı pay senetlerinin pay defterine kaydedilmesi gerektiği Kanunun 417/2, 426/1, 487/2 maddelerinde ifade edilmiştir. Ancak bahsi geçen kaydın niteliği ve pay defterine kayıt yapılmaması halinde bunun pay sahipliği haklarının kullanımına etkisi doktrinde tartışılmıştır²⁸⁷. Payın mülkiyetinin kazanılmasında ciro ve zilyetliğin geçirilmesinin yeterli olduğu, pay defterine yapılacak kaydın payın mülkiyetinin kazanılmasına herhangi bir etkisinin olmadığı genel olarak kabul edilmektedir²⁸⁸.

Öte yandan nama yazılı pay senedi sahiplerinin şirkete karşı pay sahipliği sıfatının ispatı ve pay sahipliği haklarını kullanabilmeleri bakımından da pay defterine kayıt

²⁸⁴ Çonkar, s. 244 vd.

²⁸⁵ Nama yazılı pay senedinde pay sahipliğinin ispatına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Çonkar, s. 81 vd.

²⁸⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1128; Akdağ Güney, Makale, s. 45-46.

²⁸⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Çonkar, s. 210 vd.; Narbay, Pay Defteri, s. 129 vd.

²⁸⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1132; Tekinalp, Pay Defteri, s. 97; Çonkar, s. 211.

yapılması gerekmektedir²⁸⁹. Ancak yapılacak kaydın açıklayıcı/bildirici nitelikte olduğu doktrinde çoğunlukla kabul edilmektedir²⁹⁰.

Bu kapsamda nama yazılı pay senedi sahibi için pay sahipliği sıfatının kanıtlanması bakımından pay defterinin yegâne ve mutlak ispat aracı olarak kabul edilmesi de mümkün değildir²⁹¹. Nitekim kanun koyucu Türk Ticaret Kanunu'nun 426'ncı maddesinin gerekçesinde, pay sahipliğinin ispatında pay defterinin sadece bir karine oluşturduğu yönündeki görüşlerin ve kararların geçerliliğini kabul etmiştir²⁹². Nama yazılı pay senetlerine ilişkin pay defteri kayıtlarının şirkete karşı pay sahipliğinin kanıtlanması ve pay sahipliği haklarının kullanılması bakımından karine oluşturduğunun kabulü, bu kayıtların aksinin başka vasıtalarla kanıtlanabileceğini anlamına geldiği gibi aynı zamanda aksi ispat edilinceye kadar pay defteri kayıtlarının pay sahipliği sıfatının kanıtlanmasında geçerli kabul edilmesi gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır²⁹³.

Pay sahipliği haklarının kullanılması bakımından nama yazılı pay senedinin pay defterine kaydedilmesi için senedi devralanın ya da devreden bu hususun pay defterine kaydedilmesini talep etmesi gerektiği de göz ardı edilmemelidir. Zira şirketin kuruluşta veya sermaye artırımında aslen iktisabın söz konusu olmadığı halde, devren iktisap edilen nama yazılı pay senedini resen pay defterine kayıt yükümlülüğü yoktur²⁹⁴.

Bilgi alma ve inceleme hakkının kural olarak genel kurulda kullanıldığı dikkate alındığında, Kanunun 417/2 hükmü uyarınca nama yazılı pay senedi sahiplerinin hazır bulunanlar listesine dahil edilebilmesi için pay defteri kayıtlarının esas alınacağına ilişkin düzenlemenin de dikkate alınması gerekmektedir. Bu düzenleme uyarınca hazır bulunanlar listesi hazırlanırken nama yazılı paylara ilişkin pay defteri kayıtları esas alınacaktır. Ancak bu yapılırken pay defterindeki kayıtların pay sahipliğine ilişkin mutlak bir kanıt oluşturmadığı, pay defterinin yarattığı karinenin aksinin başkaca delillerle ispatının mümkün olduğu hususunun göz ardı edilmemesi gerekir.

Kanunun 417'nci maddesinin üçüncü fıkrasındaki hazır bulunanlar listesinin toplantıdan önce hazır edileceğine dair düzenlemenin pay defterindeki karinenin aksinin

²⁸⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1104.

²⁹⁰ Narbay, Pay Defteri, s. 146; Çonkar, s. 218; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1144; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 444; aksi yönde görüşlere ilişkin bkz. Çonkar, s. 211 vd.; Narbay, Pay Defteri, s. 133 vd.

²⁹¹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1144.

²⁹² Bkz. Kendigelen, Gerekçeli, s. 531.

²⁹³ Tekinalp, Pay Defteri, s. 97.

²⁹⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1140.

ispat edilebileceğine ilişkin durumu ortadan kaldırmayacağı, pay sahibi olduğunu kanıtlayan kişinin pay defteri kayıtlarına göre toplantı öncesinde hazırlanan genel kurula katılabilecekler listesinde yer alması bile toplantıya alınarak pay sahipliği haklarını kullanabilmesi ve hazır bulunanlar listesine eklenmesi gerektiği kanaatindeyiz²⁹⁵. Zira genel kurula katılan tüm kişileri gösteren ve toplantıya katılanların imzalamasıyla hazır bulunanlar listesi adını alan bu listenin toplantı öncesinde hazır edilmesinin, listede sonradan hiçbir değişiklik yapılamayacağı şeklinde kati yorumlanması, şirket ve pay sahipleri bakımından pay sahipliğinin kanıtlanmasına ilişkin ortaya çıkabilecek fiili durumları çözümsüz hale getirecek ve listenin amacından sapmasına neden olacaktır. Bu nedenle toplantıdan önce hazırlanan genel kurula katılabilecekler listesinin genel kurula katılanlarca imzalanarak hazır bulunanlar listesi haline dönüşünceye kadar gerek görülmesi halinde değiştirilebilir olduğu kabul edilmelidir. Öte yandan hazır bulunanlar listesi ile pay defteri arasında çelişki bulunması halinde hazır bulunanlar listesindeki kayıtlara öncelik verileceği, başka bir ifade ile çelişki halinde hazır bulunanlar listesindeki kayıtlara itibar edileceği hususunda Yargıtay'ın yerleşik içtihatları da bulunmaktadır²⁹⁶.

Kapalı anonim şirketlerde payın aslen iktisabı için ticaret siciline tescil işlemi gerekli olduğundan bu halde pay sahipliği sıfatının kanıtlanmasında ticaret sicil kayıtları dikkate alınacaktır²⁹⁷.

Payın üzerinde rehin, hapis gibi hakların bulunması halinde payın mülkiyeti pay sahibinde kalmaya devam ettiğinden pay sahipliği haklarının rehin veya hapis hakkı bulunan kişiye geçmesi söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle payı üzerinde rehin veya hapis hakkı bulursa da bilgi alma ve inceleme hakkı pay sahibi tarafından kullanılacaktır²⁹⁸.

İlmühaber sahibi bakımından

İlmühaber, nama veya hamiline yazılı pay senetlerinin yerini tutması için yönetim kurulu kararıyla geçici olarak çıkarılan senetlerdir²⁹⁹. İlmühaberler yerine çıkarıldıkları pay senedinin sahibine tanıdığı tüm hakları ihtiva ederler³⁰⁰. Ancak kanunda açıkça ilmühaberlere kıyas yoluyla nama yazılı pay senetlerine ilişkin hükümlerin uygulanacağı

²⁹⁵ Aksi yönde bir yaklaşım için bkz. Çonkar, s. 248.

²⁹⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1144a.

²⁹⁷ Anonim şirkette payın aslen iktisabında pay sahipliği sıfatının ispatına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Çonkar, s. 5 vd.

²⁹⁸ Akdağ Güney, Makale, s. 49.

²⁹⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1195; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 443.

³⁰⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1195.

ifade edildiğinden, ilmühaber ister hamiline ister nama yazılı pay senedi yerine çıkarılmış olsun pay sahipliğinin kanıtlanması bakımından ilmühaberler için nama yazılı pay senedine ilişkin koşulların geçerli olduğunun kabul edilmesi gerekir³⁰¹. Bu nedenle ilmühaberden kaynaklı pay sahipliği durumunda, pay sahipliğinin kanıtlanması ve pay sahipliği haklarını kullanabilecek kişinin belirlenmesi bakımından pay defterindeki kayıtlar esas alınacaktır (TTK m. 426/1).

Pay sahipliğine ilişkin bazı özel haller

Oy hakkından yoksun pay sahibinin durumu

Anonim şirkette bir pay sahipliği hakkı olarak bilgi alma ve inceleme hakkının diğer pay sahipliği haklarından bağımsız bir hak niteliğinde olduğunu açıklamıştık. Bu kapsamda oy hakkından yoksunluk halinin bilgi alma ve inceleme hakkını ortadan kaldırmayacağı açık olmakla birlikte pay sahibinin oy hakkından yoksun olduğu durumlara ilişkin olarak bilgi alma ve inceleme hakkının durumunu değerlendirmek üzere oy hakkından yoksunluk hali bu genel başlık altında ele alınmıştır.

Anonim şirkette pay sahibinin en önemli katılma hakkı oy hakkıdır³⁰². Oy hakkı, pay sahibine seçim hakkı tanıyarak şirket yönetimine etki etmesini ve katılmasını sağlayan en mühim haktır³⁰³. Oy hakkı da bilgi alma ve inceleme hakkında olduğu gibi pay sahibine sadece pay sahibi olması nedeniyle tanınan, bağımsız ve vazgeçilemez bir haktır³⁰⁴.

Sadece bir paya sahip olsa da her pay sahibi en az bir aya sahip olmakla birlikte, şirket esas sözleşmesi ile birden fazla paya sahip olan pay sahiplerinin oy sayısının sınırlandırılması mümkündür (TTK m. 434/2).

Türk Ticaret Kanunu'nun 436'ncı maddesinde oy hakkından yoksunluk halleri düzenlenmiş olup buna göre,

“Pay sahibi kendisi, eşi, alt ve üstsoyu veya bunların ortağı oldukları şahıs şirketleri ya da hâkimiyetleri altındaki sermaye şirketleri ile şirket arasındaki kişisel nitelikte bir işe veya işleme veya herhangi bir yargı kurumu ya da hakemdeki davaya ilişkin olan

³⁰¹ Çonkar, s. 143.

³⁰² Şener, s. 507.

³⁰³ Pulaşlı, C. 2, s. 1885; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 959; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 443.

³⁰⁴ Çeker, Mustafa, Anonim Ortaklıkta Oy Hakkı ve Kullanılması, BHAЕ, Ankara 2000, s. 10-11; Şener, s. 510; Tekinalp, oy hakkının vazgeçilemez bir hak olmasını, genel kurula katılma ve temsilci aracılığıyla oy kullanma hakkının vazgeçilemez ve sınırlandırılmaz olmasına bağlamaktadır. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 960d.

genel kurul toplantılarında oy kullanamazlar. Ayrıca şirket yönetim kurulu üyeleri ve yönetimde görevli imza yetkisini haiz kişiler, genel kurulda yönetim kurulu üyelerinin ibra edilmelerine ilişkin kararlarda kendilerine ait paylardan doğan oy haklarını kullanamazlar” (TTK m. 436).

Oy hakkında yoksunluk halinde pay sahibinin oy kullanma hakkına sahip olmadığı kararlara ilişkin olarak bilgi alma ve inceleme hakkı bulunup bulunmadığı akla gelebilir. Oysa oydan yoksunluk halleri pay sahibinin şahsi menfaati ile şirket menfaatinin çatışabileceği belirli hallerle sınırlandırılmış olup³⁰⁵ bu yoksunluk hali pay sahibinin pay sahipliğinden kaynaklanan diğer haklarını kullanmasına mani olmaz. Başka bir ifade ile oy hakkında yoksun paylar, genel kurulda oy kullanma hakkı dışındaki pay sahipliği haklarına sahiptir³⁰⁶.

Bu nedenle oy hakkında yoksunluk pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkına hanel getirmez; bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmasını engellemez³⁰⁷. Öyle ki pay sahibinin oy hakkında yoksun olduğu hususlara ilişkin olarak dahi bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabileceği kanaatindeyiz. Zira aksi değerlendirme kanunla getirilmemiş bir sınırlama ile hakkın kapsamını daraltarak nispi müktesep hak olma niteliğini zedeleyecektir. Ancak şüphesiz ki bu halde dahi oydan yoksun pay sahibinin bilgi alma hakkı Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin üçüncü fıkrasındaki sınırlamalara tabidir.

Bağlı nama yazılı pay sahibinin durumu

Anonim şirketlerde nama yazılı pay sahiplerinin pay sahipliği sıfatını dolayısıyla pay sahipliği haklarını ne zaman ve nasıl elde edeceği pay sahipliği sıfatının kanıtlanması başlığı altında incelenmiştir. Ancak nama yazılı payların devrinin esas sözleşme ile sınırlanması halinde pay sahipliği sıfatının kazanılması ve pay sahipliği haklarının elde edilmesi kanun koyucu tarafından ayrı düzenlemelere tabi tutulduğundan özel bir durum olarak ayrıca ele alınmıştır.

Anonim şirketlerde senede bağlanmış olsun ya da olmasın kural olarak payın serbestçe devredilmesi esastır³⁰⁸. Bu devir serbestisi esasen nama yazılı paylar için de geçerli olmakla

³⁰⁵ Teoman, Ömer, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Oy Hakkından Yoksunluğu, BHAЕ, Ankara 1983, s. 16-17 (BHAЕ).

³⁰⁶ Çeker, s. 114.

³⁰⁷ Teoman, BHAЕ, s. 173; Kaya, s. 133; Üçışık/ Çelik, Anonim Ortaklıklar, s. 328.

³⁰⁸ Çonkar, s. 122; Çeker, s. 140.

birlikte kanundan kaynaklanan veya esas sözleşme ile öngörülen bazı devir sınırlamaları söz konusu olabilir (TTK m. 490/1).

Nama yazılı payların devrinde kanundan kaynaklan sınırlama Türk Ticaret Kanunu'nun 491'inci maddesinde düzenlenmiş, bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı payların devri şirketin onayına bağlı kılınmıştır.

Öte yandan kanun koyucu nama yazılı payların devrine ilişkin olarak esas sözleşme ile de bazı sınırlamalar getirilebilmesine cevaz vermiştir (TTK m. 492/1). Buna göre senede bağlanmış olup olmamasına, payın karşılığının tamamen ödenmiş olup olmadığına³⁰⁹ bakılmaksızın nama yazılı payın devrinin, kanunda öngörülen koşullar çerçevesinde, esas sözleşmeye konulacak hükümlerle sınırlandırılması mümkündür³¹⁰. Kanunda borsaya kote edilmiş ve edilmemiş nama yazılı paylara ilişkin olarak farklı düzenlemeler yapılmışsa da³¹¹, esas sözleşmede bağlam hükmü ile devri sınırlanan nama yazılı paylara ve pay senetlerine bağlı nama yazılı paylar veya bağlı nama yazılı pay senetleri denilmekte³¹², esas sözleşme ile getirilen devir kısıtlamalarına ise bağlam adı verilmektedir³¹³.

Senede bağlanmamış nama yazılı paylarda alacağın temliki, senede bağlanmış nama yazılı paylarda ciro ve zilyetliğin geçirilmesi şeklinde payların devredileceğine ilişkin hükümler kural olarak bağlı nama yazılı paylar içinde geçerlidir³¹⁴.

Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz üzere kanun koyucu nama yazılı payların borsaya kote edilmiş olup olmadıklarına göre devirlerine ilişkin esas sözleşme ile bazı kısıtlamalar getirilebileceğini düzenlemiştir. Türk Ticaret Kanunu'nun 493'üncü maddesinde sayılan hallerin varlığı halinde, anonim şirket tarafından borsaya kote edilmemiş bağlı nama yazılı payların devrine onay verilmez. Borsaya kote edilmemiş bağlı nama yazılı payların devrine ilişkin olarak bu çalışma bakımından değerlendirilmesi gereken, pay devrinde pay sahipliği haklarının geçmesi ve kullanılması hususudur. Bu kapsamda pay sahipliği sıfatının kazanılması da önem arz etmektedir.

³⁰⁹ Pulaşlı, Hasan, Şirketler Hukuku Şerhi, Tamamen Yenilenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, C. 3, Ankara 2018, s. 2069 (C. 3).

³¹⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1150.

³¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Uzel, Necdet, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa Göre Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam, İstanbul 2013, s. 34 vd.

³¹² Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 445.

³¹³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1102.

³¹⁴ Pulaşlı, C. 3, s. 2086; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1102; Uzel, s. 35; Çonkar, s. 127-128.

Borsaya kote edilmemiş nama yazılı payların devrinde, bağlam hükmünün koşullarına göre şirket onay vermediği sürece payların mülkiyeti ve pay sahipliği hakları devralana geçmeyecektir (TTK m. 494/1). Bağlı nama yazılı payların devrinde kural pay sahipliği haklarının bir bütün olarak devralana geçmesi veya devralanda kalmasıdır³¹⁵. Buna göre devir için şirket onay vermediği sürece bağlı nama yazılı payı devralan kişi pay sahipliği haklarına, dolayısıyla bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olmayacaktır.

Kanun koyucu Türk Ticaret Kanunu'nun 494'üncü maddesinin ikinci fıkrasında payın miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra gereği iktisap edilmeleri hâlinde, bu payların mülkiyetinin ve pay sahipliğine ilişkin malvarlıksal hakların şirketin onayını beklemeden derhal devralana geçeceğini düzenleyerek pay sahipliği haklarının geçişi bakımından benimsenen birlik kuramına istisna getirmiştir³¹⁶. Ancak aynı hükümde genel kurula katılma ve oy haklarının yine şirket onayı ile devralana geçeceği açıkça belirtilmiş olduğundan kural olarak genel kurulda kullanılan bilgi alma ve inceleme hakkının bu devir hallerinde dahi şirketin onayından sonra devralan tarafından kullanılabilmesi kanaatindeyiz. Zira bu değerlendirme yapılırken esas sözleşme ile öngörülen bağlam hükümlerinin şirketin faaliyet yapısına, pay sahipleri arasındaki ortaklık ilişkisine, şirketin geleceğine ilişkin kaygıları bertaraf etmeyi amaçladığının gözden uzak tutulmaması gerekmektedir.

Borsaya kote edilmiş nama yazılı payların³¹⁷ devrine ilişkin esas sözleşme ile getirilebilecek sınırlamalar ise kanununun 495'inci maddesinde düzenlenmiştir. Borsaya kote edilmiş nama yazılı paylar ancak elektronik ortamda kayden devralınabileceğinden, esas sözleşmeyle borsaya kote edilmiş payı iktisap edenin pay sahibi olarak tanınacağı, sermayeyi esas alan ve yüzde ile ifade edilen iktisap üst sınırı öngörülmüş ve iktisap eden tarafından bu üst sınır aşılmış olması halinde şirket payı iktisap eden kişiyi pay sahibi olarak tanımayı reddedebilecektir³¹⁸.

Borsaya kote edilmiş nama yazılı payların, borsada iktisap edilmesi haline ilişkin olarak kanun koyucu yine birlik kuramını benimsemiş ve payın devri anında pay sahipliği

³¹⁵ Bağlı nama yazılı payların devrinde birlik kuramının hakim olduğuna ilişkin bkz. Pulaşlı, C. 3, s. 2055; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1155.

³¹⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1156.

³¹⁷ TTK m. 495 hükmü kapsamında nama yazılı payların borsaya kote edilmiş sayılabilmesi için, şirketin nama yazılı paylarının borsada işlem görmesi, kote edilmesi için kotasyon başvurusunda bulunmuş olması gerekmektedir. Pulaşlı, C. 3, s. 2114.

³¹⁸ Kanun koyucunun bu bağlam hükmü ile, sermayenin yayılmasını ve şirket hakimiyetinin payları yüksek yüzdelerle devralan bir ya da birkaç kişiye kalmasını önlemeyi amaçladığı ifade edilmektedir. Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 447.

sıfatı ve pay sahipliği haklarının bir bütün olarak devralana geçeceği kabul edilmiştir (TTK m. 497/1)³¹⁹. Bu hüküm ile nama yazılı payların devrine ilişkin çıplak paylarda devir beyanı, pay senetlerinde ciro ve zilyetliğin geçirilmesi gerektiği kuralı, borsaya kote edilmiş nama yazılı senetler bakımından borsada iktisap edilmeleri hali için ortadan kaldırılmıştır³²⁰. Payların borsa dışında iktisap edilmeleri hâlinde ise, pay sahipliği hakları, pay sahipliği sıfatının şirket tarafından tanınması için, devralanın şirkete başvuruda bulunmasıyla devralana geçecektir. Bu düzenlemeye göre payın mülkiyeti, Türk Ticaret Kanunu'nun 490'ıncı maddesi kapsamında devir anında, pay sahipliğinden doğan haklar ise devralanın şirkete başvurması ile devralana geçecektir (TTK m. 497/1).

Bağlam kuralları paya bağlı olduğundan pay senedi yerine çıkarılan ilmühaberleri ve çıplak payları da bağlamaktadır³²¹.

Pay sahipliği haklarının donması halinde pay sahibinin durumu

Sermaye şirketlerinde pay sahipliği haklarının donması hali Türk Ticaret Kanunu'nda birkaç özel duruma özgü olarak düzenlenmiştir. Bunlardan biri, anonim şirketin kendi payını iktisap etmesi haline ilişkin olan Kanununun 389'uncu madde hükmüdür.

Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda şirketin kendi paylarını iktisap etmesi ve rehin alması belirli istisnalar dışında tamamen yasaklanmıştır³²². Ancak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 379 vd. maddelerinde şirketin kendi paylarını iktisap etmesine belirli koşulların gerçekleşmesi halinde sınırlı bir şekilde de olsa cevaz verilmiştir. Anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesi bu çalışmanın konusu olmadığından ayrıntılı olarak incelenmeyecektir³²³. Ancak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile getirilen düzenlemeye göre anonim şirketlerin esas veya çıkarılmış sermayelerinin onda birini aşmayacak oranda kendi paylarını ivazlı olarak iktisap etmeleri ve rehin almaları mümkündür (TTK m. 379/1). Buna

³¹⁹ Burada borsaya kote edilmiş nama yazılı payların borsada satılmaları hâlinde, Merkezî Kayıt Kuruluşu'nun TTK m. 496 hükmü uyarınca Sermaye Piyasası Kurulunun düzenlemelerine uygun olarak devreden kimliğini ve satılan payların sayısını şirkete bildirme veya şirketin bu bilgilere teknik erişimini sağlama yükümlülüğü önem arz etmektedir.

³²⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1178.

³²¹ Pulaşlı, C. 3, s. 2069.

³²² 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu döneminde anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesi yasağına ilişkin ayrıntılı bilgi, eleştiri ve öneriler için bkz. Özdamar, Mehmet, Anonim Ortaklıkların Kendi Paylarını İktisap Etmeleri (TTK m. 329), Ankara 2005, s. 93 vd.

³²³ Anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesine ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz. Ayan, Özge, "Anonim Şirketin Genel Kurul Kararı İle Kendi Paylarını İktisap Etmeleri veya Rehin Almasının Koşulları (TTK 379)", GÜHFD, O. Kürşat Ünal'a Armağan, C. XVII, Sa. 1-2, Y. 2013, s. 185 vd. (185-228) (Makale); Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 833 vd.; Pulaşlı, C. 2, s. 1771 vd.

göre şirketin sermayesinin onda birini aşan miktarda kendi payını ivazlı olarak iktisap etmesi veya rehin alması 6102 sayılı Kanun döneminde de yasaklanmıştır. Ancak şirketin bedellerinin tamamı ödenmiş olan paylarını ivazsız olarak iktisap etmesine ilişkin herhangi bir yasak bulunmadığı gibi Kanunun 383'üncü maddesinde buna açıkça cevaz verilmiştir.

Anonim şirketin kendi paylarını iktisap etmesinin özellikle şirketin malvarlığının azalmasına yönelik yaratabileceği bazı sakıncaları bertaraf etmek isteyen kanun koyucu şirket tarafından iktisap edilen payların sağladığı pay sahipliği haklarına ilişkin sınırlama getirmiştir. Buna göre, bedelsiz paylar dışında şirketin kendisi tarafından iktisap edilen payları hiçbir pay sahipliği hakkı vermeyecektir (TTK m. 389). Hüküm gereğince anonim şirket kendi paylarını iktisap ettiği süre boyunca bilgi alma ve inceleme hakkı da dahil olmak üzere devralınan paylara ilişkin pay sahipliği hakları donar, bu haklar paylar şirket tarafından devredildiğinde yeniden canlanacaktır³²⁴.

Türk Ticaret Kanunu kapsamında pay sahipliği haklarının donmasına ilişkin diğer iki düzenleme, şirketler topluluğuna ilişkin olarak 198'inci maddenin ikinci fıkrasında ve 201'inci maddede yer almaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 198'inci maddesinde teşebbüslere getirilen bildirim yükümlülüğünün ihlali neticesi olarak pay sahipliği haklarının donmasından bahsedilmektedir. Buna göre sermaye şirketlerinin sermayesinin doğrudan veya dolaylı olarak, belirli pay yüzdelerini aşması veya bu pay yüzdelerinin altında kalması halinde ilgili teşebbüslerin durumu sermaye şirketine bildirim yükümlülüğü bulunmaktadır. Ayrıca durumun Ticaret Sicil Gazetesine tescil ve ilanı zorunludur³²⁵. İşte kanunla getirilen bu

³²⁴ Ayan, Makale, s. 191, dn. 18.

³²⁵ Söz konusu düzenlemeye göre, "Madde 198- (1) Bir teşebbüs, bir sermaye şirketinin sermayesinin, doğrudan veya dolaylı olarak, yüzde beşini, onunu, yirmisini, yirmibeşini, otuzüçünü, ellisini, altmışyedisini veya yüzde yüzünü temsil eden miktarda paylarına sahip olduğu veya payları bu yüzdelerin altına düştüğü takdirde; teşebbüs, durumu söz konusu işlemlerin tamamlanmasını izleyen on gün içinde, sermaye şirketine ve bu Kanun ile diğer kanunlarda gösterilen yetkili makamlara bildirir. Payların yukarıda belirtilen oranlarda kazanılması veya elden çıkarılması, yıllık faaliyet ve denetleme raporlarında ayrı bir başlık altında açıklanır ve sermaye şirketinin internet sitesinde ilan edilir. Payların yüzdelerinin hesaplanmasında 196 ncı madde uygulanır. Teşebbüsün ve sermaye şirketinin yönetim kurulu üyeleriyle yöneticileri de, kendilerinin, eşlerinin, velayetleri altındaki çocuklarının ve bunların, sermayelerinin en az yüzde yirmisine sahip oldukları ticaret şirketlerinin o sermaye şirketindeki payları ile ilgili olarak bildirimde bulunurlar. Bildirimler yazılı şekilde yapılır, ticaret siciline tescil ve ilan olunur. (2) Birinci fıkrada öngörülen bildirim ile tescil ve ilan yükümlülüğü yerine getirilmediği sürece, ilgili paylara ait oy hakkı dâhil, diğer haklar donar. Bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesine dair diğer hukuki sonuçlara ilişkin hükümler saklıdır. (3) Hâkimiyet sözleşmesinin geçerli olabilmesi için bu sözleşmenin ticaret siciline tescil ve ilanı şarttır. Sözleşmenin geçersizliği, bu Kanun ile diğer kanunlardaki şirketler topluluğuna dair yükümlülüklerle ve sorumluluklara ilişkin hükümlerinin uygulanmasına engel olmaz."

yükümlülüğün³²⁶ yerine getirilmemesi halinde, menfaat sahiplerinin yapılacak bildirim neticesinde bilgi almasını engellemiş olan pay sahipleri açısından pay sahipliği hakları durumun Ticaret Sicil Gazetesi'nde ilan edilmesine kadar donar³²⁷. Ticaret Gazetesi'nde yapılacak ilana kadar pay sahipleri diğer pay sahipliği hakları ile birlikte bilgi alma ve inceleme hakkını da kullanamayacaklardır.

Pay sahipliği haklarının donmasına ilişkin şirketler topluluğu üst başlığı altında düzenlenen ikinci husus ise karşılıklı iştirak halidir. Karşılıklı iştirak, en basit haliyle iki sermaye şirketinden her birinin diğerinin en az yüzde yirmi beş payına sahip olması halini tanımlar (TTK m. 197/1). Karşılıklı iştirak halinde bir şirket diğerine hakim durumda olabileceği gibi her bir şirketin diğerine hakim olması da söz konusu olabilir³²⁸.

Türk Ticaret Kanunu'nun 201/1 maddesi uyarınca,

“Bir sermaye şirketinin paylarını iktisap edip karşılıklı iştirak konumuna bilerek giren diğer bir sermaye şirketi, iştirak konusu olan paylardan doğan toplam oylarıyla diğer pay sahipliği haklarının sadece dörtte birini kullanabilir; bedelsiz payları edinme hakkı hariç, diğer tüm pay sahipliği hakları donar”.

Hükümde hakların donması karşılıklı iştirak konumuna bilerek girme şartına bağlanmış olup başka bir ifade ile ancak bilerek karşılıklı iştirak durumuna giren pay sahipliği haklarının donması söz konusu olacaktır³²⁹.

Bilerek karşılıklı iştirak durumuna giren şirket bakımından pay sahipliği hakları donduğundan, karşılıklı iştirak hali sona erinceye kadar bir pay sahipliği hakkı olan bilgi alma ve inceleme hakkının da kullanılmayacağı kanaatindeyiz.

4.1.1.1.2. Pay üzerinde intifa hakkı sahibinin durumu

Anonim şirkette senede bağlanmış olsun ya da olmasın pay üzerinde intifa hakkı tesis edilmesi mümkündür³³⁰.

³²⁶ TTK m. 198 kapsamında bildirim yükümlülüğü teşebbüslere verilmiş olup, teşebbüs kavramı ticaret şirketlerini de kapsayan üst bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Kanunun sistematigi içerisinde bahsi geçen hüküm her ne kadar şirketler topluluğu üst başlığı altında düzenlenmişse de hükmün içerisinde şirketler topluluğu işaret eden bir kavram bulunmadığından tüm sermaye şirketlerinde teşebbüslere ilişkin genel bir düzenleme olduğu düşünülmektedir. Bkz. Tekinalp, Sermaye Ortaklıkları, s. 564; Göktürk, s. 40-41.

³²⁷ Tekinalp, Sermaye Ortaklıkları, s. 567; Göktürk, s. 40.

³²⁸ Karşılıklı iştirak halinde şirketlerden biri diğerine hakim ise diğeri aynı zamanda bağlı şirket; her biri diğerine hakimse her ikisi de hakim ve bağlı şirket kabul edilir.

³²⁹ Tekinalp, Sermaye Ortaklıkları, s. 561-562.

³³⁰ Bkz. Pulaşlı, C. 3, s. 2177 vd.

Türk Ticaret Kanununda pay üzerinde tesis edilen intifa hakkı tanımlanmamıştır. Ancak eşya hukuku kapsamında “*intifa hakkı*” için, hak sahibine hakkın konusunu oluşturan eşya veya hak üzerinde tam bir yararlanma yetkisi verirken, eşya veya hak üzerindeki tasarruf yetkisinin malikte kalmaya devam ettiği devredilemeyen ve miras yoluyla intikal etmeyen bir aynî hak³³¹ şeklinde yapılan tanım da, pay üzerinde tesis edilen intifa hakkını karşılamamaktadır.

Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 360/4 madde hükmü, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 432/2 maddesinde aynen korunmuştur³³².

Türk Ticaret Kanunu’nun 432’nci maddesinin ikinci fıkrasında, aksi kararlaştırılmadığı sürece oy hakkının intifa hakkı sahibi tarafından kullanılacağı açıkça düzenlenmiştir. Ancak diğer yönetime dayalı pay sahipliği haklarının kim tarafından kullanılacağına için açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle mülga Kanun döneminden itibaren pay sahipliğine bağlı yönetime ilişkin genel kurula katılma, bilgi alma ve inceleme ve iptal davası açma gibi hakların intifa hakkı sahibi tarafından kullanılıp kullanılmayacağı hususu doktrinde tartışılmıştır³³³. Ancak pay üzerinde intifa hakkı sahibinin aksi kararlaştırılmadığı sürece oy hakkına ve buna bağlı olarak da bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olduğu doktrinde yaygın olarak kabul edilmektedir³³⁴.

Senede bağlı olmayan paylar üzerinde intifa hakkı alacağın temliki hükümleri kapsamında yazılı olarak tesis edilir³³⁵. Hamiline yazılı pay senetlerinde intifa hakkı, kural olarak senedin teslimi ile kurulurken; nama yazılı pay senetlerinde, ciro edilmiş senedin zilyetliğinin intifa hakkı sahibi olacak kişiye geçirilmesi gerekmektedir³³⁶.

Türk Ticaret Kanunu’nun 499’uncu maddesi uyarınca anonim şirkette intifa hakkı sahipleri pay defterine yazılır, pay defterinde kayıtlı olan kişiler intifa hakkı sahibi sayılır (TTK m. 499/4). Pay defterine kayıt, intifa hakkının kurulması için geçerlilik şartı olmasa da, intifa hakkı sahibinin şirkete karşı pay sahipliği haklarını kullanabilmesi için yerine getirilmesi gereken bir şarttır³³⁷.

³³¹ Sirmen, A. Lale, Eşya Hukuku, Ankara 2013, s. 578.

³³² Bkz. Kendigelen, Gerekçeli, s. 540.

³³³ Bu konuda doktrindeki farklı görüşlere ilişkin olarak bkz. Teoman, İntifa Hakkı, s. 332 vd.

³³⁴ Kendigelen, İntifa Hakkı, s. 322; Teoman, İntifa Hakkı, s. 339; Kaya, s. 152 vd.; Oğuz, Arzu, “*Pay Senetleri Üzerinde İntifa Hakkı Kurulması ve İntifa Hakkının Kapsamı*”, Ankara Barosu Dergisi, Sa. 1, Y. 1991, s. 40, (23-44).

³³⁵ Pulaşlı, C. 3, s. 2177.

³³⁶ Pulaşlı, C. 3, s. 2185.

³³⁷ Pulaşlı, C. 3, s. 2177-2178.

İntifa senetleri ise, sahibine yönetime katılmaya ilişkin olarak herhangi bir pay sahipliği hakkı tanımaması nedeniyle intifa hakkı kavramından ayrılır³³⁸. Türk Ticaret Kanunu'nun 502'nci maddesinde anonim Şirket genel kuruluna, Şirket esas sözleşmesine koyacakları bir hükümle bedeli kanuna uygun olarak yok edilen payların sahipleri, alacaklılar veya bunlara benzer bir sebeple Şirketle ilgili olanlar lehine intifa senedi çıkarma imkânı tanınmıřtır³³⁹.

Hamiline veya emre yazılı olarak çıkarılabilecek olan intifa senedi sahipleri Şirket ile herhangi bir ortaklık ilişkisi olmayan üçüncü kişi konumundadırlar³⁴⁰. Başka bir ifade ile intifa senedine sahip olmak pay sahipliği sıfatı oluřturmaz³⁴¹. Bu kapsamda intifa senedi, sahiplerine pay sahipliği hakkı kazandırmaz (TTK m. 503). Ancak intifa senedi sahiplerine net kâra, tasfiye sonucunda kalan tutara katılma veya yeni çıkarılacak payları alma hakkı tanınabilir. Şirket esas sözleşmesine konulacak bir hükümle veya genel kurula verilecek yetki ile intifa senedi sahiplerinin kanunun cevaz verdiği haklardan sadece birine ya da hakların hepsine sahip olacağı kararlařtırılabilir³⁴². Hükümde belirtilen istisnalar dışında intifa senedi sahibine pay sahipliği hakları verilemeyeceğine dair kanunun açık hükmü nedeniyle intifa senedi sahiplerinin Kanunun 437'nci maddesindeki Şekliyle bilgi alma ve inceleme hakkını kullanamayacağı kanaatindeyiz. *Tekinalp* ise, esas sözleşmeye konulacak hükümle intifa senedi sahiplerine genel kurula katılma ve soru sorma hakkı tanınabileceğini ifade etmektedir³⁴³.

Anonim Şirkette senede bağlanmış olsun ya da olmasın pay üzerinde intifa hakkı tesis edilmiş olması halinde bilgi alma ve inceleme hakkını kimin kullanacağı doktrinde tartıřmalıdır³⁴⁴.

Türk Ticaret Kanunu'nun 432/2 maddesinde aksi kararlaştırılmamışsa oy hakkının intifa hakkı sahibi tarafından kullanılacağına ilişkin ifade, doktrinde buna bağlı olarak bilgi alma ve inceleme hakkının da intifa sahibi tarafından kullanılması gerektiği Şeklinde

³³⁸ Berzek, Ayşe Nur, "Anonim Ortaklıkta Pay zerinde İntifa Hakkı Sahibinin Oy Hakkı ve Oy Hakkına Bağlı Diğer Haklar", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VI, Sa. 1-4, Y. 2002, s. 224 (223-227).

³³⁹ İntifa senetlerine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Kendigelen, Abuzer, "TTK Tasarısında İntifa Senetleri", BATİDER, C. XXV, Sa. 2, Y. 2009, s. 57 vd. (57-72).

³⁴⁰ Tekinalp (Poroy/amoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1217.

³⁴¹ Altaş, Soner, "Sermaye Şirketleri Tarafından İntifa Senedi ıkarılması", Türkiye Bankalar Birliği Bankacılar Dergisi, Sa. 89, Y. 2014, s. 87 (77-92).

³⁴² Altaş, s. 84.

³⁴³ Tekinalp (Poroy/amoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1215.

³⁴⁴ Alman ve İsviçre doktrinindeki görüşler için bkz. Akdağ Güney, Makale, s. 49.

yorumlanmıştır³⁴⁵. Zira sıklıkla ifade edildiği üzere bilgi alma ve inceleme hakkı, bağımsız bir hak olmakla birlikte, diğer pay sahipliği haklarının etkin bir şekilde kullanılabilmesine de yardımcı olmaktadır. Bilgi alma ve inceleme hakkının etkin bir şekilde kullanılmasına yardımcı olduğu pay sahipliği haklarından en önemlisi şüphesiz ki oy kullanma hakkıdır.

Bu nedenle anonim şirkette oy kullanma hakkının intifa hakkı sahibine tanındığı hallerde, bilgi alma ve inceleme hakkı olmaması nedeniyle şirketin faaliyetlerine ilişkin olarak aydınlatıcı bilgi sahibi olamayacak olan intifa hakkı sahibine, tek başına oy hakkı tanınmasının herhangi bir fayda sağlamayacağı kabul edilmektedir³⁴⁶. Bu görüşü savunan yazarlar, intifa hakkı sahibinin pay sahibinin menfaatine olacak şekilde hareket etmemesi halinde pay sahibine karşı sorumlu olacağına ilişkin hükmü de, bilgi alma ve inceleme hakkının intifa hakkı sahibi tarafından kullanılması gerektiği görüşüne dayanak olarak ileri sürmektedirler³⁴⁷.

Ancak intifa hakkı sahibine tanınan bilgi alma ve inceleme hakkı kanaatimizce oy hakkı ile sınırlı olduğundan, oy hakkının intifa hakkı sahibi tarafından kullanılmayacağına kararlaştırıldığı hallerde intifa hakkı sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkından bahsedilemeyecektir³⁴⁸.

Öte yandan oy hakkının ve buna bağlı olarak bilgi alma ve inceleme hakkının intifa hakkı sahibi tarafından kullanılacağı görüşünde olan yazarlar, bu durumun hakların pay sahibi tarafından da kullanılmasını engellemeyeceğini, başka bir ifade ile bu kapsamda hem pay sahibinin hem de intifa hakkı sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olacağını kabul etmektedirler³⁴⁹.

Ancak doktrinde, bilgi alma ve inceleme hakkının hem pay sahibi hem de intifa hakkı sahibi tarafından kullanılabilmesi yönündeki görüş, pay sahipliği haklarının münferiden bir kişi tarafından kullanılabilmesine ilişkin ilke doğrultusunda eleştirilmekte ve bu kabulün hakkın bağımsız ve bireysel bir hak olma özelliği ile çeliştiğini ileri sürmektedirler³⁵⁰.

³⁴⁵ Kendigelen, İntifa Hakkı, s. 322; Teoman, İntifa Hakkı, s. 339; Kaya, s. 152 vd.; Oğuz, Arzu, “*Pay Senetleri Üzerinde İntifa Hakkı Kurulması ve İntifa Hakkının Kapsamı*”, Ankara Barosu Dergisi, Sa. 1, Y. 1991, s. 40, (23-44).

³⁴⁶ Kaya, s. 153; Kendigelen, İntifa Hakkı, s. 322-323; Teoman, İntifa Hakkı, s. 57.

³⁴⁷ Kaya, s. 156; Can, O., s. 55.

³⁴⁸ Aynı yönde görüş için bkz. Akdağ Güney, Makale, s. 49.

³⁴⁹ Kendigelen, İntifa Hakkı, s. 324; Kaya, s. 155-156; Oğuz, s. 40; Teoman, nitelikleri itibariyle bölünebilen yönetim haklarının pay sahibi ve intifa hakkı sahibi tarafından birlikte kullanılmasına karşı olmadığını ifade etmektedir. Bkz. Teoman, İntifa Hakkı, s. 340.

³⁵⁰ Kaya, s. 155, dn. 117’den naklen Wyss, s. 58; Wohlleben s. 58; Akdağ Güney, Makale, s. 49.

Esasen Türk Ticaret Kanunu'nun 432/2 maddesinde, yönetime ilişkin haklardan sadece oy hakkının aksi kararlaştırılmadığı sürece intifa hakkı sahibi tarafından kullanılacağı belirlenmesine karşın yönetime ilişkin diğer haklara dair sessiz kalınmış olması doktrinadaki bu tartışmalara sebebiyet vermektedir.

Oysa aynı kanun koyucu limited şirketlere ilişkin Türk Ticaret Kanunu'nun 600/3 maddesinde, pay üzerinde intifa hakkı tesis edilmesi halinde payın intifa hakkı sahibi tarafından temsil edileceği şeklinde genel ve tüm pay sahipliği haklarını kapsayacak bir düzenleme yaparak bu hususa ilişkin tartışmaların önünü kesmiştir³⁵¹. Kanun koyucunun limited şirketlere ilişkin bu düzenleme karşısında, anonim şirketlere ilişkin Kanunun 432/2 maddesinde intifa hakkı sahibine tanınan oy hakkının yönetime ilişkin haklar bakımından istisna olduğu da akla gelebilir. Başka bir ifade ile kanun koyucunun oy hakkı dışında diğer yönetsel haklara ilişkin düzenleme yapmamasının bilinçli bir tercih olması da ihtimal dahilindedir.

Bu ihtimalde pay üzerinde intifa hakkı tesis edilmiş olsa bile bilgi alma ve inceleme hakkı sadece pay sahibi tarafından kullanılacağından, pay sahibinin edindiği bilgiyi intifa hakkı sahibine oy hakkını kullanmadan önce iletip iletmeyeceği, böyle bir yükümlülüğünün bulunup bulunmadığı sorunu ortaya çıkmaktadır. Ancak *Teoman*, genellikle intifa hakkı sahibi ile pay sahibinin menfaatinin birbiriyle çatıştığını, bu nedenle pay sahibinin edindiği bilgiyi intifa hakkı sahibine doğru bir şekilde iletceğinin kesin olmadığını ifade ederek bu düşünceye katılmadığını açıklamaktadır³⁵².

Oysa intifa hakkı tesisi, malik ile intifa hakkı sahibi arasında kanundan doğan bir borç ilişkisi doğduğundan, tarafların karşılıklı olarak birbirine karşı hakları ve yükümlülükleri bulunmaktadır. Her ne kadar Kanunun 432'nci maddesinin ikinci fıkrasında yalnızca, pay sahibinin menfaatine aykırı davranması halinde intifa hakkı sahibinin sorumluluğundan bahsedilmişse de, bu durum pay sahibinin intifa hakkı sahibine karşı sorumluluğunun bulunmadığı şeklinde yorumlanamaz. Nitekim her halükârda tarafların Türk Medeni Kanunu'nun 2'nci maddesi kapsamında haklarını ileri sürerken ve borçlarını ifa ederken dürüstlük kurallarına uygun davranmaları gerektiği açıktır.

Zarar görenin, zarara uğramasına neden olacak veya zararını ağırlaştıracak davranışlardan kaçınmakla yükümlü olduğu, aksi durumda kendi kusurlu davranışlarından

³⁵¹ Limited şirket payı üzerinde intifa hakkı sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı bulunduğuyla ilişkin olarak bkz. Can, s. 55-56.

³⁵² *Teoman*, İntifa Hakkı, s. 339.

kaynaklanan zararlardan karşı tarafın sorumlu tutulamayacağı doğrudan doğruya kanundan doğan borç ilişkilerinin bir sonucudur³⁵³. Bu nedenle pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı kapsamında edindiği bilgiyi intifa hakkı sahibine doğru olarak aktarmakla yükümlü olduğu, bu kapsamda intifa hakkı sahibinin talebi halinde oy kullanmadan önce edinilmesi gerekli olan bilgilere ilişkin olarak pay sahibinin de bilgi alma ve inceleme talep etmesi gerektiği, aksi halde intifa hakkı sahibinin sorumluluğu değerlendirilirken pay sahibinin ortak kusurunun da dikkate alınması gerekeceği kanaatindeyiz.

4.1.1.1.3. Hakkın temsilci aracılığıyla kullanılması

Bir pay sahipliği hakkı olarak bilgi alma ve inceleme hakkı kural olarak şahsen kullanılmakla birlikte hakkın temsilci aracılığıyla kullanılmasını yasaklayan bir düzenleme de bulunmamaktadır. Doktrinde de bilgi alma ve inceleme hakkının kanuni veya iradi temsilci aracılığıyla kullanılabilmesi ifade edilmektedir³⁵⁴.

Kanuni temsilci, fiil ehliyetine sahip olmayan pay sahibinin veli, vasi veya kayyımı olarak belirlenmiş kişilerdir ve bu kişiler temsil ettikleri pay sahibi adına tüm pay sahipliği haklarıyla birlikte bilgi alma ve inceleme hakkını da kullanabilirler³⁵⁵. Kanuni temsilcilerin pay sahiplerini temsil yetkisi kanundan kaynaklandığı gibi, tüzel kişi pay sahiplerini temsil etmek üzere seçilen temsilciler de aynı şekilde genel kurula pay sahibi adına katılarak pay sahipliği haklarını kullanabileceklerdir³⁵⁶.

Kanuni temsil dışında pay sahibinin belirlediği bir iradi temsilci aracılığıyla genel kurula katılmasını ve bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmasını engelleyen bir düzenleme de bulunmamaktadır. Üstelik bazı durumlarda pay sahibinin özellikle inceleme hakkını verimli kullanabilmesi için özel veya teknik bilgi sahibi kişiler aracılığıyla inceleme hakkını kullanması bir ihtiyaç haline gelebilir. Nitekim birçok finansal, istatistikî, hukukî bilgi içermesi mümkün olan şirket defterlerinin ve yazışmalarının incelenmesinde pay sahibinin bu konularda uzman kişilerden yardım alması ve bu kişileri inceleme hakkını kendi adına kullanmaları için temsilci olarak belirlemesi mümkün olabilir³⁵⁷.

³⁵³ Eren, Fikret, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Hazırlanmış Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Ankara 2014, s. 582.

³⁵⁴ Kaya, s. 144 vd.; Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 436; Karasu, s. 80-81.

³⁵⁵ Karasu, s. 80.

³⁵⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 681c.

³⁵⁷ Kaya, s. 146.

Pay sahibi kendisini genel kurulda temsil etmek üzere belirleyeceği iradi temsilcinin pay sahipleri arasından seçilmesi hususunda zorlanamaz, iradi temsilci pay sahibi olmayan üçüncü bir kişi olarak da belirlenebilir³⁵⁸. Ancak bilgi alma ve inceleme hakkı bakımından pay sahibi tarafından iradi temsilci olarak belirlenen kişiye verilecek bilginin şirket menfaatini tehlikeye düşürmesi ihtimalinde şirketin bilgi alma talebini reddedebileceğinin kabulü gerekir. Bu halde dahi, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını temsilci aracılığıyla kullanmasını baştan itibaren kişi veya konu yönünden sınırlayan veya ortadan kaldıran esas sözleşme hükümlerinin geçersiz olacağı kanaatindeyiz³⁵⁹. Zira aksi kabul, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının müktesep ve sınırlandırılmaz niteliğine aykırı olacağı gibi Türk Ticaret Kanunu'nun 425'inci maddesinde pay sahibinin temsilci seçiminin sınırlandırılmayacağına ilişkin hükme de aykırı olacaktır.

Bu kapsamda bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmak üzere belirlenecek temsilcinin diğer ortaklar arasından ya da mesleği gereği sır saklamakla yükümlü kişiler arasından seçilmesi gerektiğine ilişkin görüşe katılmamız mümkün değildir³⁶⁰.

Anonim şirkette pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını temsilci aracılığıyla kullanması halinde temsilcinin özel olarak yetkilendirilmiş olmasının gerekip gerekmediği hususu doktrinde tartışılmaktadır³⁶¹. Doktrinde tartışma temsilcinin özel olarak yetkilendirilmediği sürece oy kullanma hakkı olmayan hususlara ilişkin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanıp kullanamayacağı hususunda yoğunlaşmaktaysa da kanaatimizce, temsilcinin oylamaya sunulmayan konular hakkında ancak özel olarak yetkilendirilmesi halinde bilgi alma hakkına sahip olacağı şeklindeki kabul pay sahibinin hem bilgi alma ve inceleme hakkını hem de temsilci aracılığıyla genel kurula katılma hakkını kanuna aykırı olarak sınırlayacağından kabulü mümkün olmamalıdır. Aksine temsilciye bilgi alma ve inceleme hakkını kullanması bakımından verilen yetkinin geniş yorumlanması, temsil yetkisinde özel olarak sınırlanmadığı takdirde ve gerekli olması halinde inceleme hakkının

³⁵⁸ Pay sahibi tarafından belirlenecek iradi temsilcinin pay sahipleri arasından seçilmesini zorunlu kılan esas sözleşme hükümleri geçersiz olacaktır (TTK m. 425).

³⁵⁹ Aynı yönde bkz. Akdağ Güney, Makale, s. 48.

³⁶⁰ Aynı yönde görüş için bkz. Karamanlioğlu, Argun, Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Genel Kurul Toplantısında Temsili, İstanbul 2016, s. 312; Akdağ Güney, Makale, s. 48; aksi görüş için bkz. Karasu, s. 81; Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 436.

³⁶¹ Doktrinde hakim görüş, temsilcinin özel olarak yetkilendirilmese dahi oylama yapılmayacak gündem maddelerine ilişkin olarak da bilgi alma hakkına sahip olduğu yönündedir. Ancak azınlıkta kalsa da temsilcinin oy kullanılmayacak gündem maddelerine ilişkin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanamayacağına ilişkin görüşler de bulunmaktadır. Farklı görüşlere ilişkin bkz. Karamanlioğlu, s. 311.

genel kurul toplantısı dışında da kullanılabilceğinin kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz³⁶².

Öte yandan bir payın birden fazla kişinin mülkiyetinde olması halinde, pay sahiplerinin içlerinden birini veya üçüncü bir kişiyi pay sahipliği haklarını kullanması için temsilci olarak ataması mümkündür (TTK m. 432/1). Doktrinde hükmün emredici olarak yorumlayarak payın birden fazla maliki olması halinde pay sahipliği haklarının kullanılması için temsilci belirlenmesinin zorunlu olduğunu ifade eden görüşler bulunmaktadır³⁶³.

Kanaatimizce kanunun lafzı itibariyle hükmün, temsilci atanmasını zorunlu kıldığı kabulü mümkün değildir³⁶⁴. Ancak pay sahipliği haklarının kişiye değil, paya bağlı olduğu ve her payın genel kurulda bir oy hakkı verdiği düşünüldüğünde, paya sahip olan birden fazla kişi olması halinde bu kişilerin oy kullanma hakkı bakımından ortak bir kanaat bildirmesi açısından temsilci belirlenmesi fiili bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifade ile oy hakkı kullanılması bakımından her pay bir oy hakkı verdiğinden pay sahiplerinin müşterek tek bir kanaat oluşturmaları ve bunu bir temsilci aracılığıyla genel kurulda bildirmeleri fiili bir zorunluluktur. Nitekim Kanunun 432/1 maddesinin karşılığı olduğu hükmün gerekçesinde ifade edilen mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 373/2'nci maddesinde, "Bir hisse senedinin birden çok maliki bulunduğu takdirde bunlar ancak bir temsilci marifetiyle rey haklarını kullanabilirler." demek suretiyle oy hakkının kullanılması bakımından temsilci atanmasının zorunlu olduğu ifade edilmiştir.

Ancak her ne kadar Türk Ticaret Kanunu'nun 432/2 madde hükmünün lafzı itibariyle emredici olmadığı kanaatindeyse de, paya malik olan birden fazla kişi arasındaki adi ortaklık ilişkisi ve pay sahipliği haklarının kullanılması bakımından ortaya çıkan fiili zorunluluk nedeniyle bilgi alma ve inceleme hakkının da belirlenecek bir temsilci aracılığıyla kullanılması gerektiği kanaatindeyiz.

³⁶² Aynı yönde görüş için bkz. Kaya, Mustafa İsmail, "Pay Sahiplerinin Anonim Şirket Genel Kurulunda Temsil Edilmesi", BATİDER, C. XXX, Sa. 4, Y. 2014, s. 63 (45-95).

³⁶³ Kaya, M.İ., s. 85; Karamanlıoğlu, s. 89 vd.; aksi yönde olduğu ifade edilebilecek görüş için bkz. Bilgili/Demirkapı, Şirketler Hukuku, s. 324, dn. 542.

³⁶⁴ Karamanlıoğlu, mülga 6762 sayılı Kanunun 373/2 hükmünün emredici olduğundan yola çıkarak, bu hükmün karşılığı olarak düzenlenen 432/2 maddesinin de emredici olarak yorumlanması gerektiğini ifade etmektedir. Karamanlıoğlu, s. 89; aynı yönde görüş için bkz. Kaya, M.İ., s. 85.

4.1.1.2. Hakkın kullanılmasını sağlamakla yükümlü olanlar

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin ikinci fıkrasında pay sahibinin bilgi talep edebileceği kişiler belirlenmiştir. Buna göre şirket yönetim kurulu ve denetçiler, pay sahibine bilgi vermekle yükümlü kişilerdir. Ancak bilgi alma ve inceleme hakkının asıl yükümlüsü bir tüzel kişilik olarak şirkettir³⁶⁵. Başka bir ifade ile yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde sorumluluk şirket tüzel kişiliğine aittir. Yönetim kurulu ve denetçilerin ise şirketi temsilen pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmasını sağlamak hususunda esasen şirkete karşı yükümlülükleri bulunmaktadır.

Bu nedenle bu başlık altında bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasını sağlamakla yükümlü olan yönetim kurulu ve denetçilerin bilgi verme yükümlülüğü değerlendirilecektir.

4.1.1.2.1. Yönetim kurulu

Anonim şirkette yönetim kurulu, şirketi idare ve temsil etmekle görevli, faaliyetleri süreklilik arz eden, bir ya da birden fazla üyeden oluşan, zorunlu bir organdır³⁶⁶.

Yönetim kurulu şirket işlerine ilişkin olarak pay sahibine bilgi vermekle yükümlüdür³⁶⁷. Yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğü 200'üncü maddeyle sınırlı olmak üzere bağlı şirketleri de kapsamaktadır³⁶⁸. Ancak pay sahibi yavru şirketlerin yönetim kurulunun veya denetçilerinin genel kurula katılmasını talep edemeyeceğinden bu şirketlere ilişkin olarak istenen bilgiyi de konusuna göre hakim şirketin yönetim kurulu veya denetçisi karşılayacaktır³⁶⁹.

Bilgi alma hakkı kural olarak genel kurulda kullanıldığı için yönetim kurulunun şirket işlerine ilişkin olarak bilgi verme yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için genel kurulda hazır bulunması gerekmektedir. Nitekim Murahhas üyelerle en az bir yönetim kurulu üyesinin genel kurul toplantısında hazır bulunması zorunludur (TTK m. 407/2). Yönetim kurulunun birden fazla kişiden oluşması halinde bir yönetim kurulu üyesinin genel kurul toplantısına katılması zorunlu olmakla birlikte diğerler üyeler de arzu etmeleri halinde

³⁶⁵ Karasu, s. 81.

³⁶⁶ Akdağ Güney, Necla, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirket Yönetim Kurulu, İstanbul 2012, s. 3-4;

³⁶⁷ Ayan, s. 173.

³⁶⁸ Pulaşlı, C. 2, s. 1949.

³⁶⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012.

toplantıya katılabilirler. *Teoman*, yönetim kurulu üyelerinden en az birinin genel kurulda hazır bulunmasını zorunlu kılan bu hükmün, pay sahiplerinin bilgi alma haklarını etkin şekilde kullanmaları amacıyla bağdaşmadığını, bu kapsamda tüm üyelerin genel kurulda hazır bulunmasının zorunlu hale getirilmesi gerektiğini ifade etmektedir³⁷⁰. Bu görüş, yönetim kurulunun birden fazla kişiden oluşması ve kurul üyeleri arasında görev paylaşımı yapılmış olması halinde genel kurula katılan üyenin pay sahibinin soru sorduğu konuya ilişkin bilgi sahibi olmaması haline ilişkin olarak uygulamada yaşanabilecek sorunlara dikkat çekmektedir.

Yönetim kurulu bir ya da birden fazla kişiden oluşabilir (TTK m. 359/1). Kanun koyucu bilgi verme yükümlüsü olarak yönetim kurulunu işaret etmiş olmakla birlikte bu ifadenin, yönetim kurulunun şirket işlerine ilişkin konularda kendisine yönetilen bilgi alma talebine sadece kurul halinde veya kurul kararı ile cevap verebileceği şeklinde yorumlanmaması gerektiği kanaatindeyiz. Nitekim Kanunun 407/2 maddesinde genel kurulda en az bir yönetim kurulu üyesinin hazır bulunmasının zorunlu kılınması da genel kurulda yönetim kurulu adına bilgi verme yükümlülüğünün toplantıya katılan yönetim kurulu üyesi tarafından yerine getirilebileceğini işaret etmektedir. Ancak toplantıya katılan yönetim kurulu üyesinin pay sahiplerinin sorularına cevap verebilecek yetki ve bilgiye sahip olmaması halinde, pay sahiplerinin bu nedenle alınan genel kurul kararının iptalini isteme imkânı bulunmaktadır³⁷¹. Kanaatimizce bu halde bilgi alma talebi karşılanmayan pay sahibinin Kanunun 437'nci maddesinin beşinci fıkrası kapsamında bilgi alma ve inceleme davası açma hakkı bulunacağına da kabulü gerekir.

Yönetim kurulu tarafından verilecek bilgilerin, hesap verme³⁷² ve dürüstlük ilkeleri bakımından özenli ve gerçeğe uygun olması gerekmektedir (TTK m. 437/2). Bilgi alma talebi karşılanırken verilen bilginin özenli, sorulan sorunun cevabını karşılar, muhatabı tatmin edici, gerçeğe uygun, çelişkili, aldatıcı ifadeler ve ilgisiz konular içermeyen nitelikte olması yönetim kurulu üyelerinin özen yükümlülüğünün bir gereğidir. Yükümlülüğün şeklen yerine getirilmesine hizmet eden, baştan savma ve özensiz cevaplar yönetim kurulu bakımından özen ve bilgi verme yükümlülüğünün ihlal edildiğini göstermektedir. Herhangi

³⁷⁰ Teoman, Ömer, “*Genel Kurula Katılmak Zorunda Olanlar*”, Prof. Dr. Reha Poroy’un Anısına Armağan, BATİDER, C. XXV, Sa. 4, Y. 2009, s. 30-31 (19-33), (Genel Kurul).

³⁷¹ Pulaşlı, C. 2, s. 1068.

³⁷² Hesap verme ilkesine uygunluk kavramı Türk hukukunda yeni olmakla birlikte, hesap vermekle yükümlü olan kişinin vermesi gereken kapsamlı, içerikli ve belgeli bilgiyi ifade etmektedir. Bkz. Kendigelen, Gereççeli, s. 547.

bir uyuşmazlık halinde bilgi vermekle yükümlü olan yönetim kurulu üyesi özen yükümlülüğüne uygun olarak bilgi alma talebini karşıladığını ispatla yükümlü olacaktır³⁷³.

Öte yandan bilgi vermekle yükümlü olan yönetim kurulu eşit işlem ilkesine³⁷⁴ de uygun davranmalıdır. Zira anonim şirket yönetim kurulu üyeleri eşit işlem ilkesine uymakla yükümlüdür³⁷⁵. Eşit işlem ilkesinin bir gereği olarak, genel kurul dışında herhangi bir pay sahibine bilgi alma hakkı kapsamında bilgi verilmiş olması halinde, genel kurulda diğer bir pay sahibi aynı konuda bilgi istediğinde gündemde yer almasa bile yönetim kurulunun aynı kapsam ve ayrıntıda diğer pay sahibini de bilgilendirmesi gerekmektedir. Öyle ki bu halde yönetim kurulunun istenilen bilginin şirket sırrı olduğu veya şirket menfaatini tehlikeye düşüreceği gerekçesiyle talebi reddetmesi mümkün değildir.

Genel kurulda pay sahibinin soru sorması ile talep edilen bilgi, kural olarak sözlü olarak cevaplandırılır³⁷⁶. Pay sahibi tarafından istenen bilginin yönetim kurulu tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasına engel bir düzenleme de yoktur. Ancak *Tekinalp*, pay sahibinin genel kurulda sorduğu soruya cevabın kendisine yazılı olarak verilmesini isteyemeyeceğini ifade etmekte verilecek cevabın diğer pay sahipleri açısından kolektif bilgilendirmeye hizmet edeceğini ileri sürmektedir³⁷⁷. Bu görüşün bilgi alma ve inceleme hakkının kişisel ve bağımsız bir hak olması niteliği ile çelişki arz ettiği kanaatindeyiz.

Hükmün gerekçesinde de ifade edildiği üzere pay sahibinin bilgi alma hakkı, hakkın kullanılmasını tehlikeye sokacağı düşüncesiyle pay sahipliği haklarını kullanılması için gerekli olması koşuluna bağlanmamıştır³⁷⁸. Pay sahibinin talep ettiği bilginin pay sahipliği haklarını kullanması bakımından gerekli olması kriteri, mehzaz kanunlarda pay sahibinin bilgi alma hakkına ilişkin olarak öngörülmüş olup gereklilik kriterine uygun olmaması halinde yönetim kuruluna bilgi alma talebini bu gerekçe ile reddetme imkânı sağlamaktadır³⁷⁹.

Doktrinde kanun koyucunun bilgi verme yükümlülüğü bakımından gereklilik kriterine yer vermemesi farklı şekillerde değerlendirilmiştir. *Pulaşlı*, gereklilik kriterinin bilgi alma hakkını sınırlamadığını, aksine pay sahiplerinin kötüniyetli olarak ilgisiz konularda soru

³⁷³ Akdağ Güney, s. 137-138.

³⁷⁴ Eşit işlem ilkesi, pay sahiplerinin eşit şartlarda eşit işleme tabi tutulmasıdır (TTK m. 357).

³⁷⁵ Akdağ Güney, s. 143.

³⁷⁶ Bkz. Kendigelen, Gerekçeli, s. 547.

³⁷⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012.

³⁷⁸ Kendigelen, Gerekçeli, s. 547.

³⁷⁹ Gereklilik kriterine ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Pulaşlı, C. 2, s. 1933 vd.; Kaya, s. 227 vd.; Karasu, s. 87-88.

sorular sorarak genel kurulu uzatmasına ve cevap verilmediği takdirde iptal davası açarak mahkemeleri meşgul etmesine engel olacağını, bu nedenle gereklilik kriterinin hükme konulması gerektiğini ifade etmektedir³⁸⁰. Aksi görüşte olan *Karasu* ise, gereklilik kriterinde pay sahipliği haklarını kullanması için bilginin gerekli olduğunun pay sahibi tarafından ispat edilmesi gerekeceğini, bunun da bilgi alma hakkının kullanımını güçleştireceğini, bağımsız olma niteliğine uygun olmayacağını ileri sürmektedir³⁸¹. *Akdağ Güney* ise, hükümde gereklilik kriterine yer verilip verilmemesinin uygulamada bir fark yaratmayacağını, uygulamada ortaya çıkabilecek sorunların hakkın getiriliş amacı göz önünde bulundurularak çözülebileceğini ileri sürmektedir³⁸².

Kanaatimizce de pay sahibine ispat külfeti oluşturarak hakkın kullanımını zorlaştıracak olan gereklilik kriterine hükümde yer verilmemesi bilgi alma hakkının niteliğine daha uygun olduğundan kanun koyucunun tercihi yerindedir. Zira dürüstlük kuralı hakkın kullanımında temel ilke olarak dikkate alınacağından uygulamada meydana gelmesi muhtemel sorunlar bu ilke kapsamında çözüme kavuşturulabilecektir.

Öte yandan yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğü gündem ile de sınırlı değildir.

Yönetim kurulunun bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin olarak tek yükümlülüğü genel kurulda soru sorulması haliyle sınırlı değildir. Kanunun 437'nci maddesinin birinci fıkrası uyarınca genel kurul toplantısından en az onbeş gün önce şirket merkezinde hazır bulundurulması gereken finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin de yönetim kurulu tarafından hazırlanarak pay sahiplerinin incelemesine hazır edilmesi gerekmekte olup yönetim kurulunun bu yükümlülüğünü yerine getirirken de özen yükümlülüğüne ve dürüstlük ve hesap verme ilkelerine uygun davranması zorunludur. Aynı şekilde pay sahibinin şirket defter ve yazışmalarına ilişkin olarak inceleme hakkını kullanmak istemesi halinde yönetim kurulunun pay sahibinin bu belgeleri bizzat veya uzman aracılığıyla incelemesi için gerekli hazırlıkları yapması, hakkın kullanılmasını güçleştirecek veya engelleyecek davranışlardan imtina etmesi gerekmektedir. Yönetim kurulunun genel kuruldan önce pay sahibinin incelemesine hazır bulundurulması gereken belgelerin hazırlanmamasına ilişkin veya pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını kullanması için

³⁸⁰ Pulaşlı, C. 2, s. 1934-1935; aynı yönde görüş için bkz. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012b.

³⁸¹ Karasu, s. 87-88.

³⁸² Akdağ Güney, Makale, s. 51, dn. 36.

taahhütname imzalaması, belgeleri bizzat incelemesi gibi bazı koşullar öngören kararlarının hiçbir geçerliliği bulunmamaktadır³⁸³.

Yönetim kurulu pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebini sadece şirket sırrı kapsamında korunması gereken şirket menfaatlerinin tehlikeye gireceği gerekçesiyle reddedebilir. Bunun dışında yönetim kurulunun pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını sınırlamaya, zorlaştırmaya veya ortadan kaldırmaya yönelik kararları batıl kabul edilmelidir³⁸⁴.

4.1.1.2.2. Denetçiler

Anonim şirkette pay sahiplerinin bilgi alma ve inceleme talebini karşılamakla yükümlü olan kişilerden bir diğeri de denetçilerdir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu döneminde anonim şirketlerde denetimin bir şirket organı olmaktan çıkarıldığı ve genel olarak bağımsız denetim sisteminin benimsenmiş olduğunu daha önce açıklamıştık³⁸⁵. Buna göre anonim şirketlerde bağımsız denetim, şirket ile herhangi bir bağı olmayan, alanında uzman bağımsız denetim kuruluşları ve bağımsız denetçiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Kanunun 397/4 maddesi uyarınca bağımsız denetime tabi olacak anonim şirketler Cumhurbaşkanınca belirlenecek olup bağımsız denetime ilişkin gelinen son durumda oldukça sınırlı sayıda anonim şirketin bağımsız denetime tabi olması sonucu ortaya çıkmıştır.

Pay sahiplerinin denetime ilişkin bilgi alma ve inceleme hakkını da olumsuz etkileyen bu daralmanın uygulamada, pay sahipleri tarafından Kanunun 438'inci maddesi kapsamında özel denetim talep edilmesi suretiyle aşılabileceği ifade edilmekteyse³⁸⁶ de anonim şirketlerin şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkelerine uygun olarak faaliyet göstermelerinin sağlanabilmesi için bağımsız denetime tabi olacak anonim şirketlerin kapsamının genişletilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

³⁸³ Yönetim kurulu tarafından bu şekilde alınan kararların batıl kabul edilmesi gerektiğine ilişkin olarak bkz. Bahar Sayın, Hediye, Pay Sahibi Haklarının Korunması Kapsamında Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı, İstanbul 2015, s. 180-181.

³⁸⁴ Bahar Sayın, s. 180.

³⁸⁵ Bkz. "Denetim Faaliyetleri" başlığı, s. 35.

³⁸⁶ Toroslu, s. 373.

Anonim şirketler için öngörülen mevcut denetim sistemi içerisinde denetçinin, her ne kadar bağımsız ve şirket dışından olsa da pay sahiplerine bilgi vermekle yükümlü olduğu Kanunun 437'nci maddesinin ikinci fıkrasında açıkça belirtilmiştir.

Denetçi, her faaliyet dönemi için genel kurul tarafından seçilmektedir. Seçilen denetçinin anonim şirket genel kurul toplantısına katılması zorunludur (TTK m 407/2). Denetçi, genel kurulda pay sahiplerinin denetime ilişkin bilgi alma taleplerini karşılamakla yükümlüdür. Ancak denetçinin, pay sahibine vermekle yükümlü olduğu bilgi sorumlu olduğu konularla sınırlıdır³⁸⁷. Buna göre pay sahipleri denetimin gerçekleştirilme biçimine, yerinde denetim yapıp yapılmadığına, sondaj yoluyla denetime hangi aralıklarla başvurulduğuna, denetimde kaç uzmanın görevlendirildiğine ilişkin olarak denetçiden bilgi talep edebilirler³⁸⁸. Pay sahibi hükmün gerekçesinde örnek kâbilinde sayılan bu sorulara benzer hususlarda tüm denetim sistemine, denetçinin görüş yazılarına ve denetim raporuna ilişkin olarak da bilgi isteyebilir. Denetçi açısından da bilgi verme yükümü, 200'üncü madde çerçevesinde şirketin bağlı şirketlerini de kapsamakla birlikte, bu hususa ilişkin olarak denetçinin yükümlülüğünün konsolide tablolarla sınırlı olduğunun kabulü gerekir³⁸⁹.

Denetçi, genel kurulda kendisine yöneltilen bilgi alma taleplerine kural olarak sözlü olarak cevap verir, ancak istenirse cevabı yazılı olarak da güçlendirilebilir³⁹⁰. Pay sahibi tarafından talep edilen bilgi, denetçi bakımından bazı belgelerin incelenmesini gerektiriyorsa cevabın genel kurul sonrasında verilmesi imkanı tanınmalıdır³⁹¹.

Öte yandan denetçi, genel kurul toplantısından önce hazırladığı denetim raporu ve görüş yazılarını yönetim kuruluna sunmak suretiyle pay sahiplerinin şirketin finansal tablolarına ilişkin bilgi edinmesini sağlar³⁹².

Denetçinin, şirketin ve varsa şirketler topluluğunun finansal tablolarını, yönetim kurulu yıllık faaliyet raporunu, şirket defterlerini irdelediği, finansal tabloların yıllık faaliyet

³⁸⁷ Arı, Zekeriyya, Anonim Şirketlerde Denetçi Sorumluluğunun Sınırlanması, Ankara 2012, s. 28; Tekinalp, pay sahibine denetim ile ilgili verilecek bilginin ayrıntılı olamayacağını ifade etmektedir. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012.

³⁸⁸ Bkz. Kendigelen, Gerekçeli, s. 547.

³⁸⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012.

³⁹⁰ Bkz. Kendigelen, Gerekçeli, s. 547.

³⁹¹ Tekinalp, genel kurulda yöneltilen bir soruya cevap verilmesinin bazı belgeleri incelemeyi gerektirmesi halinde cevabın yapılacak sonraki ilk genel kurula ertelenebileceğini, sonraki genel kurulda ilk genel kurula atıf yapmak ve belgeleri ibraz etmek suretiyle cevap verilebileceğini ifade etmektedir. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012. Ancak kanaatimizce cevabın bir sonraki genel kurula kadar ertelenmesi pay sahibinin bilgi alma talebini hakkı kullanmasından sağlayacağı faydayı ortadan kaldıracak şekilde geciktirecek, aynı zamanda 437/5 hükmü uyarınca pay sahibinin mahkemeye başvurma hakkını sürüncemede bırakacaktır.

³⁹² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku I, N. 630a.

raporu ile tutarlılığını ve gerçeğe uygunluğunu değerlendirdiği, şirketin finansal yapısını ve kârlılık durumunu ortaya koyduğu ve tüm denetim sonucuna göre görüşünü bildirdiği denetim raporu ve görüş yazılarının pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı kapsamında ve diğer pay sahipliği haklarını kullanması bakımından büyük bir önem taşıdığı açıktır. Ancak yönetim kurulunun bilgi verme yükümlülüğünde olduğu gibi denetçinin bilgi verme yükümlülüğüne ilişkin olarak da, bilgi talebinin pay sahipliği haklarının kullanılması bakımından gerekli olması kriteri aranmamaktadır.

Verilen bilginin baştan savma, özensiz, sorulan soru ile ilgisiz olmaması, gerçek ve hesap verme ilkelerine uygun olarak pay sahibini tatmin edici cevapların verilmesi gerektiğine ilişkin hükmün gerekçesinde açıklanan kriterler denetçiler tarafından verilecek bilgiler için de aynen geçerlidir³⁹³. Denetçi eşit işlem ilkesine uygun olarak, her pay sahibine 437/3 madde hükmünün sınırları çerçevesinde bilgi vermekle yükümlüdür.

Denetçiler her ne kadar şirket dışında bağımsız kişiler olsalar da denetim esnasında şirketle ilgili olarak öğrendikleri bilgiler kapsamında sır saklamakla yükümlüdürler³⁹⁴. Türk Ticaret Kanunu'nun 404'üncü maddesinin birinci fıkrasında denetçilerin sır saklamakla yükümlü oldukları açıkça ifade edilmiştir. Bu kapsamda şirketin korunması gereken şirket menfaati kapsamında şirket sırrı denetçinin de bilgi verme yükümlülüğünün sınırını oluşturmaktadır³⁹⁵. Başka bir ifade ile bu sınır, denetçiye de şirket sırrı olduğu gerekçesiyle pay sahibinin bilgi alma talebini reddetme imkânı tanımaktadır.

Pay sahibinin inceleme hakkına ilişkin olarak şirketin içerisinde yer almayan ve idaresi ile ilgilenmeyen denetçiler bakımından doğrudan bir yükümlülük öngörülmemiştir. Ancak Kanunun 437/4 maddesi kapsamında pay sahibinin, bilgi alma talebinde bulunduğu, yani soru sorduğu konularla sınırlı olmak üzere denetçi tarafından hazırlanan denetim raporunu ve görüş yazılarını inceleme hakkının olduğunun kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Öte yandan denetçi hazırladığı denetim raporunu ve görüş yazısını genel kurula sunulmak üzere yönetim kuruluna ibraz etmekle yükümlü olduğundan³⁹⁶, esasen bu belgelere ilişkin olarak pay sahibinin inceleme talebini yerine getirmekle yükümlü olanın da yönetim kurulu olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

³⁹³ Bkz. Kendigelen, Gerekçeli, s. 547.

³⁹⁴ Denetçinin sır saklama yükümlülüğüne ilişkin olarak bkz. Topçuoğlu, s. 120 vd.; Toroslu, s. 457 vd.; Arı, s. 23 vd.

³⁹⁵ Arı, s. 28.

³⁹⁶ Özkorkut, s. 289.

4.1.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Kullanılması

Bilgi alma ve inceleme hakkı pay sahibi açısından bir hak olması nedeniyle ancak pay sahibinin hakkın kullanılmasına ilişkin talepte bulunması halinde karşılanabilecektir. Hakkın kullanılması pay sahibi açısından bir yükümlülük olmadığı için pay sahibi bilgi alma ve inceleme hakkını kullanması için zorlanamayacağı gibi, hakkı kullanmamasının herhangi bir yaptırımını da söz konusu değildir. Ancak pay sahibinin hakkından baştan tamamen feragat etmesi de hukuken kabul edilemez³⁹⁷.

Bu çalışmanın konusu Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesi kapsamında anonim şirket pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkı olduğundan, hükümde yer alan düzenlemeler doğrultusunda bilgi alma ve inceleme hakkı aktif veya pasif olarak kullanılmasına ilişkin olarak temel iki başlık altında incelenecektir.

Bilgi alma ve inceleme hakkının aktif yönünü soru sormak suretiyle bilgi alma ve sorulan soruya ilişkin olarak inceleme hakkını kullanma talebi oluşturmaktadır³⁹⁸. Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebinin haksız olarak reddedilmesi halinde hakkın mahkeme aracılığıyla kullanılması hali hakkın aktif kullanımına dahil edilebilecekse de, hakkın mahkeme aracılığıyla kullanılması durumu bu çalışmada ayrı bir başlık altında incelenecektir.

Hakkın pasif yönü ise, şirketin finansal ve konsolide finansal tablolarının, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun, denetleme raporlarının ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin genel kurulun toplantısından en az onbeş gün önce, şirketin merkez ve şubelerinde pay sahibinin incelemesine ve bilgi edinmesine hazır bulundurulması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hakkın aktif ya da pasif olarak kullanılmasına göre, hakkın kullanma şeklinde, kullanılacağı yer ve zamanda farklılıklar oluşmaktadır.

4.1.2.1. Hakkın aktif olarak kullanılması

Anonim şirkette pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını aktif olarak kullanması öncelikli olarak pay sahibinin soru sormak suretiyle bilgi talep etmesine dayanmaktadır. Pay

³⁹⁷ Pulaşlı, C. 2, s. 1931.

³⁹⁸ Pulaşlı, aktif olarak kullanılan bilgi alma ve inceleme hakkı kapsamına bilgi alma ve inceleme talebinin haksız olarak reddedilmesi halinde pay sahibinin mahkemeye başvurarak bilgi edinme kullanabilmesini de dahil etmektedir. Pulaşlı, C. 2, s. 1929.

sahibi bizzat kendisi bilgi alma talebinde bulunabileceği gibi bu talebini temsilci aracılığıyla da iletebilir.

Hakkın aktif olarak kullanılmasının diğer yönü inceleme hakkı bakımındandır. Pay sahibi sorduğu soruyla ilgili olmak kaydıyla şirket defterlerini ve yazışmalarını incelemeyi de talep etme hakkına sahiptir (TTK m. 437/4). Ancak bilgi alma hakkından farklı olarak inceleme talebi, bu konuda genel kurulun açık iznine veya yönetim kurulunun karar almasına bağlı kılınmıştır. İnceleme hakkının uzman aracılığıyla kullanılması da mümkündür.

Çalışmamızın bu bölümünde bilgi alma ve inceleme hakkının aktif olarak nerede, ne zaman ve nasıl kullanılacağını açıklamaya çalışacağız. Esasen hakkın Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin beşinci fıkrası kapsamında mahkeme aracılığıyla kullanılması da hakkın aktif olarak kullanılmasına dahil edilebilir ise de, bu husus ayrı bir başlık altında inceleneceğinden bu başlık altında açıklanmayacaktır.

4.1.2.1.1. Hakkın kullanılacağı yer ve zaman

Bilgi alma hakkının kullanılacağı yer ve zaman

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen soru sormak suretiyle bilgi alma hakkının kullanılacağı yer, maddede açıkça belirlenmiş, pay sahibinin soru sormak suretiyle bilgi alma hakkını genel kurulda kullanabileceği ifade edilmiştir.

Buna göre pay sahibinin aktif olarak bilgi alma hakkını genel kurulda kullanabileceği anlaşılmaktadır³⁹⁹. Pay sahibi genel kurulda bilgi almak amacıyla sorularını, ilgili olduğu konuya göre toplantıda hazır bulunan yönetim kuruluna veya denetçiye iletacaktır.

Ancak hükümde hakkın genel kurulda kullanılmasının ifade edilmiş olmasının emredici olmadığı, pay sahibinin genel kurul dışında da yönetim kuruluna veya denetçilere iletileceği sorularla bilgi talep edebileceği kanaatindeyiz⁴⁰⁰.

Zira bilgi alma hakkının genel kurul dışında kullanılmasını yasaklayan bir düzenleme bulunmadığı gibi, hükümde pay sahiplerinden herhangi birine genel kurul dışında bilgi

³⁹⁹ Pulaşlı, C. 2, s. 1948.

⁴⁰⁰ Aynı yönde görüş için bkz. Ocak, s. 730; Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012b; pay sahibinin genel kurul dışında bilgi talep edebileceği ancak bu durumda yönetim kurulunun ve denetçinin genel kuruldan önce bilgi vermekle yükümlü olmadığı yönünde görüş için bkz. Akdağ Güney, Makale, s. 50.

verilmiş olması halinde eşit işlem ilkesi gereği aynı bilginin diğer pay sahiplerine hiçbir sınırlamaya tabi olmadan verileceği şeklindeki emredici düzenleme ile kanaatimizce genel kurul dışında da bilgi alma hakkının kullanılabilmesine işaret edilmiştir.

Kaldı ki Türk Ticaret Kanunu'nun 409'uncu maddesi uyarınca, anonim şirkette kanun gereği olağan genel kurulun yılda bir kez yapılmasının zorunlu olduğu, olağanüstü genel kurul toplantısının ise lüzum görülmesi halinde yapılacağı dikkate alındığında, soru sormak suretiyle bilgi alma hakkının genel kurul dışında kullanılamayacağına kabulü, hakkın niteliğine aykırı olarak sınırlandırılmasına neden olacaktır. Başka bir ifadeyle şirketin inisiyatifine bağlı olarak pay sahibini sadece yılda bir kez yapılması söz konusu olabilecek genel kurulda bilgi alma hakkını kullanmaya mecbur etmek, hakkın müstesna ve sınırlandırılmaz niteliğine aykırı düşecektir.

Pay sahibinin genel kurulda soru sormak suretiyle bilgi alma hakkını etkin bir şekilde kullanabilmesi için yönetim kurulu üyelerinden birinin ve denetçinin toplantıda hazır bulunmasını zorunlu kılan Türk Ticaret Kanunu'nun 407'nci maddesinin hakkın kullanılması bakımından önemli bir yeri bulunmaktadır.

Anonim şirkette yönetim kurulu ve denetçinin pay sahibinin bilgi alma talebini karşılamakla yükümlü olduğu ve pay sahibinin yönetim kuruluna ve denetçiye ancak ilgili oldukları konulara ilişkin olarak soru yöneltebileceği dikkate alındığında bu kişilerin genel kurula katılmalarının zorunlu kılınmasının bilgi alma ve inceleme hakkının etkin bir biçimde kullanılmasını amaçladığı açıktır.

Ancak 437'nci maddenin ikinci fıkrasında yönetim kurulu bilgi vermekle yükümlü kılınmış iken, 407'nci maddede sadece yönetim kurulu üyelerinden birinin genel kurulda hazır bulunmasının zorunlu kılınması çelişki arz etmektedir. Nitekim bu durum doktrinde de eleştirilmiş, yönetim kurulu üyelerinden birinin genel kurula katılmasının yeterli kabul edilmesinin pay sahibinin bilgi alma hakkının etkin bir şekilde kullanması amacıyla çeliştiği ifade edilmiştir⁴⁰¹.

Kanunun 437'nci madde hükmünün gerekçesinde her bilgi verme yükümlüsünün kendisini ilgilendiren konulara ilişkin bilgi vereceği ifade edildiğinden, yönetim kurulu üyeleri arasında iş bölümünün bulunduğu durumlarda, genel kurula katılan üyenin şirket işlerine ilişkin pay sahibinin yönelttiği soruyu cevaplama mümkün olmayabilir ve bu durum pay sahibinin hakkının kısıtlanması olarak yorumlanabilir. Ancak uygulamada bu

⁴⁰¹ Teoman, Genel Kurul, s. 30-31.

soruna, genel kurula katılan yönetim kurulu üyesinin kendisini ilgilendirmeyen bir konuda yöneltilen soruyu genel kurul dışında ilgili üyeye iletmesi ve pay sahibinin sorusunun bu şekilde cevaplanması şekline çözüm getirilebileceği kanaatindeyiz.

Öte yandan kanunda genel kurula katılması zorunlu olan kişiler belirlenmiş olmakla birlikte bu kişilerin toplantıya katılmamaları halinde herhangi bir yaptırım öngörülmemiştir. Hükümün gerekçesinde bu zorunluluğa uyulmamasının genel kurul kararlarının geçerliliğini etkilemeyeceği ifade edilmişse⁴⁰² de, doktrinde genel olarak yönetim kurulu üyesinin veya denetçinin genel kurula katılmaması halinde pay sahibinin bilgi alma hakkı ihlal edilmiş olduğundan, katılması zorunlu olan bu kişilerin yokluğunun alınan genel kurul kararları bakımından iptal sebebi sayılacağı kabul edilmektedir⁴⁰³.

Türk Ticaret Kanunu'nun 1527'nci maddesinin beşinci fıkrası uyarınca anonim şirket genel kuruluna elektronik ortamda katılmak mümkündür⁴⁰⁴. Hükümde elektronik ortamda genel kurula katılmanın fiziki katılım ile aynı hukuki sonuçları doğuracağı açıkça ifade edilmiştir. Buna göre toplantıya elektronik ortamda katılan pay sahipleri fiziki olarak katılan pay sahipleri ile aynı haklara sahip olacak olup bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak da pay sahibi açısından herhangi bir farklılık söz konusu değildir⁴⁰⁵. Elektronik ortamda genel kurula katılan pay sahiplerinin bilgi alma hakkını kullanamayacağına ilişkin esas sözleşme hükümleri geçersiz olacağı gibi genel kurulda buna ilişkin bir karar alınması da bilgi alma ve inceleme hakkını sınırlandıracağından geçersiz olacaktır⁴⁰⁶.

Genel kurula elektronik ortamda katılma, pay sahibi açısından herhangi bir farklılık yaratmamakla birlikte, bilgi vermekle yükümlü olan kişilerin genel kurula elektronik ortamdan katılmasının mümkün olup olmadığı sorusu akla gelebilir.

⁴⁰² Bkz. Kendigelen, Gerekçeli, s. 510-511; aksi görüşte olan Çamoğlu, 407'nci maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarının emredici olduğunu ve buna aykırılığın toplantıyı geçersiz kılacağını ifade etmektedir. Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 680.

⁴⁰³ Pulaşlı, yönetim kurulu üyesinin ve denetçinin genel kurul toplantısına katılmaması halinde bu duruma pay sahibi tarafından itiraz edilmesi, bu itirazın toplantı başkanlığı tarafından ve genel kurul kararıyla reddedilmesi halinde itirazın tutanağa geçilmesi kaydıyla genel kurul kararlarının tümünün iptalini gerektireceğini, yani bu durumun geçersizlik değil iptal sebebi olduğunu ifade etmektedir. Pulaşlı, Hasan, Şirketler Hukuku Şerhi, Tamamen Yenilenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, C. 1, Ankara 2018, s. 917-918 (C. 1); aynı yönde görüş için bkz. Teoman, Genel Kurul, s. 33.

⁴⁰⁴ Pay sahibinin elektronik genel kurulda bilgi alma hakkına ilişkin olarak ayrıntılı bilgi için bkz. Bulut, Abdulkadir, Anonim Şirket elektronik Genel Kurul Uygulamasında Pay Sahiplerinin Bilgi Alma Hakkı, Ankara 2014, s. 145 vd.

⁴⁰⁵ Falcıoğlu, M. Özgür, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat Kapsamında Anonim Şirketlerde Elektronik Genel Kurul, Ankara 2016, s. 206.

⁴⁰⁶ Falcıoğlu, s. 206.

Bahtiyar/Hamamcioğlu, pay sahiplerinin haklarının korunması bakımından Kanunun 407'nci maddesi uyarınca genel kurul toplantısında hazır bulunması gereken kişilerin genel kurula elektronik ortamda katılmasının mümkün olmadığı kanaatindedir⁴⁰⁷. Aksi görüşte olan *Falcıoğlu* ise, Kanunun 407'nci maddesinde fiziki katılıma ilişkin bir zorunluluk öngörülmediğini bu nedenle yönetim kurulu üyeleri ve denetçilerin genel kurula elektronik ortamda katılabileceklerini ifade etmektedir⁴⁰⁸.

Esasen yönetim kurulu üyelerinin ve denetçilerin genel kurula fiziken katılmasını zorunlu kılan bir düzenleme bulunmadığından, bu kişilerin genel kurula elektronik ortamda katılmasının mümkün olduğu kanaatindeyiz. Ancak bu hak yönetim kurulu üyesinin veya denetçinin kendisine pay sahibi tarafından yöneltilen bir soru karşısında fiziken toplantıda bulunmaması nedeniyle birtakım verilere ulaşamadığından bilgi vermekten kaçınma imkânı sağlayacak şekilde uygulanamaz. Başka bir ifadeyle, genel kurul toplantısına elektronik ortamda katılan yönetim kurulu üyesi ve denetçinin fiziken katılmış olmaları ile aynı koşullarda bilgi verme yükümlülüğü devam edecektir.

İnceleme hakkının kullanılacağı yer ve zaman

Bilgi alma ve inceleme hakkının, inceleme hakkı bakımından aktif olarak kullanılması, Kanunun 437'nci maddesinin dördüncü fıkrasında soru sormak suretiyle bilgi alma hakkına bağlı olarak düzenlenmiştir. Ancak burada düzenlenen aktif inceleme hakkı, pay sahibinin sorduğu soru ile ilişkili olacak şekilde sınırlandırılmış ve genel kurulun açık izni veya yönetim kurulunun bu hususta karar almasına bağlı kılınmıştır.

Soru sormak suretiyle bilgi alma hakkının kural olarak genel kurulda kullanılacağı dikkate alındığında, pay sahibi sorduğu soruyu ilgilendiren kısımlarına ilişkin olarak şirket ticari defterlerini ve yazışmalarını incelemeyi talep edebilecektir. Kanaatimizce bu kapsamda aktif inceleme hakkının kullanılması için genel kurulun iznine alternatif olarak yönetim kurulunun bu konuda karar almasının düzenlenmesi, pay sahibinin genel kurul dışında bilgi alma ve inceleme hakkı talep etmesi haline ilişkin olarak getirilmiştir⁴⁰⁹.

⁴⁰⁷ Bahtiyar, Mehmet/ Hamamcioğlu, Esra, Yeni TTK'ya Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantıları, İstanbul 2014, s. 76.

⁴⁰⁸ Falcıoğlu, s. 183-184.

⁴⁰⁹ Aynı yönde bkz. Ocak, s. 735.

4.1.2.1.2. Hakkın kullanılma şekli

Bilgi alma hakkının kullanılma şekli

Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının aktif yönünü oluşturan unsur, pay sahibinin talepte bulunması halinde hakkın kullanılabilir olmasıdır. Bu nedenle bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılabilmesi için öncelikle pay sahibinin bilgi alma talebinde bulunması gerekmektedir⁴¹⁰.

Pay sahibi tarafından bilgi alma talebinin ne şekilde iletilmesi gerektiği konusunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Aktif olarak bilgi alma hakkının kural olarak genel kurulda kullanılacağı dikkate alındığında pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebinin de esasen sözlü olarak iletilebileceği kabul edilmelidir. Ancak pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebini yazılı olarak iletmesi de mümkündür⁴¹¹.

Öyle ki özellikle istenilen bilginin kapsamlı bir araştırma gerektirdiği hallerde pay sahibinin genel kurul toplantısından önce soruları ilgililere yazılı olarak iletmesi, ilgililerin soruyu cevaplamak üzere genel kurula hazır çıkmasını sağlayacağı gibi pay sahibinin bilgi alma hakkını kullandığını ispatlanması bakımından da önem arz eder. Doktrinde genel olarak pay sahibinin bilgi alma hakkını genel kurul dışında kullandığı hallerde, bilgi alma talebinin yazılı olarak iletilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir⁴¹².

Şirket esas sözleşmesine konulacak bir hükümlerle ya da genel kurulda alınacak bir kararlarla bilgi alma talebinin belirli bir şekilde iletilmesi, örneğin, genel kuruldan önce yazılı olarak iletilmesine ilişkin bir zorunluluk getirilmesi hakkın kullanımını pay sahibi aleyhine kısıtlayacak ve güçleştirecektir. Bu nedenle bilgi alma talebini, hakkın kullanımını kısıtlayacak veya güçleştirecek şekilde belli bir şekilde bağlayan esas sözleşme hükümleri ve genel kurul kararları geçersiz olacaktır⁴¹³.

Anonim şirkette pay sahibinin şirket işlerine ve denetime ilişkin ayrıntılı bilgi sahibi olması mümkün olmadığından ve Kanununun 437'nci maddesi kapsamında gereklilik kriteri aranmadığından bilgi alma talebinin ayrıntılı ve gerekçeli olması beklenemez⁴¹⁴. Başka bir

⁴¹⁰ Kaya, s. 286; Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 437; Karasu, s. 82.

⁴¹¹ Kaya, s. 286.

⁴¹² Ocak, s. 730; Karasu, pay sahibinin bilgi alma hakkını genel kuruldan önce kullanması halinde bilgi alma talebini yazılı olarak iletmesinin hakların sakınılarak kullanılması ilkesinin bir gereği olduğunu ifade etmektedir. Karasu, s. 82.

⁴¹³ Kaya, s. 287.

⁴¹⁴ Ocak, s. 730

ifade ile pay sahibinin neden bilgi alma talebinde bulunduğunu veya alacağı bilgiden nasıl bir fayda sağlayacağını açıklama zorunluluğu yoktur. Ancak pay sahibinin sorduğu soruların nitelik ve nicelik itibarıyla dürüstlük kurallarına uygun olması gerekmektedir⁴¹⁵. Hakkın kötüye kullanılması niteliğindeki soruların cevaplanmasından içtinap edilebilecektir.

Öte yandan pay sahibinin genel kurulda bilgi alma hakkını kullanım şeklini tamamen pay sahibinin inisiyatifine bırakmak da mümkün değildir. Nitekim Türk Ticaret Kanunu'nun 419'uncu maddesi uyarınca esas sözleşmede aksine bir hüküm yoksa genel kurul toplantılarında genel kurulu yönetmek üzere bir başkan seçilir.

Genel kurul toplantısının başlamasından bitimine kadar tüm süreci idare etmekle görevli olan toplantı başkanı, bilgi alma hakkını kullanmak isteyen pay sahiplerinin de ilk muhatabı olacaktır. Zira genel kurulda bilgi alma talebinde bulunan pay sahibi, bu talebi ister sözlü ister yazılı olsun öncelikle toplantı başkanına iletmeli, toplantı başkanı konusuna göre soruyu ilgili yönetim kurulu üyesine veya denetçiye yöneltmelidir. Başkan toplantıyı tarafsız ve eşit işlem ilkesine uygun olarak yönetmek zorunda olduğundan soru sormak suretiyle bilgi alma hakkını kullanan her pay sahibine eşit imkân sağlamalıdır⁴¹⁶.

Genel kurulda pay sahibinin bilgi alma talebinin başka bir ifade ile sorduğu sorunun ve verilen cevabın toplantı tutanağına geçirilmesine ilişkin olarak Kanunun 437'nci maddesinde bir hüküm öngörülmemiş olmakla birlikte, sorulan sorunun ve verilen cevabın tutanağına geçirilmesi zorunluluğu, Kanunun 422'nci maddesinden kaynaklanmaktadır. Zira Türk Ticaret Kanunu'nun 422'nci maddesinin birinci fıkrasında genel kurul toplantı tutanağının, genel kurulda sorulan soruları ve verilen cevapları içermesi gerektiği açıkça ifade edilmiştir.

Genel kurulda toplantı başkanı, tutanağın hazırlanmasını sağlamakla yükümlü olduğundan⁴¹⁷ pay sahibinin bu talebini de toplantı başkanına iletmesi ve sorulan sorunun ve verilen cevabın toplantı başkanı tarafından tutanağına kaydedilmesi gerekmektedir.

Pay sahibinin bilgi alma talebinin, verilen cevabın veya talebin reddedildiğinin tutanağına geçirilmesi, Kanunun 437'nci maddesinin beşinci fıkrası kapsamında mahkemeye başvuru hakkının kullanılması bakımından ayrı bir önemi haizdir⁴¹⁸. Bu nedenle özellikle

⁴¹⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012b.

⁴¹⁶ Azarkan, Necat, "Anonim Şirket Genel Kurul Toplantılarını Kim Yönetir?" Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 17-18, Sa. 26-27-28-29, Y. 2012-2013, s. 87 (71-91).

⁴¹⁷ Azarkan, s. 78.

⁴¹⁸ Atalay, s. 60.

pay sahibinin bilgi alma talebinin cevapsız bırakılması, reddedilmesi, ertelenmesi ve pay sahibinin bir şekilde sorduğu soruya karşılık bilgi alamaması hallerinde, bu durumun tutanağa geçirilmesi mahkemeye başvurmak isteyen pay sahibine ispat bakımından kolaylık sağlayacağından pay sahibinin durumun tutanağa geçirilmesini toplantı başkanından talep etmesi gerekmektedir⁴¹⁹.

Pay sahibinin talebine rağmen durumun toplantı başkanı tarafından tutanağa geçirilmemesi ihtimaline ilişkin olarak kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Türk Ticaret Kanunu'nun 407'nci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca genel kurul toplantısında bakanlık temsilcisinin bulunduğu hallerde, durumun bakanlık temsilcisi tarafından tespit edilip tutanağa kaydedilmesi mümkündür. Lakin her genel kurulda bakanlık temsilcisi bulundurulması zorunlu olmadığından, temsilcinin bulunmadığı hallerde pay sahibi bakımından talebin tutanağa geçirilmediğinin ispatında güçlük yaşanacaktır.

Kanaatimizce bu halde herhangi bir gündem maddesine ilişkin olarak bilgi alma hakkını kullanmış olan pay sahibinin o gündem maddesine ilişkin olarak olumsuz oy kullanması ve tutanağa geçirilmesi gereken muhalefet şerhinde bilgi alma talebinin reddedildiğini veya karşılanmadığını beyan etmesi ispat hukuku bakımından kullanılabilir bir yöntemdir⁴²⁰. Toplantı gündemi dışında bir konuya ilişkin bilgi alma talebi reddedilen pay sahibinin ise, hemen toplantı sonrasında yazılı olarak yönetim kurulundan veya denetçiden bilgi talep etmesi, ispat hukuku bakımından bu yazılı talebin noter vasıtasıyla, iadeli taahhütlü mektupla veya e-posta yoluyla yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin gerekçesinde, bilginin kural olarak sözlü verileceği, ancak yazıyla güçlendirilebileceği ifade edilmiştir⁴²¹. Buna göre pay sahibinin genel kurul dışında veya genel kurulda talep ettiği bilginin sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılması mümkündür. Ancak *Tekinalp*, pay sahibinin sorduğu sorunun sadece kendisine hitaben yazılı olarak cevaplandırılmasını isteyemeyeceğini, çünkü genel kurulda soru sormanın tüm pay sahiplerinin bilgilendirilmesini sağlayacak kolektif bilgilendirme amacı taşıdığını ifade etmektedir⁴²². Ancak bu görüşün bilgi alma ve inceleme hakkının bireysel ve

⁴¹⁹ Ocak, s. 727; Atalay, s. 60.

⁴²⁰ Anonim şirkette pay sahipliği haklarının kullanılması bakımından muhalefet şerhinin gerekliliğine ilişkin olarak bkz. Göktürk, Kürşat, "Anonim Şirket Pay Sahipliği Haklarının Kullanılmasında Muhalefet Şartı", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, Sa. 2, Y. 2017, s. 53 vd. (53-77) (Makale).

⁴²¹ Bkz. Kendigelen, Gerekeçeli, s. 547.

⁴²² Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012.

bağımsız bir hak olma özelliği ile bağdaşmadığı kanaatindeyiz. Bu nedenle pay sahibinin sorduğu soruya cevabın yazılı olarak bildirilmesini isteme hakkı olduğunu, sorulan soru ile ilgilenen diğer pay sahiplerinin ise Kanunun 437/2 maddesi uyarınca eşit işlem ilkesine uygun olarak aynı cevabı, aynı kapsam ve ayrıntıda talep edebileceklerini düşünmekteyiz.

İnceleme hakkının kullanılma şekli

Pay sahibi bilgi alma talebi ile birlikte sorduğu soruyla ilgili olan şirket defter ve yazışmalarını incelemeyi de talep edebilir (TTK m. 437/4). Pay sahibi inceleme talebini, sorduğu soru ile aynı anda ileri sürebileceği gibi sorusuna verilen cevabın ardından da yine sorusuyla ilgili olan hususlarda inceleme talep edebilir.

Genel kurulda inceleme talebinin yine önce toplantıyı idare etmekle görevli olan toplantı başkanına iletilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Pay sahibinin inceleme talebine izin verilmesi halinde, incelemenin nerede ve ne zaman yapılacağına ilişkin kanunda açık bir düzenleme yoktur. Bu hususta doktrinde de bir görüş birliğine rastlanmamıştır. Zira *Tekinalp*, inceleme hakkının genel kurul dışında kullanılacağını ifade ederken⁴²³; *Karasu*, inceleme hakkının kural olarak genel kurulda kullanılması gerektiği görüşündedir⁴²⁴.

Ancak genel kurulun inceleme izni vermesi halinde, inceleme talebi kapsamı itibarıyla toplantıyı meşgul etmeyecek ve fiziki olarak toplantıda hazır bulundurulmuş defter ve yazışmalara ilişkin ise genel kurulda kullanılabilmesi kanaatindeyiz. İnceleme talebinin daha kapsamlı olması veya uzman görüşü gerektirmesi yahut genel kurul dışında talep edilmiş ve yönetim kurulu kararı ile inceleme yapılmasına karar verilmiş olması halinde ise genel kurul dışında belgeleri tutmakla yükümlü olan yönetim kurulunun göstereceği yerde inceleme yapılabilir⁴²⁵.

Pay sahibinin incelemeyi uzman aracılığıyla yaptırması da mümkündür. Özellikle teknik veya özel bilgi gerektiren konularda pay sahibinin inceleme hakkından istediği faydayı alabilmesi için uzman aracılığıyla inceleme yapılması zorunlu hale gelebilecektir.

Pay sahibinin inceleme hakkının sorduğu soru ile sınırlı olduğunun inceleme esnasında pay sahibi ve görevlendirdiği uzman tarafından dikkate alınması gerekir. Sorulan soru ile

⁴²³ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014c.

⁴²⁴ Karasu, s. 83.

⁴²⁵ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014c; Ocak, s. 735.

ilgili olmayan hususlara ilişkin inceleme hakkının genişletilmesi hakkın kötüye kullanılması sonucunu doğurur ki bu da dürüstlük kuralına aykırıdır.

Pay sahibinin Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca aktif inceleme hakkı kapsamında, incelediği belgelerin suretini isteyip isteyemeyeceği hususunda hükümde açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Doktrinde de bu hususa ilişkin olarak görüş birliği yoktur. Zira *Tekinalp*, pay sahibinin soru sormaya bağlı inceleme hakkı kapsamında incelediği belgelerin suretini alma imkânı bulunmadığı görüşündedir⁴²⁶. *Bilge ise*, pay sahibinin masrafları kendisine ait olmak üzere incelediği belgelerin fotokopisini alabileceğini, bunun inceleme hakkının sağlıklı olarak kullanılabilmesi için gerekli olduğunu, aynı zamanda incelemenin kısa sürede tamamlanmasını sağlayacağından şirketin de yararına olduğunu ifade etmektedir⁴²⁷. Kanaatimizce Kanunun 437'nci maddenin birinci fıkrasında pay sahibine tanınan suret alma hakkının, soru sormaya bağlı olan inceleme hakkına ilişkin olarak da pay sahibine tanınması gerekmektedir. Nitekim pay sahibinin suret almasını yasaklayan bir düzenleme de bulunmamaktadır.

Her halükârda pay sahibinin incelediği belgelere ilişkin olarak notlar alması mümkündür⁴²⁸.

4.1.2.1.3. Gündeme bağlılık ilkesi

Pay sahibinin soru sormak suretiyle genel kurulda aktif olarak bilgi alma hakkını kullanması hususunda değinilmesi gereken bir diğer husus da gündeme bağlılık ilkesidir.

Gündeme bağlılık ilkesi, genel kurul toplantı gündeminin önceden, açık bir şekilde belirlenmesi ve pay sahiplerine bildirilmesini ve kural olarak toplantıda sadece gündemde belirlenen konuların görüşülmesini ifade eder⁴²⁹. Zira kural olarak gündemde belirlenmeyen konular genel kurulda görüşülemez ve gündemde yer almayan konulara ilişkin genel kurulda karar alınamaz (TTK m. 413/2).

Ancak bilgi alma hakkı bakımından pay sahibinin gündeme bağlılık ilkesi ile sınırlı tutulması kanaatimizce mümkün değildir⁴³⁰. Zira gündeme bağlılık ilkesinin amacı, genel

⁴²⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014c.

⁴²⁷ Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 439-440.

⁴²⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014c.

⁴²⁹ Bahiyar/Hamamcıoğlu, s. 24; Pulaşlı, C. 1, s. 933.

⁴³⁰ Aynı yönde görüş için bkz. Kaya, Özel Denetim, s. 64; Üçışık/ Çelik, Anonim Ortaklıklar, s. 269; kısmen aksi görüşte olan Pulaşlı, pay sahibinin bilgi alma hakkını genel kurulda kullanacak olması nedeniyle kural olarak bilgi alma talebinin genel kurul gündeminde bulunan konularla ilgili olacağını, ancak sorunun şirketin

kurula katılsın ya da katılmasın alınan kararların tüm pay sahipleri bakımından sonuç doğuracak olması sebebiyle pay sahiplerinin gündemden önceden haberdar olup toplantıya katılıp katılmamak konusunda karar verebilmelerini ve toplantı içerisinde gündeme ilişkin oy haklarını bilinçli ve sağlıklı bir şekilde kullanmalarını sağlamaktır⁴³¹.

Türk Ticaret Kanunu'nun 413/1 maddesi uyarınca, gündemin toplantıya çağrı yapanlar tarafından belirleneceği dikkate alındığında, pay sahibinin gündem dışında soru soramayacağının kabul edilmesi halinde bilgi alma hakkı konu bakımından kanuna aykırı bir şekilde sınırlandırılmış olacaktır. Ancak her ne kadar pay sahibinin bilgi alma hakkı bakımından gündemle sınırlandırılmayacağını ifade etsek de, pay sahibinin bu serbestisinin sınıırı dürüstlük kuralının oluşturduğu da kanaatimizce açıktır⁴³².

Nitekim pay sahibinin bilgi alma hakkı bakımından gündemle sınırlı olmadığı hükmün gerekçesinde de ifade edilmiştir⁴³³. Hüküm gerekçesinde kanun koyucu her ne kadar yönetim kurulunun şirket işlerine ilişkin vereceği bilginin gündemle sınırlı olmadığını beyan etmişse de⁴³⁴, aynı durumun denetçilerin vereceği bilgiler açısından da geçerli kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Doktrinde gündeme bağlılık ilkesinin istisnasını oluşturduğu kabul edilen⁴³⁵ 437'nci maddenin ikinci fıkrasındaki, pay sahiplerinden birine genel kurul dışında bilgi verilmiş olması halinde, genel kurulda diğer pay sahiplerinden birinin aynı konuda bilgi istemesi halinde aynı bilginin, aynı kapsam ve ayrıntıda olmak üzere *gündemde yer almaya bile* isteyen pay sahibine verileceği şeklindeki düzenleme, esasen gündeme bağlılık ilkesine değil, şirket sırlarının bilgi alma hakkının sınırı olmasına getirilmiş bir istisnadır. Zira yukarıda da ifade ettiğimiz üzere hükmün gerekçesinde zaten pay sahibinin bilgi alma hakkının gündem ile sınırlı olmadığı açıkça ifade edilmiştir.

Pay sahibi aktif olarak kullanacağı inceleme hakkına ilişkin olarak da gündemle bağlı değildir. Doktrinde de, pay sahibinin inceleme talep etmesi için gündemde bu hususa ilişkin

finansal durumuna önemli ölçüde etki yapacak nitelikte olması halinde pay sahibinin gündemle bağlı olmayacağını ifade etmektedir. Pulaşlı, C. 2, s. 1940.

⁴³¹ Bahiyar/Hamamcıoğlu, s. 24.

⁴³² Tekinalp, genel kurulda pay sahibi tarafından sorulacak sorunun doğrudan ya da dolaylı olarak gündemle ilgili olması gerektiğini, soruların gündemle ilgisiz, kişisel konulara ilişkin olmaması gerektiğini ifade ederek kanaatimizce esasen pay sahibi açısından dürüstlük kuralını işaret etmektedir. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1012b.

⁴³³ Bkz. Kendigelen, Gerekçeli, s. 547.

⁴³⁴ Bkz. Kendigelen, Gerekçeli, s. 547.

⁴³⁵ Çamoğlu (Poroy/Tekinalp), Ortaklıklar Hukuku I, N. 695a; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s 354.

hüküm bulunması gerekmediği ifade edilmektedir⁴³⁶. Bu görüşe göre, pay sahibinin talebi gündemde yer almasa bile genel kurul tarafından müzakere edilip karara bağlanabilecektir⁴³⁷. *Tekinalp*, izni alan pay sahibinin bu hakkını genel kurul dışında kullanacağını ifade etmektedir⁴³⁸. Ancak hükümde açıkça genel kurul veya yönetim kurulunun iznine bağlı kılınmış olan inceleme hakkına ilişkin olarak genel kurulun gündem dışına çıkararak nasıl karar alabileceği hususu açıklığa kavuşturulmamıştır.

4.1.2.2. Hakkın pasif olarak kullanılması

Anonim şirkette pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını aktif olarak kullanması, hakkı kullanmak için pay sahibinin herhangi bir talepte bulunmasının gerekmemesi halini ifade etmektedir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin birinci fıkrasındaki, şirketin finansal tabloları, konsolide finansal tabloları, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin genel kurul toplantısından en az onbeş gün önce pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulmasına ilişkin düzenleme hakkın pasif yönünü oluşturmaktadır. Düzenleme bu şekliyle bir yandan pay sahibine pasif durumda olduğu bir bilgi alma ve inceleme imkânı sağlarken, diğer yandan yönetim kuruluna bahsi geçen belgeleri incelemeye hazır bulundurmak hususunda bir sorumluluk yüklemektedir.

Öte yandan bahsi geçen hüküm esasen inceleme hakkını düzenlemekle birlikte, dolaylı olarak pay sahibinin bilgi almasını sağlamaktadır.

4.1.2.2.1. Hakkın kullanılacağı yer ve zaman

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin birinci fıkrası kapsamında tanınan inceleme hakkı, pay sahibine dolaylı olarak bilgi alma hakkı vermektedir. Bu kapsamda *Ocak*, hakkın pasif yönünün pay sahibine soru sorma imkânı tanımadığından bunun esasen bir denetleme hakkı olduğunu ileri sürmektedir⁴³⁹. Ancak hükmün başlığı ve içeriği itibarıyla bu madde kapsamında bir denetlemeden bahsetmenin mümkün olmadığı kanaatindeyiz. Zira denetleme kavramı bir hak olmakla birlikte baskın olarak bir yükümlülüğü ifade etmesine

⁴³⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014c; Ocak, s. 735.

⁴³⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014c; Ocak, s. 735.

⁴³⁸ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1014c.

⁴³⁹ Ocak, s. 720.

rağmen, pay sahibi bakımından incelemeye hazır bulundurulan belgelerin incelenmemesi herhangi bir sorumluluğunu gerektirmemektedir.

Hükümde hakkın kullanılacağı yer ve zaman açık bir şekilde belirlenmiştir. Buna göre pay sahibi genel kurul toplantısından önceki onbeş gün içerisinde, şirketin merkez ve şubelerinde şirketin finansal tablolarını, konsolide finansal tablolarını, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunu, denetleme raporlarını ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisini inceleme hakkına sahiptir. Kanun koyucu tarafından öngörülen bu onbeş günlük sürenin kısaltılması geçerli olmayacaktır, ancak esas sözleşmeye konulacak bir hükümle veya genel kurul kararı ile daha uzun bir süre belirlenmesi mümkündür⁴⁴⁰.

Şirketin finansal tabloları ve konsolide finansal tablolarına ilişkin inceleme hakkı onbeş günle sınırlı tutulmamıştır. Bu belgeler bir yıl süre ile yine şirketin merkez ve şubelerinde pay sahiplerinin inceleyip bilgi edinmelerine açık tutulacaktır.

Hükümde belirlenen belgelerin şirketin hem merkezinde hem de varsa şubelerinde incelemeye hazır bulundurulacağı ifade edilmiştir. Bu halde belgelerin sadece şirket merkezinde ya da sadece şubelerinde hazır bulundurulması yeterli olmayacaktır.

Kanun koyucu 437'nci maddenin birinci fıkrasında belirlenen belgelerin genel kuruldan önce hazır bulundurulmasını ifade etmiş, ancak olağan ve olağanüstü genel kurul ayrımı yapmamıştır. Bu hususta hükmün gerekçesinde de bir açıklama bulunmamaktadır. Hükümde buna ilişkin bir açıklama bulunmadığından, hem olağan hem de olağanüstü genel kurul toplantısından önce bahsi geçen belgelerin pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulması gerektiği kabul edilmelidir⁴⁴¹.

Öte yandan pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının pasif olarak kullanılacağı yeri belirlerken Türk Ticaret Kanunu'nun 1524'üncü maddesine ayrı bir parantez açılması gerekecektir. Zira bu madde uyarınca Türk Ticaret Kanunu'nun 397/4 maddesi uyarınca denetime tabi olan şirketler için internet sitesi açmak ve şirkete ilişkin bazı bilgi ve belgeleri bu internet sitesinde yayımlamak zorunluluğu getirilmiştir. Türk Ticaret Kanunu'nun 1524'üncü maddesi uyarınca hazırlanan "Sermaye Şirketlerinin Açacakları İnternet Sitelerine Dair Yönetmelik"⁴⁴² in 6'ncı maddesinde internet sitesinde yayımlanacaklar belirlenmiş olup, maddenin üçüncü fıkrasında şirketin son üç yılı kapsayan finansal tabloları ve yıllık faaliyet raporlarının ve gerektiğinde ara bilançolarının genel kurul kararından otuz

⁴⁴⁰ Akdağ Güney, Makale, s. 43.

⁴⁴¹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010a.

⁴⁴² 31.05.2013 tarihli ve 28663 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

gün önce internet sitesinde yayımlanması, yayımlanan belgelerin incelenmek üzere nerede hazır bulundurulduklarına ilişkin ilanın ise en az üç iş günü öncesinde internet sitesine konulması ve en az altı ay süre ile yayımlanmaya devam edilmesi öngörülmüştür. Şüphesiz ki, şirketin finansal tablolarının, yıllık faaliyet raporlarının ve ara bilançolarının internet sitesinde yayımlanması pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını etkin bir biçimde kullanmasına hizmet edecektir⁴⁴³.

4.1.2.2.2. Hakkın kullanılma şekli

Anonim şirkette, şirketin finansal tablolarını, konsolide finansal tablolarını, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunu, denetleme raporlarını ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin Kanununun 437'nci maddesinin birinci fıkrası kapsamında incelenmesi için pay sahibinin bu hususta herhangi bir talepte bulunması gerekmemektedir.

Bahsi geçen evrakın, genel kuruldan önce pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulması yönetim kurulunun bir yükümlülüğü olarak düzenlenmiştir. Pay sahibinin hazır bulundurulan bu belgeleri incelemeye ilişkin bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. İnceleme hakkını kullanmamayı tercih edebilir.

Hükümde şirketin finansal tablolarının, konsolide finansal tablolarının, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun, denetleme raporlarının ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisinin genel kurul toplantısından en az onbeş gün önce; finansal tablolar ile konsolide finansal tabloların ise, bir yıl süre ile incelemeye hazır bulundurulacağı belirtilmiştir (TTK m. 437/1).

Pay sahibinin belirlenen bu süreler içerisinde belgeleri birden fazla kez incelemesine bir engel bulunmamaktadır⁴⁴⁴. Ancak pay sahibinin bu hakkını kullanırken de Türk Medeni Kanunu'nun 2'nci maddesi kapsamında dürüstlük kuralına uygun davranması, şirketin işleyişini aksatacak şekilde veya mesai saatlerinin dışında bu hakkını kötüye kullanmaması gerekmektedir.

Bahsi geçen şirket evrakının incelemeye hazır bulundurulan yerde incelenmesi gerekmektedir. Pay sahiplerinin bu evrakı alıp başka bir yere götürerek inceleme imkânı

⁴⁴³ Akdağ Güney, Makale, s. 45.

⁴⁴⁴ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010.

kural olarak bulunmamaktadır⁴⁴⁵. Ancak yönetim kurulunun evrakın başka bir yerde incelenmesine izin vermesine engel bir düzenleme de yoktur.

Kanun koyucu bahsi geçen hükümde, gideri şirkete ait olmak üzere gelir tablosu ve bilançonun bir suretinin pay sahibi tarafından istenebileceğini düzenlemiştir. Ancak bu düzenleme nedeniyle suret isteme hakkının gelir tablosu ve bilanço ile sınırlandırılmaması gerektiği kanaatindeyiz. Zira talep üzerine yönetim kurulu eşit işlem ilkesine uygun olarak diğer evrakın suretinin alınmasına karar verebileceği gibi yine tüm pay sahipleri arasında eşitlik sağlanmak suretiyle esas sözleşmeye de buna ilişkin bir hüküm konulabilir⁴⁴⁶. Bu durumda masrafın pay sahibine ait olacağı kararlaştırılabilir. Ancak pay sahibine gelir tablosu ve bilançonun suretinin verilmeyeceğine ilişkin yönetim kurulu kararı ve esas sözleşme hükümleri, hakkı kanuna aykırı olarak sınırlandıracağı için geçersiz olacaktır.

Pay sahibinin pasif inceleme hakkının uzman aracılığıyla kullanılıp kullanılmayacağına ilişkin olarak kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak 437'nci maddenin dördüncü fıkraya hükmünün bu inceleme hakkına da teşmil edilebileceği dolayısıyla pasif inceleme hakkının da uzman aracılığıyla kullanabileceğini düşünmekteyiz. Zira aksi halde özellikle finansal bilgiyi gerektiren bu evrakın incelenmesinden bu hususta uzmanlığı olmayan pay sahibinin beklenen faydayı sağlaması ve gerçek anlamda bilgi edinmesi söz konusu olmayacaktır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin birinci fıkrası kapsamında, bahsi geçen evrakın belirlenen sürede pay sahibinin incelemesine hazır bulundurulmaması halinde bu durumun pay sahibi tarafından noter vasıtasıyla tespit ettirilmesi gerekmektedir⁴⁴⁷. Zira bu hususun noter vasıtasıyla tespit ettirilmesi, pay sahibine açması muhtemel bir davada ispat kolaylığı sağlayacağı gibi Kanunun 445'inci maddesi kapsamında genel kurul kararının iptali sebebi de oluşturmaktadır⁴⁴⁸.

4.2. Bilgi Alma ve İnceleme Hakkının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması

Bilgi alma ve inceleme hakkının mahkeme aracılığıyla kullanılması, Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesi kapsamında bilgi alma veya inceleme talebi bir şekilde

⁴⁴⁵ Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 439.

⁴⁴⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010.

⁴⁴⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010b.

⁴⁴⁸ Tekinalp, uygulamada sıklıkla yapılan bu hak ihlalinin engellenmesi için 1524'üncü maddede bahsi geçen belgelerin şirketin internet sitesinde yayınlanmasını zorunlu kılan hükmün 6335 sayılı Kanunla kaldırılmış olmasını eleştirmektedir. Bkz. Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010b.

karşılıksız bırakılan pay sahibine dava açmak suretiyle bu hakkı elde etme imkânı sağlamakta ve bu yönüyle bilgi alma ve inceleme hakkını güçlendirmektedir.

Mülga 6762 sayılı Kanun döneminde 362 ve 363'üncü maddeler kapsamında pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebinin şirket tarafından haksız olarak reddedilmesi halinde, hakkın mahkemeye müracaat edilerek kullanılmasına ilişkin bir düzenleme yer almamaktaydı. Mülga Kanun dönemindeki bu eksiklik doktrinde de haklı olarak eleştirilmiş, hakkı haksız olarak ihlal edilen pay sahibine bir eda davası açma imkânı verilmesi gerektiği ifade edilmiştir⁴⁴⁹.

Hakkın mahkeme aracılığıyla kullanılması ancak pay sahibinin bu hususta talepte bulunmasıyla mümkün olacağından, Kanunun 437'nci maddesinin beşinci fıkrasında düzenlenen bu imkân esasen, hakkın pay sahibi tarafından aktif kullanıldığı bir haldir.

Öte yandan tanınan bu dava hakkı, pay sahibine diğer iptal ve sorumluluk davalarından bağımsız, doğrudan sonuç almasını sağlayan bir dava hakkı tanımaktadır⁴⁵⁰.

Bu başlık altında Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesi kapsamında anonim şirket pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını mahkeme aracılığıyla kullanma koşulları, davanın niteliği, ispat ve yargılamaya ilişkin esaslar açıklanmaya çalışılacaktır.

4.2.1. Mahkemeye Başvuru Koşulları

Anonim şirkette pay sahibine mahkeme aracılığıyla bilgi alma ve inceleme hakkını kullanabilme imkânı tanınmışsa da, pay sahibinin bu hakkını kullanabilmesi belirli koşulların gerçekleşmesine bağlıdır.

Başka bir ifade ile daha önce bilgi alma veya inceleme talebini şirkete iletmemiş, bilgi vermekle yükümlü yönetim kurulu ve denetçiye genel kurulda veya genel kurul dışında talepte bulunmamış olan bir pay sahibinin doğrudan mahkemeye başvurmak suretiyle bilgi alma veya inceleme talep etme imkânı bulunmamaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin beşinci fıkrasında, hakkın mahkeme aracılığıyla kullanılması temelde, olumlu ve olumsuz olarak ifade edebileceğimiz iki koşulun gerçekleşmesine bağlı kılınmıştır⁴⁵¹. Bu koşullardan ilki pay sahibi tarafından 437'nci madde kapsamında bilgi alma veya inceleme hakkının kullanılması için şirkete karşı

⁴⁴⁹ Kaya, s. 316-317; Öztekin, s. 316.

⁴⁵⁰ Pulaşlı, C. 2, s. 1952.

⁴⁵¹ Bkz. Kaya, s. 324 vd.

talepte bulunmuş olmasıdır. Diğeri ise, pay sahibinin bilgi alma veya inceleme talebinin bir şekilde karşılıksız bırakılması ve netice itibariyle pay sahibinin bilgi alamamış ve inceleme yapamamış olmasıdır.

4.2.1.1. Bilgi alma ve inceleme hakkının kullanılmış olması

Anonim şirkette pay sahibinin bilgi alma veya inceleme yapma hususunda bilgi vermekle yükümlü yönetim kuruluna veya denetçiye karşı talepte bulunmuş olması, hakkın mahkeme aracılığıyla kullanılabilmesi için gerçekleştirilmesi gereken ilk koşuldur. Bu koşul pay sahibinin aktif ve ileriye yönelik bir eylemini gerektirdiğinden, olumlu koşulu oluşturmaktadır.

Pay sahibinin bu koşulu gerçekleştirmeden doğrudan mahkemeye müracaat ederek bilgi alma veya inceleme hakkını kullanması mümkün değildir⁴⁵².

Pay sahibinin bilgi alma veya inceleme talebini genel kurulda yahut genel kurul dışında kullanmış olması şartın yerine getirilmiş olması bakımından herhangi bir farklılık yaratmamaktadır⁴⁵³. Hakkın genel kurulda veya genel kurul dışında kullanılması pay sahibi bakımından hakkın kullanıldığını ispatlama şekli bakımından önem arz edecektir.

Pay sahibinin bilgi alma veya inceleme yapma talebini genel kurulda veya genel kurul dışında iletmiş olması ve talebinin bu kişiler tarafından talebinin hiç veya yeterli şekilde karşılanmamış olması gereklidir⁴⁵⁴. Pay sahibinin talebin muhatabı kişiler tarafından hiç veya yeterli şekilde karşılanmayan talebini tekrar genel kurul gündemine getirmesi veya dava yoluna başvurmak için talebini bir kez de genel kurul önünde dile getirmesi gerekmemektedir⁴⁵⁵. Pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebine ilişkin dava açma hakkını kullanmasının, bu şekilde bir koşula bağlanması hakkın kullanımını kısıtlayacaktır. Bu nedenle bu şekilde bir kısıtlama getiren genel kurul kararları ve esas sözleşme hükümleri geçersiz olacaktır.

⁴⁵² Kaya, s. 324; Bilge, Bilgi Alma Hakkı, s. 447.

⁴⁵³ Atalay, s. 68.

⁴⁵⁴ Pulaşlı, C. 2, s. 1953.

⁴⁵⁵ Kaya, s. 326.

4.2.1.2. Bilgi alma ve inceleme talebinin cevapsız bırakılması, haksız olarak reddedilmesi veya ertelenmesi

Pay sahibinin, Türk Ticaret Kanunu'nun 437/5 maddesi kapsamında mahkemeye müracaat edebilmesi için gerekli olan ikinci koşul, hükümde olumsuz olarak düzenlenmiştir. Zira pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını mahkeme aracılığıyla kullanabilmesi için bu talebini genel kurulda veya genel kurul dışında yönetim kuruluna iletmış olması ve bu talebinin hiç veya yeterli şekilde karşılanmamış olması gerekmektedir.

Pay sahibinin bilgi alma veya inceleme yapma talebinin talebin muhatapları tarafından cevapsız bırakılması, haksız olarak reddedilmesi veya ertelenmesi talebin hiç karşılanmamış olması hallerini ifade etmektedir. Buna göre pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebinin açıkça reddedilmesi yeterli olduğu gibi talebin cevapsız ve sürüncemede bırakılması veya ertelenmesi de yeterlidir. Talebin genel kurulda veya genel kurul dışında reddedilmesi, cevapsız bırakılması veya ertelenmesinin haksız olması gerekmele birlikte esasen talebin karşılanmamasının haklı bir gerekçeye dayanıp dayanmadığı yargılama neticesinde ortaya konulacaktır. Zira şirketin tek tarafı olarak talebin karşılanmamasının haklı bir nedene dayandığı iddiasının pay sahibinin mahkemeye müracaat etme hakkını ortadan kaldırmayacağı açıktır.

Öte yandan pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebi karşılanmış olmakla birlikte bunun yeterli ve doyurucu olmaması halinde de pay sahibinin mahkemeye başvurma imkânı bulunmaktadır⁴⁵⁶. Bu hüküm ile şirketin pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebine karşı mahkemeye başvurma hakkını bertaraf etmek amacıyla baştan savma yanıtlar verilmesinin önüne geçilmek istenmiştir. Bu nedenle pay sahibinin bilgi alma veya inceleme yapma talebinin tam ve açık bir şekilde karşılanması, istenen faydanın sağlanması gerekmektedir⁴⁵⁷. Zira aksi durum olumsuz koşulun da gerçekleşmesini sağlayarak pay sahibine mahkemeye müracaat etme imkânı sağlayacaktır.

4.2.1.3. Başvuru koşullarının dava şartı niteliği

Türk Ticaret Kanunu'nun 437/5 hükmünde pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını mahkeme aracılığıyla kullanması için kanun koyucu tarafından öngörülen yukarıda

⁴⁵⁶ Pulaşlı, C. 2, s. 1953.

⁴⁵⁷ Verilen bilginin tam veya açık olması hususunda dikkate alınması gereken ölçüt, redde eşdeğer ölçüde eksik ve yetersiz bilgi verilmemesidir. Kaya, s. 327.

açılan iki koşulun usul hukuku kapsamında dava şartı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Zira dava şartı, niteliği itibariyle pay sahibinin dava açmasına engel olmayacaksa da davanın esasına ilişkin yargılama yapılmasına mani olacaktır ve koşulların gerçekleştiği veya gerçekleşmediği mahkeme hakimi tarafından re'sen gözetilecektir.

Dava şartı, açılan bir davanın esasına ilişkin yargılama yapılabilmesi için mahkemenin kendiliğinden araştırdığı, bulunması ya da bulunmaması gereken bazı halleri ifade etmektedir⁴⁵⁸. Dava şartları davanın açılmasına değil, davanın esasına ilişkin yargılama yapılmasına varlığıyla veya yokluğuyla sebep olan durumlardır⁴⁵⁹.

Kanun koyucu tarafından öngörülen bir koşulun dava şartı olup olmadığı değerlendirilirken, bahsi geçen koşulun esasa ilişkin yargılama yapılmasına engel olup olmadığı ve hâkim tarafından re'sen gözetilip gözetilmeyeceğinin tespit edilmesi gerekmektedir⁴⁶⁰. Dava şartları var olması gereken hususlara ilişkin ise olumlu, var olmaması gereken hususlara ilişkin ise olumsuz dava şartı olarak nitelendirilmektedir⁴⁶¹.

Dava şartına ilişkin olarak bu kapsamda açıklanması gereken bir diğer kavram da hukuki yararadır. Kişinin dava açmakta hukuken korunması gereken bir menfaatinin bulunması gerektiğini ifade eden hukuki yarar da bir dava şartıdır⁴⁶². Davacının dava konusu hakka erişebilmesinin ancak mahkemeden alınacak bir kararla mümkün olduğu hallerde hukuki yararın var olduğu kabul edilir⁴⁶³.

Buna göre bilgi alma ve inceleme hakkının mahkeme aracılığıyla kullanılması için aranan koşulların her ikisinin de birlikte gerçekleşmesi gerektiği, koşullardan birinin gerçekleşmemesi halinde pay sahibinin hakkını mahkeme aracılığıyla kullanmasının mümkün olmayacağı açıktır. Başka bir ifadeyle, bilgi alma ve inceleme talebini genel kurula veya genel kurul dışında yönetim kuruluna iletmemiş yahut talebi tam ve yeterli bir şekilde karşılanmış olan pay sahibinin Kanununun 437/5 maddesi uyarınca dava açma hakkı oluşmayacaktır.

⁴⁵⁸ Arslan, R./ Yılmaz, E./ Taşpınar Ayvaz, S., Medenî Usul Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2016, s. 276.

⁴⁵⁹ Pekcanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özekes, Muhammet, Medenî Usûl Hukuku, 4. Bası, Ankara 2016, s. 243.

⁴⁶⁰ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s. 277; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 249.

⁴⁶¹ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 244.

⁴⁶² Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s. 281; Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 248.

⁴⁶³ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s. 281.

Öte yandan bilgi alma ve inceleme talebinde hiç bulunmamış veya talebi karşılanmış bir pay sahibinin de dava açmakta hukuki yararının bulunmadığı açıktır.

Tüm bu açıklamalar, Kanunun 437'nci maddesinin beşinci fıkrasında pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını mahkeme aracılığıyla kullanmak üzere kanun koyucu tarafından öngörülen koşulların usul hukuku kapsamında dava şartı olduğunu ortaya koymaktadır⁴⁶⁴.

Bu koşulların dava şartı olması, pay sahibinin dava açma hakkını engellemeyecektir. Ancak açılan davada hakim bu iki koşulun gerçekleştiğini veya gerçekleşmediğini kendiliğinden araştırmakla yükümlüdür. Karşı tarafın dava şartı niteliğindeki bu koşulların gerçekleşip gerçekleşmediği hususunda bir itirazda bulunma yükümlülüğü bulunmamakla birlikte, bu hususların araştırılmasını istemesi, dava şartlarının gerçekleşmediğini ileri sürmesi mümkündür⁴⁶⁵.

Dava şartlarının yargılamanın başında ön inceleme aşamasında hakim tarafından kendiliğinden incelenmesi gerekmektedir. Mahkeme kendiliğinden yaptığı inceleme veya karşı tarafın itirazı üzerine herhangi bir dava şartının bulunmadığını tespit ettiğinde davanın usulden reddine karar verecektir⁴⁶⁶. Ancak eksik olan dava şartının tamamlanması mümkünse, dava şartını tamamlamak için kesin süre verilir (HMK m. 115/2).

4.2.2. Davanın ve Kararın Niteliği

Anonim şirkette bilgi alma veya inceleme talebi karşılanmayan pay sahibinin hakkını mahkeme aracılığıyla elde etmek istemesi halinde Türk Ticaret Kanunu'nun 437/5 hükmü kapsamında açılacak dava, Türk Ticaret Kanunu'nun 5'inci maddesi uyarınca, kanunda öngörülen hususlardan doğan bir hukuk davası olduğu için öncelikle ticari dava niteliğindedir (TTK m. 5/1-a). Ancak konusu bir miktar paranın ödenmesine ilişkin alacak ve tazminat talebi hakkında olmadığından, Türk Ticaret Kanunu'nun 5/A maddesi kapsamında, davanın açılmasından önce arabulucuya başvurulması dava şartı değildir.

Öte yandan Türk Ticaret Kanunu'nun 437/5 hükmü kapsamında açılacak davanın bir eda davası olduğu kabul edilmektedir⁴⁶⁷.

⁴⁶⁴ Pulaşlı, C. 2, s. 1953; Atalay, s. 68.

⁴⁶⁵ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 243-244.

⁴⁶⁶ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s. 286-287.

⁴⁶⁷ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1015a; Pulaşlı, C. 2, s. 1952; Kaya, s. 323; Özbek, s. 316.

Eda davası, davacının davalıdan bir işi yapmasını veya yapmamasını yahut bir şeyi vermesini istediği ve davanın kabul edilmesi halinde davalının yapmaya, yapmamaya veya vermeye mahkûm edildiği davalardır⁴⁶⁸.

Bilgi alma ve inceleme davası sonucunda, dava açan pay sahibinin davasının kabul edilmesi halinde, talebin konusuna göre şirket doğrudan bilgi vermeye veya inceleme yaptırmaya mahkûm edileceğinden, bilgi alma ve inceleme davası niteliği itibariyle bir eda davasıdır⁴⁶⁹.

Davada, herhangi bir hakkın veya hukuki ilişkinin tespiti veya yeni bir hukuki durum yaratılması söz konusu olmadığından tespit davası veyahut inşai bir dava olarak nitelendirilmesi mümkün değildir⁴⁷⁰. Nitekim pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının bulunduğu veya hakkının haksız olarak ihlal edildiğinin tespiti istemiyle bir tespit davası açmasında hukuki yararı da bulunmamaktadır⁴⁷¹.

Davacının herhangi bir eda davasını açmakta hukuki yararının bulunması dava şartı olduğundan, bilgi alma ve inceleme davasında hakimin öncelikle davacının anonim şirkette pay sahibi olup olmadığını, esasen bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olup olmadığını tespit etmesi gerekmektedir⁴⁷². Davacının bilgi alma ve inceleme hakkına sahip olmadığının tespiti halinde davanın hukuki yarar yokluğundan reddine karar verilir.

Yine eda davalarının niteliği gereği davanın kabulü halinde verilen eda hükmünün rızai olarak yerine getirilmemesi halinde ilamlı icra yoluna başvurulması mümkündür⁴⁷³. İlamın icraya konulması ihtimali de göz önünde bulundurularak bir eda davası olan bilgi alma ve inceleme davasında da hükmün, hiçbir tereddüte neden olmayacak şekilde açık ve anlaşılır olarak kurulması gerekmektedir.

Davanın esasına girilerek reddedilmesi halinde verilen hüküm ise, davacının bilgi alma veya inceleme yapma talebine ilişkin hakkın veya hukuki ilişkinin bulunmadığının tespiti niteliğinde olacağından, kesinleşen mahkeme kararı hem kesin hüküm hem de kesin delil teşkil edecektir.

Kanunun 437'nci maddesinin beşinci fıkrasında bilgi alma ve inceleme davasına ilişkin olarak verilen mahkeme kararının kesin olduğu ifade edilmiştir. Ancak gerekçede,

⁴⁶⁸ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s. 289.

⁴⁶⁹ Atalay, s. 65.

⁴⁷⁰ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1015a.

⁴⁷¹ Atalay, s. 65.

⁴⁷² Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s. 290.

⁴⁷³ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 253.

hükümün temyizi kısa sürede sonuçlandırmaya yönelik hükümleri içerdiği açıklandığından hüküm yoruma açık hale gelmiştir⁴⁷⁴. Doktrinde birçok yazar bu hususa ilişkin olarak verilen mahkeme kararının kesin olduğunu ifade etmekle yetinmiştir⁴⁷⁵. *Tekinalp*, gerekçedeki bu ifade nedeniyle, açılan bilgi alma ve inceleme davasının kabulü halinde verilen mahkeme kararının kesin olduğu, ancak davanın reddine ilişkin verilen kararın temyiz edilebileceği şeklinde anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir⁴⁷⁶.

Ancak hükümün lafzında herhangi bir ayırım gözetmeksizin mahkemece verilen kararın kesin olacağı ifade edilmiş olduğundan hükümün açık olmayan gerekçesine dayanılarak yapılan bu yoruma katılmamaktayız. Nitekim aksine bir yorumla *Kendigelen*, hükümün gerekçesinde temyizden söz edilmesine rağmen, bu ifadenin ön tasarı zamanından kaldığını, kanunun son tasarısında bu düzenlemeden vazgeçilerek mahkeme kararının kesin olduğunun kabul edildiğini, ancak hükümün gerekçesinden bu ifadenin kaldırılmasının unutulduğunu ifade etmektedir⁴⁷⁷.

Yargıtay uygulamasında da, bilgi alma ve inceleme davasında mahkeme tarafından verilen davanın reddine ilişkin kararın kesin olduğu yönünde verilen çoğunluk kararı mevcuttur⁴⁷⁸. Her ne kadar kararda karşı oy bulunsa da, Yargıtay Onbirinci Hukuk Dairesi tarafından, Türk Ticaret Kanunu'nun 437/5 maddesinde verilen mahkeme kararının kesin olduğuna ilişkin hükmü, davanın kabulüne veya reddine dair herhangi bir ayırım gözetmeden her iki hal için de geçerli kabul edilmiştir⁴⁷⁹.

Öte yandan bilgi alma ve inceleme davasında, ilk derece mahkemesi tarafından verilen özellikle ret kararının kesin olmasının ve pay sahibine karara karşı itiraz etme imkânı tanınmamasının uygulamada bazı sorunlara neden olacağı kanaatindeyiz.

⁴⁷⁴ Kendigelen, *Gerekçeli*, s. 548.

⁴⁷⁵ Pulaşlı, C, 2, s. 1952; Karasu, s. 97; Atalay, s. 75; Akdağ Güney, *Makale*, s. 41.

⁴⁷⁶ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), *Ortaklıklar Hukuku II*, N. 1015c.

⁴⁷⁷ Kendigelen, s. 339, dn. 206.

⁴⁷⁸ Yargıtay 11. H.D. T. 13.06.2017, E. 2016/1162, K. 2017/3675 (erişim: <https://www.corpus.com.tr/#!/Yargitay>, 19.08.2019).

⁴⁷⁹ Mahkeme kararının kesin hüküm oluşturmasının yerinde olmadığına ilişkin eleştiri için bkz. Akdağ Güney, *Makale*, s. 41.

4.2.3. İspat Yüğü

Bir davada taraflardan her birinin ileri sürdüğü iddianın doğruluğu ve iddiasının dayanağını oluşturan vakıaların var olup olmadığı hususunda mahkemede bir kanaat oluşturma işlemine ve hakimi inandırma çabasına ispat denilmektedir⁴⁸⁰.

İspat yükü hususunda genel kural, Türk Medeni Kanunu'nun 6'ncı maddesi uyarınca taraflardan her birinin hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlü olmasıdır. Bu hüküm doğrultusunda ilk ispat yükü kural olarak davacıdadır⁴⁸¹. Buna göre Türk Ticaret Kanunu'nun 437/5 maddesi kapsamında açılan davada da ispat yükü öncelikli olarak davayı açan pay sahibindedir. Davacı olarak pay sahibinin öncelikle davasını açıklaması ve iddiasını ispatlaması gerekmektedir.

Bahsi geçen hüküm kapsamında pay sahibinin dava açabilmesi ancak şirkete bilgi alma veya inceleme talebinde bulunmuş olması ve bu talebinin haksız olarak karşılıksız bırakılması halinde mümkün olduğundan, pay sahibi davada öncelikle bilgi alma veya inceleme talebinde bulunduğunu ve bu talebinin şirket tarafından haksız olarak karşılıksız bırakıldığını ispatlamakla yükümlüdür⁴⁸².

Davacı olarak pay sahibi kural olarak ilk ispat yükü altında olmakla birlikte ispat etmekle yükümlü olduğu hususlara ilişkin olarak ispat ölçütü değişiklik arz edebilecektir. İspat ölçütü, bir iddianın veya vakıanın hakim tarafından ispatlanmış kabul edilebileceği dereceyi ifade etmek için kullanılan bir terim olup genel olarak tam ve yaklaşık ispat ölçütü olmak üzere iki biçimde ifade edilmektedir⁴⁸³. Tam ispat ölçütü aranan durumlarda iddia veya vakıanın kesinlik sınırında ihtimal derecesinde ispat edilmesi gerekirken; yaklaşık ispat ölçütünün yeterli kabul edildiği durumlarda ise, kesinlik sınırında olmamakla birlikte iddia veya vakıanın gerçek olmasının kuvvetle muhtemel olduğu, ağır basan bir ihtimal derecesinde ispat edilmesi gerekmektedir⁴⁸⁴.

Bu açıklamalar ışığında pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebinde bulunduğu hususunda tam ispat yükü altında olduğu kabul edilmektedir⁴⁸⁵. Pay sahibinin dava açarken hangi konuya ilişkin olarak bilgi alma talebinde bulunduğunu, hangi defter veya belgeleri

⁴⁸⁰ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s. 370.

⁴⁸¹ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s. 375.

⁴⁸² Kaya, s. 332; Pulaşlı, C. 2, s. 1952-1953.

⁴⁸³ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 393.

⁴⁸⁴ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 393-394; Atalay, s. 70.

⁴⁸⁵ Atalay, s. 70.

incelemek istediğini somut ve açık bir biçimde ortaya koyması gerekmektedir⁴⁸⁶. Pay sahibi genel kurulda veya genel kurul dışında bilgi alma veya inceleme yapma talebinde bulunduğunu her türlü delille ispat edebilir⁴⁸⁷.

Talebin genel kurulda iletilmesi ve reddedilmesi yahut cevapsız bırakılması halinde pay sahibinin bu talebinin tutanağa geçirilmesini talep etmesi ispat bakımından pay sahibine kolaylık sağlayacaktır⁴⁸⁸. Nitekim Türk Ticaret Kanunu'nun 422'nci maddesi uyarınca genel kurulda sorulan soruların ve verilen cevapların tutanağa kaydedilmesi zorunludur.

Bilgi alma talebinin genel kurul dışında özellikle yönetim kuruluna iletilmesi halinde ise, talebin karşılanmaması halinde mahkemeye müracaat etme ihtimali bulunan pay sahibinin ispatta sorun yaşamamak adına bu talebini yazılı olarak, noter aracılığıyla veya e-posta ile iletilmesi yahut talebinin reddedilmesi halinde bunu bir noter protestosu ile tespit ettirmesi mahkemede ispat yükünü yerine getirmesi bakımından faydalı olacaktır⁴⁸⁹.

Davacı olan pay sahibine düşen bir diğer ispat yükü de, bilgi alma veya inceleme talebinin haksız olarak karşılanmadığı hususunun ispatıdır. Ancak burada davacının ispat yükü olumsuz bir vakianın ispatına yönelik olduğu gibi pay sahibinin konumu itibarıyla bu hususu ispatlayacak bilgi ve belgelere ulaşma imkânı bulunmadığından, bu konuda davacıdan beklenen ispat ölçütü yaklaşık ispat olmalıdır⁴⁹⁰.

Öte yandan davacı pay sahibinin istediği bilgisinin genel kurul dışında başka bir pay sahibine verildiğine ilişkin bir iddiası varsa, bu iddiasını da ispatlamakla yükümlü olacaktır. Davacının bu iddiasını da her türlü delille ispat etmesi mümkündür⁴⁹¹.

Pay sahibinin davasını açarken ispata ilişkin tüm yükümlülüklerini karşılayacak şekilde talebini somutlaştırması, talep konusunu açık ve anlaşılır bir biçimde ortaya koyması gerekmektedir. Davacının genel ve soyut taleplerinin mahkeme tarafından dinlenmesi mümkün değildir⁴⁹².

Türk Ticaret Kanunu'nun 437/5 maddesi kapsamında açılan davada davalı konumunda olan anonim şirket ise, pay sahibinin bilgi alma veya inceleme talebinin tam ve yeterli olarak karşılandığı yahut 437'nci maddenin üçüncü fıkrası kapsamında talebin karşılanması halinde

⁴⁸⁶ Kaya, s. 332.

⁴⁸⁷ Atalay, s. 71.

⁴⁸⁸ Ocak, s. 727.

⁴⁸⁹ Tekinalp (Poroy/Çamoğlu), Ortaklıklar Hukuku II, N. 1010b.

⁴⁹⁰ Kaya, s. 332; Atalay, s. 71-72.

⁴⁹¹ Atalay, s. 72.

⁴⁹² Pulaşlı, C. 2, s. 1954.

şirket sırlarının veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye düşeceği hususunu ispatlamakla yükümlüdür⁴⁹³. Aynı şekilde pay sahibinin hakkını kötüye kullandığına dair bir iddiada bulunması halinde şirketin bu iddiasını da ispatlaması gerekecektir⁴⁹⁴.

Davalı olarak şirkete ispat yükü düşen vakıaların gerçekleşmesi muhtemel ve varsayıma dayalı hususlar olduğu dikkate alınarak şirketten tam ispat ölçütü beklenemeyeceği, yaklaşık ispatın yeterli olduğu kabul edilmektedir⁴⁹⁵.

Davalı şirket, pay sahibinin bilgi alma veya inceleme talebinin karşılanması halinde şirket sırlarının veya korunması gereken diğer şirket menfaatlerinin tehlikeye düşeceği, bu nedenle pay sahibinin bilgi alma ve inceleme talebinin karşılanmadığı davalı şirket tarafından her türlü delille ispat edilebilir.

Uygulamada, bu hususların ispatı için delil olarak sunulması gereken şirket defter ve kayıtlarının dosyaya ibrazı halinde de şirket sırlarının ve menfaatlerinin tehlikeye düşmesi ihtimali bulunmaktadır. Böyle bir tehlikenin bulunması halinde şirket, iddiasını ispat etmek üzere dosyaya ibraz ettiği defter ve kayıtların sadece hakim tarafından incelenmesini ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 161/2 maddesi uyarınca bu belgelerin saklanması, incelenmesinin hakim izinine bağlı kılınmasını talep edebilir⁴⁹⁶.

4.2.4. Yargılamaya İlişkin Esaslar

4.2.4.1. Taraflar

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin beşinci fıkrası kapsamında düzenlenen bilgi alma ve inceleme davasının davacısı, anonim şirket pay sahibidir.

İntifa senedi sahipleri, kural olarak bilgi alma ve inceleme davasında davacı olamaz. Zira Kanununun 503'üncü maddesinde intifa senetlerinin sahiplerine pay sahipliği haklarını vermeyeceği açıkça ifade edilmiştir.

Bir payın üzerinde intifa hakkı kurulmuş olması halinde oy hakkının intifa hakkı sahibi tarafından kullanılacağı Kanununun 432'nci maddesinin ikinci fıkrasında açıkça

⁴⁹³ Pulaşlı, C. 2, s. 1953.

⁴⁹⁴ Atalay, s. 72.

⁴⁹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Atalay, s. 73.

⁴⁹⁶ Atalay, s. 73.

düzenlenmiştir. Doktrinde *Kendigelen*, oy hakkını kullanma hakkına sahip olan intifa hakkı sahibinin bilgi alma hakkına sahip olmadan oy kullanmasının mümkün olmayacağını, oy hakkının bilgi alma hakkını da kapsadığını ifade ederek ve bir pay üzerinde intifa tesisinin pay sahibinin pay sahipliği haklarını ortadan kaldırmadığını da gözeterek bilgi alma hakkının hem pay sahibi hem de intifa hakkı sahibi tarafından kullanılması gerektiği görüşündedir⁴⁹⁷. Bu görüş doğrultusunda bilgi alma ve inceleme hakkının pay sahibi ve intifa hakkı sahibi tarafından ayrı ayrı kullanılabilmesinin kabulü halinde, intifa hakkı sahibinin talebinin karşılanmaması halinde bilgi alma ve inceleme davası açabileceğinin de kabulü gerekecektir.

Dava açacak pay sahibinin taraf ve dava ehliyetine sahip olması hukuk usul kurallarının gereğidir⁴⁹⁸. Pay sahibinin küçük veya kısıtlı olması halinde diğer hakları olduğu gibi dava açma hakkı da kanuni temsilcisi tarafından kullanılacaktır. Pay sahibinin varsa iradi temsilcisinin de pay sahibi adına bilgi alma ve inceleme davası açması da mümkündür.

Bilgi alma ve inceleme davasının açılması pay sahibi tarafından kanunda belirlenen koşulların gerçekleştirilmesi halinde mümkün olduğundan, kanaatimizce dava açma hakkı sadece bilgi alma ve inceleme talebinde bulunan ve bu talebi karşılıksız bırakılan pay sahibine aittir. Başka bir ifade ile bir pay sahibinin bilgi alma veya inceleme talebinde bulunmuş olması ve bu talebinin karşılıksız bırakılması, bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmamış olan diğer pay sahiplerine Kanunun 437/5 maddesi kapsamında dava açma imkânı tanımayacaktır⁴⁹⁹.

Pay sahibi davayı şirkete karşı açacaktır. Başka bir ifade ile bilgi alma ve inceleme davasının davalısı anonim şirket tüzel kişiliğidir. Davalı anonim şirket, davacının pay sahibi olduğu ve bilgi alma veya inceleme talebinin reddedildiği şirkettir.

Davanın, pay sahibinin bilgi alma veya inceleme talebini reddeden veya cevapsız bırakan yönetim kurulu üyelerine, denetçilere veya diğer pay sahiplerine karşı açılması, bu kişilerin davalı olarak gösterilmesi mümkün değildir⁵⁰⁰.

⁴⁹⁷ Kendigelen, İntifa Hakkı, s. 323-324.

⁴⁹⁸ Pekcanitez/ Atalay/ Özekes, s. 179 vd.

⁴⁹⁹ Kaya, s. 327-328.

⁵⁰⁰ Kaya, s. 328; Atalay, s. 66-67.

4.2.4.2. Dava açma süresi

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin beşinci fıkrasında bilgi alma ve inceleme davasının, talebin reddi halinde reddi izleyen on gün içinde, diğer hallerde ise makul bir süre sonra açılması gerektiği düzenlenmiştir.

Kanunun lafzından da anlaşılacağı üzere davanın açılması için öngörülen on günlük süre hak düşürücüdür.

On günlük sürenin başlangıcı, pay sahibinin bilgi alma veya inceleme talebinin reddedilmesi halinde reddedildiği gündür. Talebin açıkça reddedilmediği ancak verilen bilginin yetersiz olduğu durumlarda ise süre yetersiz cevabın verildiği gün başlayacaktır⁵⁰¹.

Pay sahibinin bilgi alma veya inceleme talebinin reddedilmesi haline ilişkin olarak kesin bir süre belirleyen kanun koyucu, talebin cevapsız bırakılması veya ertelenmesi haline ilişkin olarak kesin bir süre belirlemeyerek davanın makul bir süre sonra açılabileceğini belirtmiştir. Kanun koyucunun, diğer hallerde davanın “*makul bir süre sonra*” açılacağı şeklindeki ifadesi bir belirsizlik meydana getirmektedir⁵⁰². Makul sürenin her somut olayda bilgi alma veya inceleme talebinin konusuna ve içeriğine göre belirlenmesi gerekecektir. Makul süre belirlenirken pay sahibi tarafından istenen bilginin, varsa araştırma ve hazırlık süresini veya inceleme talebinin yerine getirilmesi için koşulların sağlanma sürecinin dikkate alınması gerektiği anlaşılmaktadır⁵⁰³.

Bilgi alma veya inceleme talebinin karşılanması için makul süre beklendikten sonra pay sahibinin vakit kaybetmeden bilgi alma ve inceleme davasını açması gerektiği kanaatindeyiz. Zira hükmün gerekçesinde de ifade edildiği üzere mahkeme sürecinin hızlı bir şekilde başlatılıp sonuçlanmasını amaçlamaktadır⁵⁰⁴.

⁵⁰¹ Pulaşlı, C. 2, s. 1954.

⁵⁰² Kendigelen, kanun maddesindeki “*makul bir süre sonra*” ifadesinin çelişkili olduğunu, makul süre belirsizlik yarattığı gibi “*sonra*” sözcüğü yerine içinde sözcüğünün kullanılması gerektiğini ifade ederek hükmü eleştirmektedir. Bkz. Kendigelen, s. 339; hükmü aynı yönde eleştiren Moroğlu ise, makul sürenin belirsiz bir ifade olduğunu, tüm haller için on günlük sürenin geçerli kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bkz. Moroğlu, Erdoğan, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler, 7. Baskı, İstanbul 2012, s. 241.

⁵⁰³ Atalay, s. 67.

⁵⁰⁴ Kaya, s. 328; Karasu, s. 97.

4.2.4.3. Görevli ve yetkili mahkeme

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin beşinci fıkrası kapsamında açılacak bilgi alma ve inceleme davasında görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesidir.

Davada görev, kamu düzenine ilişkin olduğundan mahkeme hakimi davanın görevli mahkemede açılıp açılmadığını davanın başında kendiliğinden tespit edecektir⁵⁰⁵.

Kanun koyucu hükümde, davanın şirketin merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesinde açılacağını belirterek kesin bir yetki kuralı getirmiştir. Kesin yetki kuralı gereği, bilgi alma ve inceleme davasının şirket merkezinin bulunduğu yer dışında başka bir yer mahkemesinde açılması mümkün değildir. Kesin yetki dava şartı olduğundan mahkeme tarafından kendiliğinden gözetilir ancak davalı tarafın da davanın yetkisiz mahkemede açıldığını yargılamanın her aşamasında ileri sürme hakkı vardır⁵⁰⁶.

Göreve ve yetkiye ilişkin bu hüküm emredici olduğu için esas sözleşmeye konulacak bir hükümle veya genel kurul kararı ile aksine bir düzenleme yapılması geçersizdir⁵⁰⁷.

4.2.4.4. Yargılama usulü

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin beşinci fıkrası kapsamında açılacak bilgi alma ve inceleme davasında uygulanacak yargılama usulü, maddede açıkça belirlenmiş ve davanın basit yargılama usulüne göre inceleneceği ifade edilmiştir.

Hukuk usulünde temel iki yargılama usulünden biri olan basit yargılama usulü, yargılamanın daha hızlı ve kolay sonuçlandırılmasının istendiği davalar için öngörülen bir usul olarak karşımıza çıkmaktadır⁵⁰⁸. Yazılı yargılama usulüne göre, daha kısa ve seri bir usul kurallarına tabidir.

Bu yargılama usulünün özelliği gereği, yazılı yargılama usulünden farklı olarak davada cevaba cevap ve ikinci cevap aşamaları bulunmamaktadır (HMK m. 317/3). Bu nedenle davacının dava dilekçesi ile birlikte tüm delillerini bildirmesi gerekmektedir. Zira basit yargılama usulünde iddia ve savunmanın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağı davaya cevap dilekçesinin verilmesiyle başlar (HMK m. 319).

⁵⁰⁵ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s. 196.

⁵⁰⁶ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s. 219.

⁵⁰⁷ Emredici hükümlere aykırılığın sonuçlarına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Kaşak, Erdem, Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık, Ankara 2019, s. 263 vd.

⁵⁰⁸ Pekcanitez/ Atalay/ Özkes, s. 505.

4.2.4.5. Mahkeme tarafından verilecek karar

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin beşinci fıkrası kapsamında pay sahibi tarafından açılan davada mahkeme, bilgi alma veya inceleme talebini ve talebin karşılanmamasına ilişkin varsa gerekçeleri ispat hukuku kurallarına göre değerlendirecek ve netice itibarıyla davanın reddine veya kabulüne karar verecektir. Yukarıda izah ettiğimiz üzere kanaatimizce verilecek her iki karar da kesin olmakla birlikte, davanın kabulüne karar verilmesi halinde icra edilmesi hususu gündeme gelecektir⁵⁰⁹.

Bu nedenle davanın kabulüne karar veren mahkemece kararın açık, anlaşılabilir ve özellikle icra edilebilir şekilde verilmesi ve kaleme alınması hakkın yerine getirilebilmesi için büyük önemi haizdir. Bu kapsamda davanın kabulüne karar veren mahkemenin kararında, kabul edilen bilgi alma veya inceleme talebinin nerede ve nasıl icra edileceğini de açıkça belirtmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Davayı kabul eden mahkeme, somut olayın koşullarına göre istenen bilginin genel kurulda veya genel kurul dışında verilmesine karar verebilir (TTK m. 437/5). Ancak özellikle bilginin genel kurul dışında verilmesine karar verdiği hallerde, bilginin nerede ve nasıl verileceğinin hiçbir tereddüt yaratmayacak şekilde kararda belirlenmiş olması gerekmektedir.

Mahkeme kararının icra edildiğinin ispatlanabilmesi açısından bilginin yazılı olarak verilmesi faydalı olacaktır. Ancak bilginin sözlü olarak verileceğine ilişkin mahkeme kararının kabul edilemeyeceğine ilişkin görüşe katılmamaktayız⁵¹⁰. Zira bu husus, tamamen hükmün icrasını denetlemeye yönelik olduğundan kararın geçerliliğine etki edecek bir eksiklik olarak değerlendirilemeyeceği kanaatindeyiz.

⁵⁰⁹ Bkz. "Davanın ve Kararın Niteliği" başlığı, s. 108.

⁵¹⁰ Atalay, s. 74.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Anonim şirketler kurumsal organizasyona ve çok ortaklılığa müsait yapısı ve pay sahiplerine yönelik tek borç ilkesi gibi sebeplerle günümüzde sıklıkla tercih edilen bir şirket tipi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle ortak sayısı itibariyle birlikte karar alma imkanı kalmayan anonim şirketlerde, şirket yönetiminin bir ya da birkaç pay sahibine veya pay sahibi olmayan üçüncü kişilere bırakılması oldukça yaygın hale gelmiştir. Bu durum, şirketin sahibi olarak nitelendirilebilecek pay sahipleri ile şirket yöneticilerinin ayrışmasına, dolayısıyla yönetim dışında kalan pay sahiplerinin sayısının giderek artmasına sebep olmuştur.

İşte bu durumun yarattığı sorunları gidermek adına, şirketlerin işleyişine ilişkin şeffaflığı oluşturmak ve pay sahiplerine şirkete ilişkin bilgi akışı sağlamak için kamuyu aydınlatma ve kurumsal yönetim ilkeleri etkinleştirilmeye çalışılmış, bu iki ilkenin aktif olarak uygulanması için kanuni düzenlemeler getirilmiştir.

Ancak kurumsal yönetim ve kamuyu aydınlatma ilkeleri pay sahibinin belli bir dereceye kadar bilgilенmesine yardımcı olmakla birlikte, pay sahibi için yeterli bilgi alma ve inceleme yapma imkânı sağlayamamaktadır.

Pay sahibinin özellikle pay sahipliği haklarını etkin ve bilinçli bir şekilde kullanabilmesi, pay sahipliği haklarından beklenen faydayı sağlayabilmesi için şirketin iş ve işlemlerine ilişkin daha kapsamlı bilgiye ihtiyaç duyduğu ve hatta bazı şirket evrakını incelemesi gerektiği açıktır.

Bu nedenle pay sahibine, pay sahipliği hakkı olarak tanınmış, kapsamı geniş, etkin bir şekilde kullanılması için gerekli silahlara sahip bir bilgi alma ve inceleme hakkı tanınması günümüz anonim şirket yapısında hayati önem taşımaktadır.

Mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu döneminde, anonim şirket pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkına ilişkin 362 ve 363'üncü maddelerde doğrudan bir bilgi alma ve inceleme hakkının varlığından bahsedilememekteydi. Düzenlemelerin kapsamı oldukça dar ve yetersizdi ve bu nedenle doktrinde ciddi şekilde eleştirilmekteydi.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda bu eleştiriler dikkate alınarak oldukça kapsamlı, güncellenmiş ve güçlendirilmiş bir bilgi alma ve inceleme hakkı düzenlenmiştir. Kanunun 437'nci maddesinde altı fıkra halinde yapılan düzenlemede, hakkın aktif ve pasif yönü,

süjeleri, konusu, kullanılacağı yer ve zaman, kapsamı ve sınırı belirlenmiş ve belki de en önemlisi hakkın mahkeme aracılığıyla da kullanılması imkânı getirilmiştir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin özellikle altıncı fıkrası, anonim şirket pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkının hukuki niteliğine ilişkin tartışmaları bir nebze açıklığa kavuşturmuşsa da, hükmün gerekçesinde hakkın vazgeçilmez hak niteliğinin belirlenmesi doktrine ve yargı kararlarına bırakılmıştır. Bizim de katıldığımız görüşe göre, pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkından önceden ve sürekli olarak vazgeçilmesi mümkün değildir. Bu nedenle hakkın vazgeçilmez nitelikte olduğu ifade edilmelidir. Ancak hakkın vazgeçilmez olması, pay sahibinin hakkı kullanmak mecburiyetinde olduğu şeklinde yorumlanamaz.

Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin ikinci fıkrasında, hakkın konusu belirlenirken esasen pay sahibinin bilgi almasını sağlamakla yükümlü kişiler de belirlenmiştir. Buna göre anonim şirket pay sahibi, şirket işlerine ilişkin yönetim kurulundan, denetim faaliyetlerine ilişkin olarak ise denetçiden bilgi talep edebilecektir. Anonim şirketlerde denetimin şirketten bağımsız olarak yürütüldüğü dikkate alındığında pay sahibinin inceleme talebinin ise sadece yönetim kurulu tarafından yerine getirilebileceği anlaşılmaktadır. Zira şirketin bir organı niteliğinde olmayan denetçi tarafından hazırlanan raporlar da yönetim kurulu tarafından incelemeye sunulacaktır.

Hükümde hakkın konusu olarak ifade edilen şirket işleri ve denetim faaliyetlerinin neler olduğuna ilişkin hükmün gerekçesinde birkaç örnek sayılmış olmakla birlikte hakkın kapsamının esasen uygulama tarafından belirleneceği ve bu belirleme yapılırken bilgi alma ve inceleme hakkı ile şirket sırrı kavramı arasında bir denge sağlanması gerekeceği de açıktır.

Zira Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin üçüncü fıkrasında, şirket sırları ve korunması gereken diğer şirket menfaatleri hakkın sınırı olarak belirlenmiş ve bu gerekçelerle şirketin bilgi vermektan kaçınmasının önü açılmıştır. Uygulamada şirketin, bu gerekçelerle pay sahibine bilgi vermektan kaçınması halinde ortaya çıkacak uyuşmazlıklarda, uygulayıcıların esas alacağı ilkenin, Türk Medeni Kanunu'nun 2'nci maddesi kapsamında dürüstlük kuralı olması gerekmektedir. Her iki tarafın da hakkın kötüye kullanılmasına yönelik taleplerinin ve kararlarının hukuk düzeni tarafından korunmaması esastır. Ancak bu denge kurulurken, pay sahibine tanınan bilgi alma ve inceleme hakkının amacına uygun ve etkin bir şekilde kullanabilmesinin sağlanmasına öncelik tanınması

gerektiği kanaatindeyiz. Aksi tutum, yasal olarak güçlendirilen ve genişletilen bu hakkın uygulamada kendisinden beklenen faydayı sağlamamasına neden olacaktır.

Kanun koyucunun 437'nci madde kapsamında pay sahibine tanınan bilgi alma ve inceleme hakkının kapsamını geniş tutmak istediği, diğer pay sahipliği haklarından bağımsız bir hakkın oluşturulmaya çalışıldığı esasen hükmün gerekçesindeki açıklamalarla da ortaya konulmuştur. Bunun en önemli göstergelerinden biri hükmün gerekçesinde ifade edilmiş olan bilgi alma ve inceleme hakkının, diğer pay sahipliği haklarının kullanılması için “*gerekli olması*” kriterine bağlanmadığına yapılan vurgudur. Mülga Kanun döneminde kendisini fazlasıyla hissettiren bilgi alma ve inceleme hakkının diğer pay sahipliği özellikle oy kullanma hakkını destekleyici, yardımcı hak niteliğinde olduğuna yönelik yaklaşımın yeni kanun döneminde tamamen terk edildiği açıktır. Mevzuat kanunda yer almasına rağmen 437'nci maddede gereklilik koşuluna yer verilmemesi, bilinçli bir tercih olarak hakkın bağımsız niteliğini ortaya koymaktadır. Gereklilik şartının terk edilmesi diğer yandan da bilgi alma ve inceleme hakkının kapsamını genişletmekte, pay sahibine sadece herhangi bir pay sahipliği hakkını kullanmadan önce değil, hemen her zaman bilgi alma ve inceleme yapma talebinde bulunma imkânı tanımaktadır.

Hükmün lafzından da anlaşıldığı üzere bilgi alma ve inceleme hakkı kural olarak genel kurulda kullanılacaktır. Ancak doktrinde de isabetle ifade edildiği üzere hakkın genel kurul dışında kullanılmasını engelleyen bir düzenleme de bulunmamaktadır. Hakkın genel kurul dışında kullanılabileceğinin kabul edilmesi halinde, yönetim kurulunun veya denetçinin talebin genel kurul dışında yöneltildiği gerekçesiyle bilgi alma ve inceleme talebini reddetme imkanının olmayacağı kanaatindeyiz. Zira aksi yorum pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını genel kurul dışında da kullanabileceğine ilişkin kabulün faydasız kalmasına sebep olacaktır.

Mülga Kanun dönemindeki düzenlemeden farklı olarak Türk Ticaret Kanunu'nun 437'nci maddesinin beşinci fıkrasında, pay sahibine bilgi alma ve inceleme hakkını mahkeme aracılığıyla talep etme imkânı da tanınmıştır. Hakkın dava yoluyla elde edilmesi, etkin kullanımına katkı sağlayacak önemli bir yoldur. Ancak pay sahibinin doğrudan mahkemeye başvurma imkânı bulunmamaktadır. Bilgi alma veya inceleme talebinin öncelikle şirkete yöneltmesi ve talebin haksız olarak yerine getirilmemiş olması gerekmektedir ki, bu iki koşul olumlu ve olumsuz olarak nitelendirilebilecek iki dava şartını ifade etmektedir. Talebin reddi halinde dava açma süresi olarak belirlenen on günlük süre hak düşürücüdür. Ancak talebin cevapsız bırakılması veya ertelenmesi gibi haller için

öngörülen “*makul süre sonra*” ifadesi doktrinde haklı olarak eleştirilmektedir. Uygulamada makul süreyi belirlemek zorunda kalacak olan uygulayıcıların, somut olayın özelliklerini dikkate alarak istenen bilginin varsa araştırma veya hazırlık süresini ve inceleme için herhangi bir hazırlık gerekip gerekmediğini değerlendirmeleri gerekecektir.

Bilgi alma ve inceleme hakkını kullanmak için mahkemeye müracaat etmek zorunda kalan pay sahibi bakımından, yargılama neticesinde hakkın yerine getirilebilmesi için verilen kararın icra edilebilir nitelikte olması önemlidir. Zira pay sahibi tarafından açılan davanın kabul edilmesi halinde mahkeme tarafından, pay sahibine bir bilginin verilmesi veya bir belgenin incelenmesinin sağlanması şeklinde esasen bir şeyin yapılmasına yönelik icrai bir karar verilecektir. Bu nedenle mahkeme tarafından verilen kararın, açık, net ve anlaşılabilir olması, özellikle icra edilebilir nitelikte olması hakkın yerine getirilebilmesi için büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Akdağ Güney, N. (2019), Anonim Şirketlerde Pay Sahiplerinin Aktif ve Pasif Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı Üzerine Bazı Düşünceler, *Regesta Ticaret Hukuku Dergisi*, 4(1), 37-56, (Makale).
- Akdağ Güney, N. (2012), *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Anonim Şirket Yönetim Kurulu*, İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Akın, M. Y. (2002), *Şirketler Hukukunda ve Özellikle Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Sadakat Borcu*, İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası.
- Altaş, S. (2014), Sermaye Şirketleri Tarafından İntifa Senedi Çıkarılması, *Türkiye Bankalar Birliği Bankacılar Dergisi*, 89, 77-92.
- Arı, Z. (2016), *Anonim Şirketlerde Denetçi Sorumluluğunun Sınırlanması*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Arslan, R., Yılmaz, E., Taşpınar Ayvaz, S. (2016), *Medenî Usul Hukuku*, 2. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Atalay, O. (2014), Anonim Şirketlerde Bilgi Alma ve İnceleme Haklarının Mahkeme Aracılığıyla Kullanılması, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, 16(Özel Sayı), 53-76.
- Ayan, Ö. (2013), Anonim Şirketin Genel Kurul Kararı İle Kendi Paylarını İktisap Etmesi veya Rehin Almasının Koşulları (TTK 379), *O. Kürşat Ünal'a Armağan*, XVII(1-2), 185-228.
- Ayan, Ö. (2013), *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sadakat Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğün İhlalinin Sonuçları*, Ankara: Adalet Yayınları.
- Ayhan, R. (2016), Anonim Şirketlerde Haksız ve Kötüniyetle Alınan Kâr ve Kazanç Paylarının İadesi, E. ULUSOY içinde, *Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Genişletilmiş, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı*, (s. 97-139), Ankara: Bilge Yayınevi.
- Ayhan, R., Çağlar, H. (2018), *Ticari İşletme Hukuku Genel Esaslar, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 11. Bası*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Ayhan, R., Çağlar, H., Özdamar, M. (2019), *Şirketler Hukuku Genel Esaslar*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Aytuğar, B. (2018), *Anonim Şirketlerde Oy Hakkında İmtiyaz, Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara.
- Azarkan, N. (2012), Anonim Şirket Genel Kurul Toplantılarını Kim Yönetir?, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17-18(26-27-28-29), 71-91.

- Bahar Sayın, H. (2015), *Pay Sahibi Haklarının Korunması Kapsamında Anonim Şirket Yönetim Kurulu Kararlarının Butlanı*, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Bahtiyar, M. (2008), Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı (Somut Bir Sorunun Değerlendirilmesi), *Makaleler II*, 169-173.
- Bahtiyar, M. (2019), *Ortaklıklar Hukuku, Güncellenmiş 13. Bası*, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Bahtiyar, M., Hamamcıoğlu, E. (2014), *Yeni TTK'ya Göre Anonim Ortaklık Genel Kurul Toplantıları*, İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Berzek, A. N. (2002), Anonim Ortaklıkta Pay Üzerinde İntifa Hakkı Sahibinin Oy Hakkı ve Oy Hakkına Bağlı Diğer Haklar, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, VI(1-4), 223-227.
- Bilge, M. E. (2005), Limited Şirket Ortaklarının Bilgi Alma Hakkı Yürürlükteki Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hükümleri Çerçevesinde, *AÜEHFD*, 5(1-2), 430-449, (Bilgi Alma Hakkı).
- Bilge, M. E. (2005), *Ticari Sırların Korunması, 2. Baskı*, Ankara: Asil Yayıncılık.
- Bilgili, F., Demirkapı, E. (2018), *Şirketler Hukuku Dersleri, 6. Basım*, Bursa: Dora Yayıncılık.
- Bilgili, F., Demirkapı, E. (2013), *Şirketler Hukuku, 9. Baskı*, Bursa: Dora Yayıncılık, (Şirketler Hukuku).
- Bulut, A. (2014), *Anonim Şirket elektronik Genel Kurul Uygulamasında Pay Sahiplerinin Bilgi Alma Hakkı*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Can, M. Ç. (2016), Banka Yönetim Kurulu Üyesi Olarak Tüzel Kişi, *GÜHFD*, XX(1), 27-64.
- Can, O. (2015), *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Limited Şirketlerde Ortakların Bilgi alma ve İnceleme Hakkı*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Çağlar, H. (2016), Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Şirketle Borç İlişkisi, E. ULUSOY içinde, *Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Genişletilmiş, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı*, (s. 141-169), Ankara: Bilge Yayınevi.
- Çeker, M. (2000), *Anonim Ortaklıkta Oy Hakkı ve Kullanılması*, Ankara: Bankacılık Enstitüsü Yayınları.
- Çonkar, M. H. (2009), *Anonim Ortaklıkta Pay Sahipliği Sifatının İspatlanması*, İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Dolu, A. M. (2017), *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Domaniç, H. (1988), *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. I*, İstanbul: Temel Yayınları.

- Eren, F. (2014), *6098 sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Hazırlanmış Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Falcıoğlu, M. Ö. (2016), *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat Kapsamında Anonim Şirketlerde Elektronik Genel Kurul*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Göktürk, K. (2017), Anonim Şirket Pay Sahipliği Haklarının Kullanılmasında Muhalefet Şartı, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2), 53-77, (Makale).
- Göktürk, K. (2015), *Şirketler Topluluğunda Sorumluluk Esasları, Anonim Şirketlerden Oluşan Topluluklar Bakımından*, Ankara: Adalet Yayınları.
- Günay Engin, G. (2018), *Anonim Ortaklıklar Hukuku'nda Özel Denetim*, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Gürbüz Usluel, A. E. (2009), *Türk Özel Hukukunda Özellikle Anonim Şirketlerde Ticari Sırrın Korunması*, İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- İhtiyar, M. (2006), *Sermaye Piyasası Hukukunda Kamuyu Aydınlatma İlkesi*, İstanbul: Beta Basım Yayın.
- İnternet: http://tdk.gov.tr/?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=169227, Erişim Tarihi: 13.10.2019.
- İnternet: Yargıtay 11. H.D. T. 13.06.2017, E. 2016/1162, K. 2017/3675. <https://www.corpus.com.tr/#!/Yargıtay>, Erişim Tarihi: 19.08.2019.
- Kabaalioğlu, H. (1980), Türk ve Mukayeseli Hukukta Finansal Bilgi Alma Hakkı, *MED*, 21-22, 25-45, (Finansal Bilgi).
- Kabaalioğlu, H. (1985), *Sermaye Piyasasında Kamuyu Aydınlatma İlkesi*, İstanbul.
- Kalender, E. (2017), *Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma Hakkı (TTK m. 392)*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Karahan, N. S. (2015), 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Muhasebe Alanında ve Finansal Tablolarda Meydana Gelen Yenilikler, *Legal Hukuk Dergisi*, 13(147), 91-104.
- Karamanlıoğlu, A. (2016), *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Genel Kurul Toplantısında Temsili*, İstanbul: Vedat Yayıncılık.
- Karasu, R. (2005), Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, *BATİDER*, XXIII(2), 73-114.
- Kaşak, E. (2019), *Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kanununun Emredici Hükümlerine Aykırılık*, Ankara: On İki Levha Yayıncılık.
- Kaşak, E. (2018), *Anonim Şirketlerde Genel Kurul İle Yönetim Kurulu Arasındaki Yetki Dağılımına İlişkin Genel Esaslar, Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara.

- Kaya, A. (2015), Özel Denetim İsteme Hakkının Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı ile İlişkisi, *BATİDER*, XXXI(1), 61-83, (Özel Denetim).
- Kaya, A. (2001), *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı*, Ankara: Bankacılık Enstitüsü Yayınları.
- Kaya, M. İ. (2014), Pay Sahiplerinin Anonim Şirket Genel Kurulunda Temsil Edilmesi, *BATİDER*, XXX(4), 45-95.
- Kendigelen, A. (2009), TTK Tasarısında İntifa Senetleri, *BATİDER*, XXV(2), 57-72.
- Kendigelen, A. (2011), *Gerekçeli- Karşılaştırmalı Yeni Türk Ticaret Kanunu ile Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, (Gerekçeli).
- Kendigelen, A. (2012), *Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, Değişiklikler İşlenmiş ve Güncellenmiş 2. Baskı*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Kendigelen, A. (1994), *Anonim Ortaklık Payı Üzerinde İntifa Hakkı*, İstanbul: Beta Basım Yayın, (İntifa Hakkı).
- Kılıçoğlu, M. (2015), *Yargıtay Kararları Işığında Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Açıkça Kötüye Kullanma Yasağı, İsviçre -Türk Öğretisi*, Ankara: Bilge Yayınevi.
- Kortunay, A. (2015), *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu ve Üyelerin Bilgi Edinme Hakkı*, İstanbul: On iki Levha Yayıncılık.
- Moroğlu, E. (2012), *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Değerlendirme ve Öneriler, 7. Baskı*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Narbay, Ş. (2007), Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Anonim Ortaklıklarda Özel Denetim Yapılması Şartları ve Özel Denetçinin Atanması Usulü, *Prof. Dr. Hüseyin Ülgen'e Armağan*,1, 287-329.
- Narbay, Ş. (2003), *Anonim Ortaklıkta Pay Defteri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, (Pay Defteri).
- Nomer, F. (1999), *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü*, İstanbul: Beta Basım Yayın, (Sadakat).
- Nomer, F. (1998), Anonim Ortaklıkta Eşit Davranma (Eşit İşlem) İlkesi, *Prof. Dr. Oğuz İmregün'e Armağan*, 469-490, (Eşit İşlem).
- Ocak, N. (2001), Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Bilgi Alma, İnceleme ve Denetleme Hakkı, *Prof. Dr. Nuri Çelik'e Armağan*, 1, 710-743.
- Oğuz, A. (1991), Pay Senetleri Üzerinde İntifa Hakkı Kurulması ve İntifa Hakkının Kapsamı, *Ankara Barosu Dergisi*, 1, 23-44.
- Özdamar, M. (2016), Anonim Şirketlerde Özel Denetim, E. ULUSOY içinde, *Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Genişletilmiş, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı*, (s. 259-290), Ankara: Bilge Yayınevi.

- Özdamar, M. (2005), *Anonim Ortaklıkların Kendi Paylarını İktisap Etmesi (TTK m. 329)*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özkorkut, K. (2013), *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Açısından Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim*, Ankara: Bankacılık Enstitüsü Yayınları.
- Öztek, S. (1986), Şirketler Guruplarında Yavru Şirketlerdeki Azınlık Pay Sahiplerinin Türk Ticaret Kanunu m. 363/İsviçre Borçlar Kanunu m. 697Çerçevesinde Bilgi Alma Hakkı, *Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Anısına Armağan*, 293-333.
- Pekcanitez, H., Atalay, O., Özekes, M. (2016), *Medenî Usûl Hukuku, 4. Bası*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Poroy, R., Tekinalp, Ü., Çamoğlu, E. (2019), *Ortaklıklar Hukuku I, Güncellenmiş, Yeniden Yazılmış 14. Bası*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, (Ortaklıklar Hukuku I).
- Poroy, R., Tekinalp, Ü., Çamoğlu, E. (2017), *Ortaklıklar Hukuku II, Yeniden Yazılmış 13. Bası*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, (Ortaklıklar Hukuku II).
- Pulaşlı, H. (2012), Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Yönetim Kurulu Üyelerinin Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 18(Özel Sayı), 587-599, (Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı).
- Pulaşlı, H. (2017), *Şirketler Hukuku Genel Esaslar, Gözden Geçirilmiş, 6728 sayılı Kanunla Getirilen Yenilikler ve Yapılan Değişiklikler İşlenmiş, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 5. Baskı*, Ankara: Adalet Yayınevi, (Genel Esaslar).
- Pulaşlı, H. (2018), *Şirketler Hukuku Şerhi, Tamamen Yenilenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, C. 1*, Ankara: Adalet Yayınevi, (C. 1).
- Pulaşlı, H. (2018), *Şirketler Hukuku Şerhi, Tamamen Yenilenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, C. 2*, Ankara: Adalet Yayınevi, (C. 2).
- Pulaşlı, H. (2018), *Şirketler Hukuku Şerhi, Tamamen Yenilenmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, C. 3*, Ankara: Adalet Yayınevi, (C. 3).
- Sayın, H. B. (2016), Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Toplantı Dışında Bilgi Alma Hakkının Konusu, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 124, 485-496.
- Sirmen, A. L. (2013), *Eşya Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Songur, D. G. (2012), *Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Temsili, Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi*, Ankara.
- Şener, O. H. (2019), *Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı, Gözden Geçirilmiş 4. Bası*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tekinalp, Ü. (1980), İşletme İlgililerinin Finansal Bilgi Edinme Hakkı, *MED*, 13-23, (Finansal Bilgi).
- Tekinalp, Ü. (1979), *Anonim Ortaklığın Bilançosu ve Yedek Akçeleri, Kamuyu Aydınlatma İlkesi ile, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. Bası*, İstanbul, (Bilanço).

- Tekinalp, Ü. (2012), *Anonim Ortaklıkta Yeni Bağlam Siteminin Esasları Pay Defteri Hukuku ile*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, (Pay Defteri).
- Tekinalp, Ü. (2013), *Sermaye Ortaklıklarının Yeni Hukuku, Tek Kişi Ortaklığı, Anonim ve Limited Ortaklıklar, Ortaklar Topluluğu, Birleşme, Bölünme ve Tür Değiştirme, Değişiklikler ve İkincil Düzenlemelerle Güncelleştirilmiş 4. Bası*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, (Sermaye Ortaklıkları).
- Teoman, Ö. (1971), Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı Üstüne- Alman Federal Mahkemesinin Bir Kararı, *İktisat ve Maliye Dergisi*, 28(1), 20-23.
- Teoman, Ö. (2000), Anonim Ortaklıkta Paylar Üzerinde İntifa Hakkı Bulunması Durumunda Oy Hakkı Dışındaki Yönetim Haklarının Kimin Tarafından Kullanılacağı Sorunu, *Otuz Yıl Ticaret Hukuku Tüm Makalelerim 1971-1982*, I, 332-341, (İntifa Hakkı).
- Teoman, Ö. (2009), Genel Kurula Katılmak Zorunda Olanlar, *Prof. Dr. Reha Poroy'un Anısına Armağan, BATİDER*, XXV(4), 19-33, (Genel Kurul).
- Teoman, Ö. (1983), *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Oy Hakkından Yoksunluğu*, Ankara: Bankacılık Enstitüsü Yayınları.
- Topçuoğlu, M. (2012), *Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Bağımsız Denetçi ve Sorumluluğu, Değiştirilmiş ve Genişletilmiş 2. Baskı*, İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Topsoy, F. (2016), Anonim Şirket Pay Sahibinin Özel Denetim İsteme Hakkı, E. Ulusoy içinde, *Anonim Şirketlerde Bireysel ve Azınlık Pay Sahibi Hakları, Genişletilmiş, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı*, (s. 291-337), Ankara: Bilge Yayınevi.
- Toroslu, M. V. (2015), *Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Anonim Şirketlerde Denetim*, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Turanboy, A. (2006), Ticari Sır, *Prof. Dr. Tuğrul Ansay'a Armağan*, 349-369.
- Uzel, N. (2013), *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununa Göre Anonim Ortaklıkta Esas Sözleşmesel Bağlam*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Üçışık, G., Çelik, A. (2013), *Anonim Ortaklıklar Hukuku, C. I*, Ankara: Adalet Yayınevi, (Anonim Ortaklıklar).
- Üçışık, G.ve Çelik, A. (2018), *Anonim Ortaklıkta Finansal Tablolar, Yedek Akçeler ve Kar Dağıtımı*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Yanlı, V. (2005), *Sermaye Piyasası Hukuku Çerçevesinde Halka açık Anonim Şirketler ve Kamunun Aydınlatılması*, İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Yıldız, Ş. (2004), *Anonim Ortaklıkta Pay Sahipleri Açısından Eşit İşlem İlkesi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : CEYLAN, Çiğdem
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 02.08.1988, İzmit
Medeni hali : Bekar
Telefon : +905062251632
e-mail : av.cigdemceylan@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	Devam Ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi	2010
Lise	Tokat Anadolu Öğretmen Lisesi	2006

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2016-devam ediyor	Ayhan & Çağlar Avukatlık Ortaklığı	Avukat
2011-2016	Karınca Avukatlık	Avukat
2010-2011	Karınca Avukatlık	Avukat Stajyeri

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Kitap okuma, seyahat, sinema ve tiyatro.

le.ahbv.edu.tr